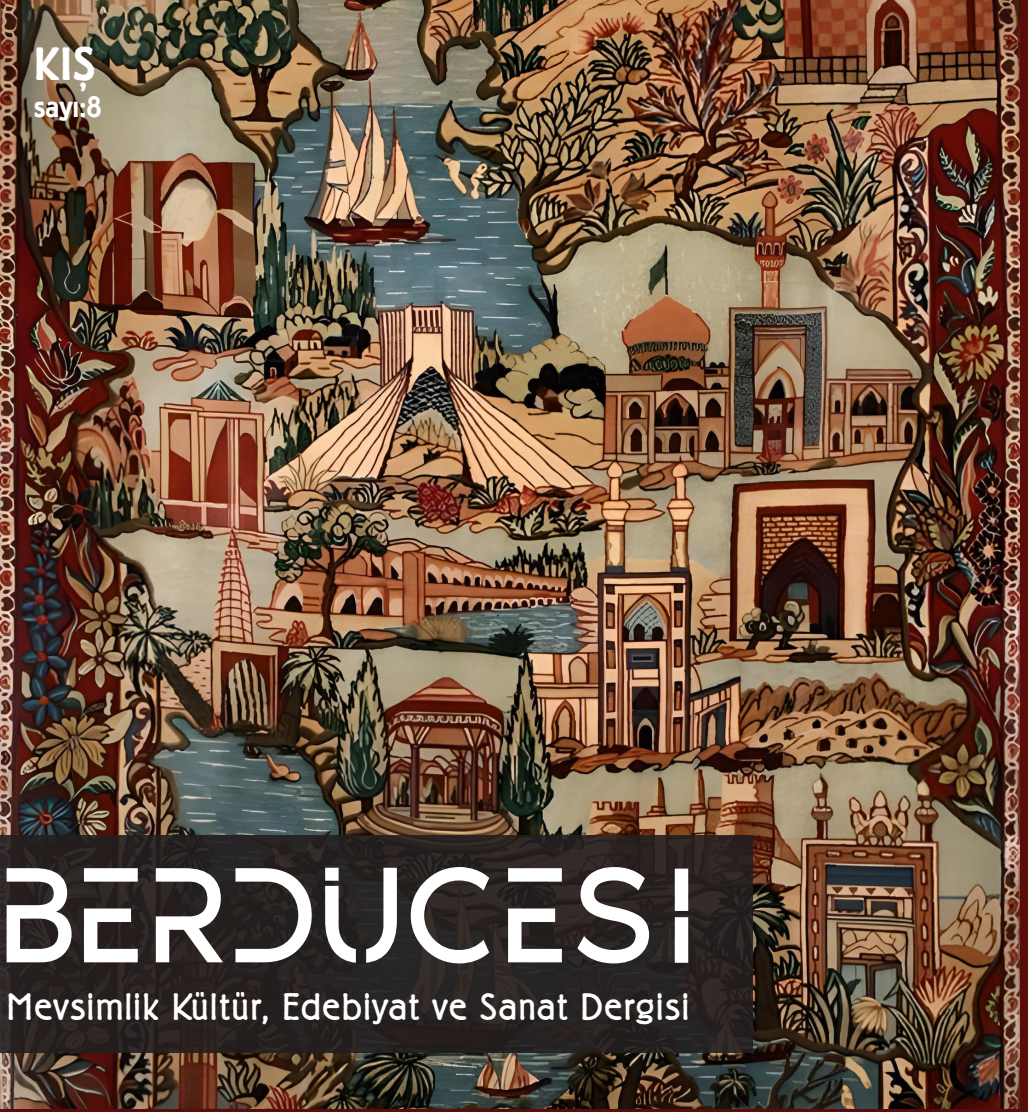

Dosya:

Yaratıcı Şehirler ve Edebiyat

KIŞ
sayı:8

BERDÜCESİ

Mevsimlik Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi

Canan Olpak Koç

*Bir Mahzun Yürek Bir İşgal Edilmiş
Ruh: Aziz Kudüs Yolculuğundan
Geriyeye Kalan*

Nawras Abu Saleh ile Söyleşi:

*Filistin Halkının Gündelik Yaşamı
Kara İşgalleri ve Kısıtlamalarla İç
İçe Geçmiş Bir Varlık Mücadelesidir*

Melek Demirdöğen

*Çocuk Kitaplarında
Filistin Meselesi*

Tuğçe Öcal

Ay Rezalet!

Ayşe Seyithanoğlu | Ayşegül Sözen Dağ | Beyza Ebrar Kütük | Betül Karapınar | Betül Özkan | Bilge Doğan
Canan Olpak Koç | Duran Doğan | Ebrar Akkaya | Elif Kocagöz | Esmâ Polat | E. Ecran Çeliksü
Emel Karagedik | Fadim Özer Kasay | Fatma Ünsal | Feyza Betül Tuğ | Filiz Eneç | Gülçin Ahıska
Hatice Mert Yunak | İsmihan Söylemez | Melek Demirdöğen | Merve Fatma Ören
Nadire Karademir | Nawras Abu Saleh | Özlem Çakar | Selim Somuncu | Tuğçe Gök
Tuğçe Öcal | Şeyma Sarı | Yasemin Zengin | Zeynep Sayman

BERDÜCESİ

Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi

KIŞ
sayı:8

BERDÜCESİ

Sayı 8 - Yerel Süreli

İmtiyaz Sahibi

Büyükşehir Belediyesi Adına
Hayrettin Güngör

Genel Yayın Yönetmeni

Duran Doğan

Sertifika No: 44153

Editör

Bilge Doğan

Yayın Kurulu

Habibe Öçal
Fatma Gülşen Koçak
Canan Olpak Koç
Aliye Uslu Üstten
Melek Demirdöğen
Esra Kirik
Tuğçe Gök

Son Okuma

Melek Demirdöğen

Tasarım

Hale Özer

Görsel-Teknik Hazırlık

Ebrar Akkaya

Baskı

Akbaba İletişim Matbaa Basım Yayın
Tanıtım Eğitim Danışmanlık ve Anket Hizmetleri
Şazibey Mah. 2. Sk. Hisar Apt. No:10/A
Onikişubat / KAHRAMANMARAŞ
Tel: (0344) 235 40 02 - 0532 517 62 24
akbabailetisim46@hotmail.com

İletişim Adresi

berducesidergisi@gmail.com

Bu eser, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin bir kültür hizmetidir.

Sunuş

Berdücesi; 2024 yılına girerken iki yılı geride bırakmanın onurunu yaşıyor. Bu iki yılda Türk edebiyatında dergiciliğe yeni bir halka ekledik. Ayrıca Berdücesi, geçtiğimiz iki yılda yeni kalemlere yazınsal tecrübelerini yayımlama imkânı verdiği gibi her biri son derece orijinal dosya konularıyla da Türk düşün hayatına ve Türk edebiyatına yeni gedikler açtı.

Berdücesi bu sayısında UNESCO bağlamında “Yaratıcı Şehirler” konusunu masaya yatırdı. Yaratıcı şehirler denilince akla farklı temalar geliyor. Fakat bir edebiyat dergisi olarak konuyu edebiyat şehirleri açısından değerlendiren çalışmalar öne çıktı. Dosya çalışmasına katkı sunan **Duran Doğan, Selim Somuncu, Elif Kocagöz, Nadire Karademir** ve **Beyza Ebrar Kütük**'e teşekkür ediyoruz.

Ebrar Akkaya, Filistinli yönetmen **Nawras Abu Saleh** ile Filistin'in dünü ve bugünü üzerine bir söyleşi yaptı.

Ayşegül Sözen Dağ, Yasemin Zengin, Filiz Eneç, Gülçin Ahıska, Tuğçe Gök, Feyza Betül Tuğ, Betül Özkan bu sayımızın şairleri. YTB genç şairlerinden Telve dergisi şairi **Merve F. Ören** de bu sayıda misafirimiz.

Betül Karapınar, Fatma Ünsal, Tuğçe Öcal, E. Ecran Çeliksü öyküleriyle yeni sayımızda.

Canan Olpak Koç, Müslümanların garip coğrafyası Filistin; **Ayşe Seyithanoğlu, Taha Abdurrahman**'ın eserlerinde ahlak anlayışı; **Hatice Mert Yunak**, Londra sokaklarına ismini yazdıran **James Joyce** konulu incelemeleriyle aramızda.

Fadim Özer Kasay, Nacer Khemir'in çöl üçlemesinin üçüncü filmi *Bab'Aziz*; **Emel Karagedik, Semih Kaplanoğlu**'nun üçleme olarak düşündüğü filmlerin ilki olan *“Bağlılık-Aslı”* filmlerinin tanıtım yazılarıyla bu sayımızda.

Melek Demirdöğen, Filistin meselesini konu eden çocuk kitapları; **Esmâ Polat**, içindeki hikâyelere mekân Kudüs olan **Yavuz Ahmet**'in İbrahim'i Beklerken; **Zeynep Sayman, Nilay Erik**'in ikinci öykü kitabı olan Bir Yere Yolcu; Şeyma Sarı, çeşitli araştırmacıların katkılarıyla bir derleme olarak çıkan *Öncü Müslüman Kadınlar* konulu kitap tanıtım yazılarını sundu.

İsmihan Söylemez ve **Özlem Çakar**, kanayan yaramız Filistin konulu denemeleriyle dergimizde.

Ebrar Akkaya, görsellerimizi seçti.

Yaratıcı hassasiyeti olan kalemlere tesadüf etmenin heyecanıyla yeni sayımızı sizlere takdim ediyoruz.

Editör
2024 Kış

İÇİNDEKİLER

6	Canan Olpak Koç - Bir Mahzun Yürek Bir İşgal Edilmiş Ruh: Aziz Kudüs Yolculuğundan Geriye Kalan - <i>İnceleme</i>	
14	Ebrar Akkaya - Nawras Abu Saleh: Filistin Halkının Gündelik Yaşamı Kara İşgalleri ve Kısıtlamalarla İç İç Geçmiş Bir Varlık Mücadelesidir - <i>Söyleşi</i>	
19	İsmihan Söylemez - Kanayan Bir Yara: Filistin - <i>Deneme</i>	
23	Özlem Çakar - Saçlarından Tanırım Annemi - <i>Deneme</i>	
25	Esmâ Polat - Umuda Açılan Pencereler: İbrahim'i Beklerken - <i>Kitap Tanıtımı</i>	
30	Melek Demirdöğen - Çocuk Kitaplarında Filistin Meselesi - <i>Kitap Tanıtımı</i>	
35	Feyza Betül Tuğ - Geçmiş, Anlar Ülkesinden - <i>Şiir</i>	
36	Fatma Ünsal - Sis Azizliği - <i>Öykü</i>	
40	Fadim Özer Kasay - Yollar Seni Gide Gide... - <i>İnceleme</i>	
45	Ayşegül Sözen Dağ - Gözlerin Çiçek Kadar Bahar - <i>Şiir</i>	
46	Bilge Doğan - Yaratıcı Şehirler ve Edebiyat - <i>Soruşturma</i>	
57	Betül Karapınar - Ağlayan Kahkahalar - <i>Öykü</i>	
62	Betül Özkan - Otuz Üç Gün Yağan Yağmura Söylence - <i>Şiir</i>	
	E. Ecran Çeliksü - Kanlı Toka - <i>Öykü</i>	63
	Emel Karagedik - Anelik Ne İster? Bağlılık - Aslı Filmi Üzerinden Çalışan Annelerin Çıkmazı - <i>İnceleme</i>	66
	Filiz Eneç - Evhamlar Ülkesi - <i>Şiir</i>	70
	Hatice Mert Yunak - Londra'da Hırslı Bir Dublinli: James Joyce - <i>İnceleme</i>	71
	Gülçin Ahıska - Sözcük Toplayıcısı - <i>Şiir</i>	75
	Ayşe Seyithanoğlu - Taha Abdurrahman'ın Eserlerinde Ahlak - <i>İnceleme</i>	76
	Yasemin Zengin - Dünyanın En Eski Aşıkları - <i>Şiir</i>	79
	Tuğçe Öcal - Ay Rezalet! - <i>Öykü</i>	80
	Merve Fatma Ören - Kurtaramadık Gülleri - <i>Şiir</i>	85
	Bilge Doğan - Sevda Delisi - <i>Öykü</i>	86
	Tuğçe Gök - Bumerang - <i>Şiir</i>	91
	Zeynep Sayman - Bir Yere Yolcu Üzerine - <i>Kitap Tanıtımı</i>	92
	Şeyma Sarı - Öncü Müslüman Kadınlar: Osmanlı Müslüman Kadın Yazarları Nasıl Bir Müslüman Kadın Geleneği Hayal Etiler? - <i>Kitap Tanıtımı</i>	94

BİR MAHZUN YÜREK BİR İŞGAL EDİLMİŞ RUH: AZİZ KUDÜS YOLCULUĞUNDAN GERİYE KALAN

Canan Olpak Koç

*Gökte yapıлып yere indirilen şehir.
Tanrı şehri ve bütün insanlığın şehri.
Sezai Karakoç*

*“İşgalin hasta
bir benize
çevirdiği Filistin
sokakları,
kendisine
merhem olacak
yolcularını
her daim
beklemektedir.”*

Ne zaman bir masal dinlesek kafamıza üç elmanın düşeceği sonu bekleriz. Devler, cinler, periler şahıs kadrosu olsa da bizi ilgilendiren kötülere yenmenin sevinci ve gururudur. Zalim ne kadar güçlü görünürse görünsün kazanan iyi niyettir, masum yüreklerdir. Hakiki olandır. Çünkü o son ile hakikati görmeye başlamışızdır. Hakikat ortaya çıktıktan sonra artık masalların yalan olduğu söylene bile kandıramazlar bizi. İşte öyle masalların sonu bir yolculuğa çıkar. Kudüs yolculuğu gibi... Dünyanın görmemezlikten geldiği, kendisini güçlü göstermek için dev, cin, peri rollerine bürünen insanların zulümle abad olmaya çalıştığı bir yere, Filistin topraklarına...

Duanın Yaradan ile kulun konuşması olduğuna inanıyorsanız sizi bol bol dua etmeye teşvik edecek bu şehirle tanışmak gerekir. Bütün kutsal dinlerin olduğu gibi Müslümanların da gözbebeği olan Kudüs, sayısız Peygambere kucak açmış, kokularını hâlâ toprağında, ağacında, suyunda taşıyan şehirdir. Aynı zamanda Müslümanların ilk kıblesidir. Bu değerlerin kaynağı bizzat Kur'an-ı Kerim ve hadislerdir. Bu kutsal kaynaklarla taçlanan şehir ve bulunduğu bölge Filistin, maalesef İsrail'in işgali altında.

İşgalin hasta bir benize çevirdiği Filistin sokakları, kendisine merhem olacak yolcularını her daim beklemektedir. Coşkulu ama garip bu sevgiye muhtaç Filistin, Müslümanların garip coğrafyası olarak kalmaya devam etmektedir.

Filistin'de her biri ayrı ayrı anlatılmaya değer birçok şehirle karşılaşsınız. Her bir şehirde İslam'ın farklı bir yüzü sizi karşılar. Ancak gördüğünüz bütün güzelliklerin ardından gülümsemenizi eksik bırakan adımlar vardır. Burkulan ayaklarınız değil yüreğinizdir. Dinlerin kalbi, imanın en saf hali ile karşı karşıya kalmak, böyle arı bir suyu, doyamayacağını bile içmeye benzer. Bir süre sonra gezdiğiniz, gördüğüm bir yana yeter ki adın anılsın Filistin/Kudüs demeye başlarsınız.

Adın anılsın mahzun Filistin, aziz Kudüs...

Adını anmak, namını vurgulamak uğruna İstanbul'dan havalanan uçakla yaklaşık iki saatlik bir sürede kuşlarla yol arkadaşlığı edilerek Tel Aviv'e ulaştık. Ben Gurion hava limanının her tarafı “Siyonizm bizim için sonsuz bir ideal!”, “Milyonlarca Yahudi ve Hristiyan bu topraklarda bir ideal uğruna bir araya geliyor.” ilan görselleriyle dolu. Dikkatimizi çeken diğer şey melon şapkalı Yahudiler oluyor. Zekeriya Aleyhisselâm'ın, İbrahim Aleyhisselâm'ın, Sare validemizin, İshak Aleyhisselâm'ın, Yunus ve Yusuf Aleyhisselâm'ın, Davut Aleyhisselâm'ın, Selman-ı Farisi Hazretleri'nin, Rabiati'l Adeviye Hazretleri'nin, daha nice enbiya ve evliyanın medfun olduğu, “etrafı mübarek kılınan” Kudüs'e dair hiçbir iz yok burada.

Türkiye'den geldiği öğrenilince hafifte olsa yumuşayan bakışlar, soruların art arda gelmesini elbette engellemedi. Buraya neden geldiniz? İlk defa mı geliyorsunuz? Ne işiniz var?... İş öyle ileri gitti ki bazı kontrollerde, kendisi birçok torun sahibi olan kişilere dedenin adı neden

bu? diye sorularak hiç bitmeyen Brion Havaalanı köşelerinde üç dört saat hiçbir açıklama yapılmadan bu kişilerin oturtulmasına kadar vardı.

Sabır müminin kılıcı ise vardır bir hikmeti denilip beklemeye değen bir toprağa adım atacaksanız zaman akar gider. Hz. İsa kadar çileli, Meryem annemiz kadar arınık, evlat imtihanı kadar zor bir sınav değildir yine de beklemek... Hz. Yakup'un gözyaşları ile ıslanan topraklara el değdirmek için beklemek neydi ki?

MADDEDEN MANAYA GÖÇ: KUDÜS SOKAKLARIN AKRABALIĞI

*“Mescid-i Aksa’yı gördüm düşümde
Bir çocuk gibiydi ve ağlıyordu
Varıp eşğine alnımı koydum
Sanki bir yer altı nehri çağlıyordu.”*

Mehmet Akif İnan

Şehirleri en iyi ifade eden yerler çoğunlukla sokaklarıdır. Her gün yüzlerce hatta binlerce kişi arşınlar duya duya şehrin insanlarının nabzını. Kudüs sokakları da işgalin ve iskânın bütün çıplaklığı ile ele verildiği yerler. Buna rağmen atılamayan o ruh size; ben Mardin'den, İstanbul'dan bir parçayım diyor. Sağlı sollu esnaflar önceden bir yerlerde sizinle karşılaşmış gibi bakınıyorlar yüzünüze. Bütün dinlere yönelik değişik hediyelik eşyalar var. Ya şeker ya dolar... Yine bir pes ettirme politikası olarak her şey pahalı burada. Sadece turizme değil fiyatların yüksekliği zaten gelirleri çok düşük olan Filistinlilerin geçinemeyerek bu toprakları terk etmesi için planlı bir uygulama deniliyor.

Mescid-i Aksanın etrafındaki sokaklar genel anlamda Müslümanların yaşadığı sokaklarla benzerlik gösteriyor. Kudüs Belediyesi'nin tarafı bir uygulamasını burada da görmek mümkün. Yahudilerin yaşadığı yerler temiz ve bakımlıyken Müslümanların yaşadığı alanların kasıtlı olarak çöplerinin geç toplandığı söyleniyor. İsrail her fırsat eline geçtiğinde boş kalan, kullanılmayan bir evi kendi kanununa göre istimlak edebiliyor. Aynı uygulamanın camiler için de yapıldığı dile getiriliyor. Bu işin madde kısmıyken asıl yolcuğu kutsal kılan manaya geliyoruz.

MURABITLARIN/GÖNÜLLÜ BEKÇİLERİN MEKÂNI: MESCİD-İ AKSA VE KUBBETÜ'S-SAHRA (CENNET KAPISI)

*“Karada ve denizde şehit olan
hiçbir kul yoktur ki/ Beytülmakdis'in müezzinlerinin
ezanlarını/ gökten işitememiş
olsun.” “Tatlı sular ve dölleyici rüzgârlar/
Beytülmakdis'in kayasından çıkar.”*

ADONİS

Kudüs şehri ne Tel Aviv'in dünyeviliğini taşıyor ne de bu dünyayı terk ediyor. Kendini saklamayı bilmiş Doğu Kudüs'te her taraf taş ve mermer, her yer ibadethane dolu, Osmanlı'nın eseri ve izleri var. Bunlardan bazıları: Şeyh El Cerrah Mahallesi, Selahaddin Caddesi, İbn-i Haldun Caddesi, Ali İbn-i Ebi Talib Caddesi ve en ihtişamlı olanı Kanuni Sultan Süleyman Caddesi...

Asıl ismi Medinet'üs-Selam/Dar'üs-Selam yani “Selam Yurdu” olan Kudüs tek tanrılı bir şehir olmuştur daima. Kudüs, Mescid-i Aksa ile özdeşleşmiş bir şehirdir. Oysa Mescid-i Aksa yukarıda bahsedilen sokakların içerisinde bir alan. Sadece Müslümanların alındığı bu alana muhteşem kapılardan giriliyor.

Beytülmakdis yani Kudüs'ün bizler için niçin önemli olduğunu asıl kaynaklardan yola çıkarak açıklamak faydalı olacaktır. Kutsal Kitabımızda “Bir kısım ayetlerimizi kendisine göstermek için kulunu bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götürün O (Allah) yücedir.” (İsra, 17/1) der, Yaradan.

Hz. Meymune (r.a.) peygamberimize sordu: “Ey Allah'ın Resülü, bize Mescid-i Aksa hakkındaki hükmün ne olduğunu bildirir misiniz?” Sevgili Peygamberimiz cevaben: “Oraya (Mescid-i Aksa'ya) gidin ve içinde namaz kılın.” Resulullah (sav) sözlerine daha sonra şöyle devam etti: “Eğer oraya gidemez ve içinde namaz kılamazsanız kandillerinde yakılmak üzere oraya zeytinyağı gönderin.” Yine Hz. Peygamber Efendimiz (sav) buyuruyorlar ki “Medeniyetler Kudüs'ün duvarlarından doğdu.”

Ebuzer El-Gıfari Hazretleri (ra) Hz. Peygamber'e (sav) soruyor: “Yeryüzünde Allah adına yapılan ilk mescid neresidir?” Allah Resülü diyor ki “İlk mescid Kâbe'dir.” “Peki ya ikincisi?” “O da Mescidü'l Aksa'dır.”

Mescid-i Aksa, Mescid-i Haram'dan tam kırk yıl sonra yapılmıştır. Dolayısıyla, Süleyman (as) sadece Mescid-i Aksa'nın temellerini yükseltmiştir, tıpkı İbrahim Aleyhisselam'ın Beytullah'ta yaptığı gibi. Dolayısıyla Süleyman (as) Mescid-i Aksa'yı yeni kurmuş değildir.

Müslümanlar ayet ve hadislerde adı geçen yerin Kudüs'ün içinde bulunan Mescid-i Aksa olduğuna inanır. Sadece Müslümanların değil diğer semavi dinlerin yükümlülükle mükellef kıldıkları yerdir buralar. Hz. İsa göklere çıkmış, Hz. Meryem'e sığınak olmuş, İbrahim peygamberin milleti ile çoğalmıştır. Kubbetüssahra'nın içinde bulunduğu alan olan Mescid-i Aksa Ürdün Vakıflar Bakanlığı'na bağlı bir yer. Bu nedenle Mescid-i Aksa'ya sadece Müslümanlar alınıyor. Mescid-i Aksa'nın çoğu kadın olan muratçıları yani rabıta ehli olan bekçileri var.

Mescidin her tarafının orijinal olduğu söyleniyor. İçinde bulunan hem Kubbetüssahra hem de Kible Mescidi (Mescid-i Aksa) orijinalini korumaktadır. Birçok depremde hasar görmelerine rağmen tamiratlarıyla Abbasi Halifelerinden Me'mun ilgilenmiş. Bu alanda İsraili asker

*“Tekbir
Tepesi'nde
haykırmak
lazım doya
doya: Kudüs
bizim
kalbimizdir.”*

görmüyorsunuz. Ancak Mescid-i Aksa'nın kapılarının girişinde İsrail askerleri nöbet tutuyor. Bu askerleri gördükçe son teknoloji silahlara sahip olmanın cesaret değil korkaklığın en büyüğü olduğunu anlıyor insan. En dikkat çekici askerler siyahi olanlar. Sonradan Yahudi olunamayacağını bildiğimizden “bunlar kim ola ki” diye düşünmeden edemiyoruz. Sonradan öğrendiğimize göre bunlar çoğu Nijeryalı olmak üzere Yahudiliği seçen insanlarmış. Kraldan çok kralcı olmak sözünün yaptığı göndermeleri bunların yaptıklarını dinledikçe daha iyi anlıyorsunuz. Bütün sokak ve caddeler bu askerlerle dolu.

Tarihi kaynaklar Kudüs'ün defalarca ele geçirilmek için savaş sahnelerine şahitlik ettiğini söyler. İki kez yıkılmış, yirmi üç kez işgal edilmiş, kırktan fazla kuşatılmıştır. Bu durum başka hangi gerekçeyle açıklanabilir ki.

Katmanlardan oluşan Mescid-i Aksa'nın bir katı Hz. Meryem'in mabette kaldığı ve Hz. İsa (as) doğduktan sonra Kudüs'e ilk geldiğinde oğlunu emzirdiği yerdir. Hz. İsa'nın çocukluğu Nasara'da geçiyor, “Nasaralı İsa” ismi de oradan gelir. Mescid-i Aksa, Hem Zekeriyya (as) hem de Hz. Meryem'e mekân olmuş bir yer. Burada Hz. Zekeriyya'nın mihrabı ziyaret edilerek tahiyetü'l-mescid namazı kılınır.

Kıble Mescidi yani Mescid-i Aksa'nın asıl kısmı her tarafı ayrı bir kutsalla anılan yerdir. Kanuni Sultan Süleyman ve II. Abdülhamit'in çok emeğinin geçtiği bu yapıda yıldız ve tuğra görülebilir. Mescid-i Aksa'nın içinde yer alan ve herkesin hayranlıkla saygı duyduğu altın kubbeli bölümse Kubbetü'ssahra'dır.

Yahudiler yıkılan mabetleri için duvar dibinde ağlarlar. Onların sonsuz kaderi aramak olacaktır. Çünkü bulup yeniden yapmayı ümit ettikleri enkaz Babil işgalinde, Nebukadnezar 400'lü yıllarda gelip burayı ele geçirdiğinde, tek bir toz kalmayınca kadar yıktırılmıştır. O günün kaynakları da olayı böyle anlatır. 300'lü yıllarda tekrar Babil sürgünü gerçekleşir ve sürgün dönüşünde burada Herod bir mabet inşa eder. Önce küçük bir mabet yapılıp sonra büyütülür. Bu mabet M.S. 72 yılında Bizans'ın buradaki imparatoru Titus tarafından yıkılmıştır. Daha sonra burada Hadrianus tarafından büyük bir Apollon tapınağı yapıldı. O tapınak da 200-300'lü yıllarda yıkıldı. Tarihi kaynaklardan edinilen bilgilere rağmen Yahudilerin umudu bitmemiştir.

Anahtarlar maddi ve manevi mirasın en önemli simgesidir. Kudüs'te Kıyamet Kilisesi'nin anahtarı bugün hâlâ Osmanlı'nın görevlendirdiği bir Müslüman ailede. Bu aile sabahları Kiliseyi açıyor, akşamları kilitliyor. Temizlik işlerini ise Hristiyanlar kendi aralarında paylaşıyorlar. Aslında onlar da işgalin bir parçası, zulmün olduğu gibi. Fakat aralarında farklı Hristiyan grupların baskın olması nedeniyle zulme ortak olunduğu da bilinen bir gerçek. Kıyamet Kilisesi'yle yan yana, aynı daracık sokağa bakan bir cami Hz. Ömer Cami. Duvarında Emanname bulunuyor.

Heybetiyle söze ihtiyaç duymasa bile Zeytindağı'nı da cümlelere

“Etrafi tel örgü ve duvarlarla

çevrili bir şehir. Kendini koruyabileceğin tek şey yüreğinde taşıdığın iman, bulabilirsen birkaç taş parçası.”

sıdırmaya çalışmamak vefasızlığın alameti olmalı. Bu dağ panoramik manzara gibi nitelemelerle anlatmaksa üzücü geliyor. Manzaraların en şahanesini sunduğu doğru ama bizim için ifade ettiği anlamı öğrendiğimizde sadece karşıya bakmak için orada bulunulmayacağını da biliyoruz. Bu dağ hak ile batılın mücadelesine şahitlik eden bir dağ.

YAPRAK GÖZLÜ MERYEM VE EL-HALİL

“Kapısını yalın ayak çalın/ bir nebi açar onu, yürümeyi öğretir size, nasıl eğileceğinizi de.”

ADONİS

Batı Şeria'da bulunan El-Halil şehri Müslümanlar için önemli bir yerdir. İbrahim Aleyhisselam burada yaşamıştır. Parmakla gösterilecek kadar az Yahudi aile dışında, yaşayan herkes Müslümandır. Burada bulunan Halilurrahman Camii 25 Şubat 1994 sabahı, Camii şerife toplanan Müslümanların fanatik bir Yahudi tarafından namaz kılınırken şehit

edildiği yer olarak hüzüün anıtı gibi gözlerinize bakar. 45 dakikalık bir mesafe vardır Kudüs'le arasında. Sokakların tenhâlığına rağmen tek tük karşımıza çıkan insanların parlayan gözlerinde umudun yakalana-bileceği bir yer burası. Katliamdan sonra el konulan bu yerin yarısı sinagog yarısı cami.

Camiye doğru giderken Sinagog girişi olduğu gerekçesiyle Müslümanlar, İsrail askerlerince başka kapıdan alınıyor. Halilurrahman Cami girişinde döner çelik kapılardan oluşan yeni kontrol noktaları var. Biz camileri Allah'ın evi bildiğimizden ve öyle de olduğundan böylesine bir güvenlik duvarı ürkütüyor. İçeride bir şeyler olmalı diyor insan kendi kendine. İçerideyken karşı konulamayan, bir gün dışarda da başa çıkılamayacak olan bir inanç dolu demek ki İsrailileri korkutan, endişelendiren... Caminin içerisinde Hz. İbrahim'in kabri, sinagog tarafında Hz. Yakup'un kabri var. Biz gönül gözümüzle duvarları yıkıp her ikisine dualar ediyoruz. Bu camide dışarıdan ezan okumak yasak. Allah nidalarını tekbir tepesinde haykırmak için yüreğimize gömüp sessizce ayrılıyor.

İstiyoruz ki Kudüs huzurlu olsun. Yoksa orada namaz kılarken şehadete erenlerin acısı hâlâ yüreğimizde. Biliyoruz ki Kudüs mahpus dünyada.

El-Halil şehrinin gözlerimiz ve gönümüz için tek kazancı mübarek cami olması. Cami çıkışında Filistinli bir grup kadınla karşılaştık. Âdetimdir, gittiğim ülkelerin, şehirlerin kokularını, renklerini unutmuyayım diye ağaçlarından yaprak kopartırım. İşte bu niyetle çabalarken bu kadınlar arasından sıyrılıp yanıma gelen bir kız çocuğu oldu. Ellerini açmış önümde Filistin'in yeşerecek umudu olan gözleriyle bakıyordu. Meryem...

Yaprak gözlü Meryem... Avuçlarında bana uzattığı iki koca zakkum yaprağı vardı. Sevincim sadece zahmetsizce yaprak bulmak değildi elbet. Zahmetsizce diyorum zira yapraklar insanlara benziyor zannımca. Ait olduğu topraklardan kopmuyor, direniyor. Meryem'in uzattığı yaprakları aldım. Toprak renkli başörtüsünün altında parlayan gözleri peşimi kolay kolay bırakmayacağını belli ediyordu. Birkaç çift kelime yetti sarılıp koklaşmamıza. Türkiye'den mi? diye sordu yarı Arapça... Evet dedim... Kalbimi gösterdim ve Mescid-i Aksa dedim. Gözleri doldu Meryem'in ve yanımıza gelmiş olan kadınların. Evet, Müslümanların kalbidir Kudüs.

Tekbir Tepesi'nde haykırmak lazım doya doya: Kudüs bizim kalbimizdir.

Yafa denilince öğrendiğimiz ilk bilgi bu şehrin dünyanın en eski şehirlerinden biri olması. Zaten şehre adım attığınızda dünya mirasının hâlâ burada nasıl yaşadığını, yaradılış destanlarına göz kırpan toprakları, çevreyi fark etmemek elde değil. İşgalin bir parçası durumunda bu liman şehri de.

“Aşkın ve tutkunun acısını çok çektiğinden ağlar Kudüs. El çekin artık şu şehir güzelliğinin saçlarından sermaye kokan, hırs tutan ellerinizi.”

Yafa'ya gelenler için dağılma ve toplanma noktası yine bir saat kulesi. Ancak bu sıradan bir saat kulesi değil elbette. II. Abdülhamit'in yaptırdığı bir kule.

ÇIKIŞ

*Siz sormadan ben söyleyeyim.
Valizimi ben hazırladım.
Valizim hep yanımdaydı.
Kimseyle görüşmedim.
Kimseden hediye almadım
Üzerimde silah, bıçak, bomba yok.*

Sorular tamamlanınca eğilip yüzümü gösteriyorum görevliye. Yüzüm acılarımızla ortak olduğumuz kardeşlerimize benziyor. O ise buna aldırış etmeksizin çantaların her birine ayrı ayrı anlamlara gelen etiketler yapıştırılıyor: Çok detaylı arayın, detaylı bir şekilde arayın, normal arayın... Kapitalist Batı zihni çok iyi bilir sınıflandırmayı, bölmeyi, parçalamayı.

SON SÖZ NİYETİNE...

**“Tur dağıyı yaşa ki bilesin nerede Kudüs
Ben Kudüs'ü kol saati gibi taşıyorum.”**

Nuri Pakdil

Kudüs'ü seviyoruz. Ancak sadece Kudüs'ü değil bütün Filistin topraklarını seviyoruz. Bu yüzden oralara gitmenin, oraları dünya gözüyle görmenin ne kadar lüzumlu bir eylem olduğunu da biliyoruz. Hafızamız değerlerini ancak böyle koruyabilir ve aktarabilir. Sessiz görünen şehirlerin huzurlu olduğu anlamına gelmediğini, rahatça yürüyor olmanın gerçek bir özgürlük olmadığını buralarda öğreniyor ve kaydediyoruz. Etrafı tel örgü ve duvarlarla çevrili bir şehir. Kendini koruyabileceğin tek şey yüreğinde taşıdığın iman, bulabilirsen birkaç taş parçası. Taş parçası demişken...

Ve tekrar, tekrar ediyoruz... Aşkın ve tutkunun acısını çok çektiğinden ağlar Kudüs. El çekin artık şu şehir güzelliğinin saçlarından sermaye kokan, hırs tutan ellerinizi demek düşüyor galiba edebiyatın edepli tarafına. Siyasi hesapların oyuncağı saymayın da onu, hangi dil ve dinden olursa olsun kendi evlatlarının hayat oyununa seyre dalsın omuzlarında tarihi taşıyan bir mutlu anne/baba bahtıyarlığıyla.

Ey Kudüs! Sen topraklarında neşet eden dinlerin muhtaç olduğu İslam medeniyetinin huzuruna gebesin. “İbrahim'i Beklemek” diyordu bir yazar, bekle gelecektir beklenen İbrahim.

Ve masallar da gerçektir bilesin.

Filistinli senarist, yazar ve yönetmen Abu Nawras Saleh kariyerine resmi ve anlaşmalı video klipler çekerek başladı ve Katar'daki Al-Jazeera gibi birçok kanalda çalıştı. *Hodne/Ateşkes* isimli kısa filminin 2011 Cannes Film Festivali kısa filmler köşesinde aday gösterilmesi hayatının dönüm noktası oldu ve o da film yapımı ve sinema sektörüne odaklandı. 2013 yılında uzun metrajlı *Oversized Coat/Büyük Gelen Palto* filmini yazıp yönetmenliğini yaptı. Bu filmin gösterimi 2015 yılında Amman'da yapıldı ve Kudüs, Gazze, Kuveyt, Türkiye, Amsterdam'da gösterildi. Büyük Gelen Palto 2015 Filistin Film Festivali'nin açılış filmiydi. Daha sonra *Night Of The Fall/Çöküş Gecesi* filmini ve Al-Jazeera'nın Black Box serisinin bölümü olan Golan'ın Çöküşü'nü de içeren birçok belgesel yazıp yönetti. Aynı zamanda Al-Jazeera'nın New York Film Akademisi ortaklığıyla oluşan eğitim merkezinde film yapımı hakkında workshoplar düzenledi. 2009-10 yıllarında da SAE Amman Enstitüsü'nde film yapımı sorumlusu ve eğitmeniydi. Türkiye'de Konya, Karaman, Kayseri, Van, Mardin, Ankara ve İstanbul'da film gösterimleri ve söyleşisi yapıldı. Kendi tecrübesinden yola çıkarak *Üsküdarlı İhtiyar* romanını yazdı. Kendisi film yapımı dışında seminerler verip dünya çapında workshoplar düzenliyor.

NAWRAS ABU SALEH:

FİLİSTİN HALKININ GÜNDELİK YAŞAMI KARA İŞGALLERİ VE KISITLAMALARLA İÇ İÇE GEÇMİŞ BİR VARLIK MÜCADELESİDİR

Bize kısaca kendinizden bahseder misiniz?

- Ben Filistinli bir film yapımcısıyım ve bu bağlamda halkımın dünyaya temsilciliğini yapmak istiyorum. Amacım onların hikâyelerini paylaşmak ve mücadelelerinin gerçek insani yönünü göstermektir. Bunun nasıl bir şey olduğunu biliyorum. Çünkü işgal altında olan bir yerde doğdum. Ve her ne kadar normal bir yaşam sürdürmeye çalışsam da bu durum günlük hayatımı hala etkiliyor.

ÇEVİRİ
SÖYLEŞİ:
EBRAR AKKAYA

“Ben Filistinli bir film yapımcısıyım. Amacım onların hikâyelerini paylaşmak ve mücadelelerinin gerçek insani yönünü göstermektir.”

“I’m a Palestinian filmmaker, and I want to represent my people to the world. My goal is to share their stories and show the real human side of their struggles.”

NAWRAS ABU SALEH:

LAND CONFISCATION AND RESTRICTIONS ARE INTERTWINED WITH EVERY FACET OF PALESTINIAN EXISTENCE

Could you please briefly tell us about yourself?

- I’m a Palestinian filmmaker, and I want to represent my people to the world. My goal is to share their stories and show the real human side of their struggles. I know what it’s like because I was born in a place under occupation, and it still affects my daily life, despite my efforts to live a normal life.

Filistin'deki son durumlar ilgili duygularınız ve duyularınız nelerdir?

- Ailesi hâlâ Filistin topraklarında olan bir Filistinli olarak son günlerde hayatım durma noktasına geldi. Ülkemde olup bitenler sadece bir savaş hikâyesi değil, işgal altında yaşayan insanların bir anlatımıdır. Kendimi, Filistin sorununun tüm karmaşık yönleri hakkında insanları bilgilendirmeye adanmışım. Bu zorlu günlerde halkıma daha yakın olmayı dilerken uzaktan da olsa onlara destek oluyor ve yanlarında olmak için elimden geleni yapıyorum.

Gurbette olan bir Filistinli olarak ülkenizi bunca acı içinde görmek tarifsiz üzücüdür. Türkiye'ye gelme sebebiniz bu sıkıntılar mıydı?

- Türkiye'ye TRT'de film yapımcısı ve yönetmen olarak çalışmak için geldim.

Filmlerinizde/sanatınızda Filistin'in kent ve insan ilişkilerini beyaz perdeye aktararak Filistin'de yaşananlara ışık tutuyorsunuz. Sanatçıları bu sorunu anlama ve aktarmada yeterince cesur buluyor musunuz? Günümüzde Filistin meselesi entelektüel çevrede nasıl ele alınıyor?

- Sanatçılar insani değerlere sahip bireyler arasında yer almalıdır çünkü sanatçılar, eserleriyle insan kalbini derinden etkileme gücüne sahiptirler. Onların sanatı, yaşadığımız zorlukların ve sorunların bir yansıması ve ifadesi olmalıdır. Sanatçılar kendilerini çevrenin yüklerinden asla uzak düşünmemelidirler. Ancak Filistin meselesine duyarlı olan sanatçıların, özellikle film festivalleri ve tv ekranlarında, bakış açılarını dile getirebilmeleri ve görüşlerini açıkça ifade edebilmeleri zor olmaya devam ediyor.

İşgal olmadığı zamanlarda İsrail baskısı Filistin topraklarında nasıl hissedildi? Ve bu baskı bir Filistin'in günlük yaşamını nasıl etkiliyor?

- Şüphesiz İsrail işgali Filistinlilerin günlük yaşamlarını derinden etkiliyor. İsrail devleti Filistin halkının hareket özgürlüğünü, ifade özgürlüğünü, eğitime erişimlerini ve kendi dinlerini yaşama haklarını kısıtlayarak yaşamlarını her alanda kontrol ediyor. Filistin halkının gündelik yaşamı kara işgalleri ve kısıtlamalarla iç içe geçmiş bir varlık mücadelesidir.

“İsrail işgali sadece

Filistin'le sınırlı değil; İsrail adalet ve hakkaniyet ilişkin küresel perspektifi etkileyerek dünya çapında sürekli kaos ve huzursuzluk yaratıyor.”

“The Israeli occupation doesn't just confine itself to Palestine; it impacts the global perspective on justice and fairness, consistently sowing chaos and unrest worldwide.”

What are your feelings regarding the current situation in Palestine?

- As a Palestinian with my family still in our homeland, my life has come to a standstill in recent days. What's unfolding in my country is not just a story of war; it's a narrative of human beings living under occupation. I am diligently dedicated to informing people about all the intricate aspects of the Palestinian situation. While I wish I were closer to my people during these challenging times, I am doing my utmost to support and stand by them from afar.

As a Palestinian abroad, it is indescribably sad to see your country in such pain. Are these problems the reason you came to Turkey?

- I came to Turkey to work at TRT Channel as a filmmaker and director.

In your films/art, you shed light on what is happening in Palestine by conveying city and human relations to the big screen. Do you think that the artists are brave enough to understand and convey this problem? How is the Palestine issue handled in the intellectual circle today?

- Artists should be among the most humane individuals because their work has the power to profoundly affect one's heart. Their art should be a reflection and expression of the challenges and issues that we experience, never distancing themselves from the burdens of their environment. However, it remains a considerable challenge for artists, particularly in the context of film festivals and television screens, to have their perspective on the Palestinian issue readily accepted.

How do Palestinians feel about Israeli pressure when there is no occupation? Does it affect their everyday lives even when there aren't attacks?

- Undoubtedly, the Israeli occupation has a profound impact on the daily lives of Palestinians. It exerts control over Palestinian life at every level, curbing freedom of movement, freedom of speech, access to education, and the right to practice one's religion. Land confiscation and restrictions are intertwined with every facet of Palestinian existence.

Bir Filistinlinin hayatı her an tehlike altındadır. Buna rağmen büyük bir dirayete ve inanca sahip bir halk görüyoruz. Sizce bir Filistinli için bunu sağlayan en büyük etken nedir?

- Biz Filistinliler olarak bu topraklarda bir amaç için var olduğumuza ve buradaki varlığımızı korumanın bizim sorumluluğumuz olduğuna inanıyoruz. Taahhüdümüz kendi refahımızın ötesine uzanır; dünya adına hareket ediyoruz. İsrail işgali sadece Filistin'le sınırlı değil; adalet ve hakkaniyete ilişkin küresel perspektifi etkileyerek dünya çapında sürekli kaos ve huzursuzluk yaratıyor. Evrensel insan haklarını ve Filistinlilerin haklarını savunmak için buna karşı çıkıyoruz. Bu sarsılmaz inanç, baskılara karşı bize güç ve dayanıklılık aşıladı.

A Palestinian's life is in danger at every moment. Despite this, we see a resilient and faithful people. In your opinion, what is the biggest factor that makes this possible for them?

- As Palestinians, we firmly believe that we exist in this land for a purpose, and it is our responsibility to safeguard it and protect our presence within it. Our commitment extends beyond our own well-being; we act on behalf of the world. The Israeli occupation doesn't just confine itself to Palestine; it impacts the global perspective on justice and fairness, consistently sowing chaos and unrest worldwide. We stand in opposition to it in defense of Palestinian rights and universal human rights. This unwavering faith has imbued us with strength and resilience in the face of its oppression.

KANAYAN BİR YARA: FİLİSTİN

İsmihan Söylemez

*“ Ve Kudüs şehri, Gökte yapılp yere indirilen şehir.
Tanrı şehri ve bütün insanlığın şehri
Altında bir krater saklayan şehir.
Kalbime bir ağırlık gibi çöküyor
Ne diyor ne diyor Kudüs bana şimdi
Hani Şam'dan bir şamdan getirecektin
Dikecektin Süleyman Peygamberin kabrine
Ruhları aydınlatan bir lamba
İfriti döndürecek insana:
Söndürecek canavarın gözlerini
İfriti döndürecek insana.”*

Sezai Karakoç (1979-1988) 'Alınyazısı Saati'

Yaklaşık yarım asır önce yazılan bu dizeler tercüman oluyor lisan-ı halimize. Bunca yıl sonra acıların tekerrür ettiğini görüyoruz. Bu defa daha ağır ve daha karanlık bir şekilde. Ne güzel söylüyor şair, Kudüs için: *Gökte yapılp yere indirilen şehir/Tanrı şehri ve bütün insanlığın şehri...* Bütün insanlığın şehri Kudüs. İslam tarihinde ilk kible Kudüs. Yeryüzünde Kâbe'den sonra inşa edilen ikinci mescit ve Müslümanların harem alanlarının üçüncüsü Kudüs. Dünyadaki üç semâvî dinin merkezî kutsallığına sahip olan tek yer. Kudüs, Orta Doğu'nun Kenan bölgesinde Akdeniz ile Lût Gölü arasındaki Yehuda Dağları'nda kurulmuş bir şehir. Hani Hz. Yakub'un Yusuf'unu kaybettiği, bulduğu. Hükümdar Davud'un nübüvvetle müjdelendiği, Süleyman peygamberin vasiyetini yerine getirdiği ve adaletiyle kök saldıği belde. Hz. Meryem'in büyüdüğü, mucizeler doğurduğu topraklar. İsa Peygamber'in göğe yükseldiği ve tekrar ineceği gün için beklenen kutsal yer. Daha nice peygamberlerin ayak bastığı, soluklandığı, sığındığı ve nihayet Hz. Muhammed'in (s.a.v) miraca çıkmasıyla mühürlenmiş o mübarek şehir.

Filistin'i Filistin yapan cevherdir Kudüs. Ezgilerini söylediğimiz nazlı çiçeğimizdir bizim. Gitmeden, görmeden sevdiğimiz güzel şehir. Sevgisini yüreklerimize ilmek ilmek, nakış nakış işlediğimiz; acısıyla ağladığımız, hep ağladığımız, sadece ağladığımız... Evimiz gibi mahrem, kendi memleketimiz kadar sıcak ve yakın hissettiğimiz o Müslüman belde kan revan içinde şimdi. Gazze yangın yeri. Gazze

alev alev şimdi. Dünyanın en ağır hüznü yağıyor yorgun ve yenilmiş insanlığımızın üstüne. Ninnilerle uyutulması gereken çocukların bombalarla susturulduğu bu şehrin büyük bir acımasızlıkla katledilmesine şahit oluyor tüm insanlık. Ne ağır imtihandır ne acı şahitliktir bu. Müslüman beldelerin katledilişine şahit olmak nasıl bir vebali, bedeli ve de hesabı gerektirir? Bağışla bizi ey şehir! Sana acıyla gözyaşı akıtmaktan ve kirlenmiş avuçlarımızla dua etmekten başka bir şey gelmiyor elimizden. Sense mabedini korumak için varını yoğunu salıyorsun bombaların üstüne üstüne.

Ne söylenilebilir ki artık? Söylenmesi gereken tüm sözler söylenmedi mi bu topraklar üzerine? Yazarlar, şairler en güzel yazılarında, şiirlerinde dile getirmediler mi bu yarayı? Ressamlar çizmedi mi en acı resimlerini tablolarına? Bir udî tellerinin arasına gizlemedi mi gözyaşlarını? Söylemek ve beklemek eylemleri oluşturmadı mı bu son yarım asrın felsefesini. Peki, ne için söyleniyor bunca söz? Kim için? Yoksa sadece kendi vicdanımızı rahatlatmak için mi? İçimizde yanan o ateşi biraz olsun söndürmek için mi? Ya da bunu Kudüs'e bir borç olarak mı görüyoruz, hangisi? Bir kitapta şöyle diyor yazar: "Her yazı bir ateş yakmaktır, bir dağ başında. Sonra insanları o ateşin aydınlığına çağırarak ve aynı ateşte ısınmak..." Öyleyse yazmak, söylemek bir ateş

"Dünyanın en ağır hüznü yağıyor yorgun ve yenilmiş insanlığımızın üstüne."

yakmak mı? O ateşin mutlaka birilerini aydınlatmasını istemek, umut etmek mi? Gaflet içinde olanları uyarmak, uyuyanları uyandırmak, unutanlara hatırlatmak, onurlu bir yaşam için şehadeti tercih eden mücahitlere destek olmak mı? Bu mu tesellisi yazarın? Hüzne râm olmuş duyguların kelimelerde tecelli etmesi bu yüzden mi?

Filistin toprakları yüreğinde direniş azmini ve fedakârlık ruhunu taşıyan yiğitlerle, kutsal topraklarını ve Mescid-i Aksa'yı özgürlüğüne kavuşturmak için gözlerini kırpmadan hayatlarını feda eden mücahit ve mücahidelerle doludur. Yıllardır süregelen bu direniş bilinciyle tam bir tevekkül ve teslimiyet ruhuna eriştiklerini şimdi bir kez daha gözler önüne seriyor bu katliam. Gökyüzünden yağın bombalara karşı adeta en büyük silahlarını kuşanmışçasına göğe doğru "Hasbinallahu ve ni'mel Vekil" nidalarını haykırmaları, küçücük bedenlerinin ağır yaralarına aldırmadan tek şifasının o minik dudaklarının arasından dökülen ayetlerde olduğuna hakke'l yakîn inanan çocukları, evladının parçalanmış bedenini elindeki poşetlerde taşıyan bir babanın sadece ve sürekli "Allahu Ekber" demesi teslimiyetin en yüce, en ağır ama en sağlam noktasını gösteriyor bize. Şâd olmuş ruhların somut örneklerini görüyoruz şimdi her gün, havf ve reca arasında gidip gelen bedenlerimizde.

Bu insanların zulme maruz kalmalarının tek sebebi Filistin'de doğmak, Filistinli olmak ve bu topraklarda yaşamaktır. 1917'de Balfour Deklarasyonu ile başlayan bu kâbus, 1948'de İsrail'in kuruluşuna zemin hazırlayan Birleşmiş Milletler kararlarıyla katbekat artmıştır. 1967'deki Altı Gün Savaşı sonunda Kudüs, Batı Şeria ve Gazze'nin İsrail tarafından işgali gerçekleştirilmiştir. Kendi mülklerinden zorla çıkarılan insanlar, sebepsiz yere tutuklanan delikanlılar, plajlarda oynarken vurulan çocuklar, ibadet eden yaşlı insanlara yapılan zulüm şimdi yerini tam bir soykırıma bırakmıştır. Bu yaşanan olayların en acısı ise İsrail'in tüm İslam âleminin gözü önünde BM ve ona bağlı konseylerin kararlarını hiçe sayarak, ABD'nin de desteğiyle adeta kendini yegâne güç olarak kabul edip Gazze'de katliam yapmasıdır. Müslümanları bu zulme karşı birlik olup dur demekten alıkoyan şey nedir? Nedir onları böyle paramparça yapıp her bir parçasını çok uzaklara savuran güç? Korku mu? Bir avuç Siyonist mi salıyor bu korkuyu üstlerine? Ölüm korkusu mu yoksa? Buna en güzel cevabı bir hadisinde, Peygamber efendimiz şöyle veriyor: "Yakında milletler, yemek yiyenlerin (başkalarını) çanaklarına (sofralarına) davet ettikleri gibi size karşı (savaşmak için) birbirlerini davet edecekler." (orada bulunanlardan) biri, "Bu, o gün bizim azlığı-mızdan dolayı mı olacak?" dedi. Resulullah (s.a.v) "Hayır, aksine siz o

¹ Ebu Dâvûd, Sünen, Kitâbu'l-Melâhim, Hadis No: 4297

gün kalabalık fakat selin önündeki çer çöp gibi zayıf olacaksınız. Allah, düşmanlarınızın gönlünden, sizden korkma hissini soyup alacak, size de ‘vehn’i musallat edecek” buyurdu. Yine bir adam, “Vehn nedir, Ya Resulullah?” diye sorunca Hz. Peygamber, “Dünyayı sevmek ve ölümü istememektir” buyurdu¹. Öyleyse Müslümanları hayırdan alıkoyan, aciz ve güçsüz olmalarına neden olan bu hastalık içlerindeki dünya sevgisi ve ölüm korkusu. Müslümanlar ancak içlerinde kendilerini günbegün çürüten bu illetten kurtulmaya çalıştıklarında Allah’ın ihsanına vakıf olacaklardır. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor: “Şüphesiz ki Allah, kendi yolunda birbirlerine kenetlenmiş bir bina gibi saf bağlayarak savaşanları sever.” (Saff,61/4)

Ah Filistin'im! İslâm'ın kanayan yarası. Yakındır özgürlüğün, yakındır ey bize Miracın anahtarı. Dua dua ellerin parçalandığı, gözyaşlarıyla boğulan o karanlık geceler aydınlığa kavuşacak çok yakında. Mü'minler saf tutacak tekrar arkanda, yollarını gözlediğin kardeşlerin toplanacak yine avlunda. Hak, er ya da geç galip gelecek. İşte o zamana kadar karınca misali ateşine bir damla olmak yolunda Allah'ın vaadinin yerine gelmesini bekleyeceğiz sabırla. Ve affedilmeyi umarak dua edeceğiz Cahit Zarifoğlu'nun şu mısralarıyla:

*“Seçkin bir kimse değilim / İsmimin baş harfleri acz tutuyor / Ba-
ğışlamamı dilerim...”*

**“Ninnilerle
uyutulması
gereken
çocukların
bombalarla
susturulduğu
bu şehrin büyük
bir acımasızlıkla
katledilmesine
şahit oluyor
tüm insanlık.”**

SAÇLARINDAN TANIRIM ANNEMİ

Özlem Çakar

Anne-kız kilim tezgâhının başına geçtiler. Anne, siyah ipi eline alıp birkaç ilmek dokuduktan sonra yeşil ipi eline aldı. Belli ki kilimin kenarları siyah, zemini yeşil olacaktı. Anne gençti, narindi, güzeldi...

Aslında yazıma bu cümlelerle başlamıştım. 20 yıl önce annemle aynı tezgâhta iç dünyamızı yansıtan ayrı kilimler dokumuştuk. Geçen gün annem, kilimleri güneşe çıkarınca bazı şeyleri fark ettim. Bugün o kilimi dokuyan annemin yaşındayım ve iç dünyam annemin o günkü iç dünyası ile aynı. O gün daha on yedi yaşındaki “ben”in içinde kopan fırtınaları, umutları, coşkunluğu kilime dokuduğumu fark ettim. Şimdi ise annemin ruhundaki dinginliği, sükûnet arayışını ruhumda, kalbimde hissediyorum... Ruhumun gerilerde kalmışlığını, aklımın kalbim ile verdiği bunca mücadele sonrasında mağlup ve gururlu oluşunu, bedenim artık kaldırmıyor... Bunları ve çok daha fazlasını yazmaya niyetlenmişim. Ta ki ekranda sağa sola koşturan “o benim annem, onu saçlarından tanıyorum” diye haykıran kız çocuğunun feryadını duyana kadar. Kör ve sağır bir dünyada anneyi saçından tanımak. Annenin cennet kokan saçlarını... Kelimelerim lâl. Kelimelerim aciz. Kelimelerim, yüreğim gibi hüznü ve utangaç... Sahi bir çocuğun yaşadığı acıyı ifade etmeye, hangi kelimeler hangi kalem razı gelir.

Sonra nice anneler vuruldu. Çocuklar, annelerini saçlarından, güzel elbiselerinden, kokularından tanıdılar. Nice çocuklar vuruldu; anneler çocuklarını güllüşlerinden, Yusuf yüzlerinden ve en acısı kafataslarından tanıdılar. Çocuklar şair oldu, kefene sarılı çocuklarına sıkı sıkı sarılan anneler ise şiir oldu. Dünya ne şairi gördü ne şiiri okudu... Ama kör, sağır ve çok dilli olan Dünya, İnsanlığa dair tüm değerlere yabancı kelimelerle konuşuyordu. Savaş dediler, savunma dediler. Bebekleri, çocukları, anneleri katlettiler; okulları, hastaneleri yerle bir ettiler. Ninnilerin yerini bomba sesleri aldı. Berrak gökyüzünü acı, ayrılık ve hüznün bulutları kapladı. Çocuklar, gözlerini cennete açtılar.

Sorarım sizlere! Annelerin saçları, annelerin kokusu, annelerin merhametli yürekleri ne zamandan beri savaş sebebidir? Peki ya çocuklar?

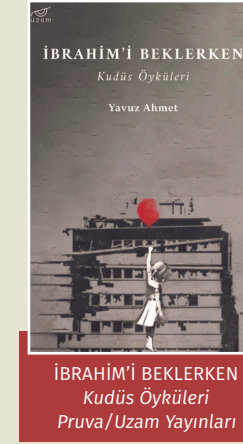
“Sonra nice anneler vuruldu. Çocuklar annelerini saçlarından, güzel elbiselerinden, kokularından tanıdılar.”

Çocukların oyunları, gülüşleri, şarkıları ne zamandan beri tehlike arz eder oldu? Kimi vurdu bu anneler, kimi yok etti bu çocuklar? Onlar sadece yüreklere umut, sevinç ve iman tohumu ektiler.

Ve sen ey kör ve sağır dünya! Tüm çocukların kahkahaları vursun yüreğinden, annelerin ninnileri vursun kalbinden, belki o vakit merhamete gelirsin.

UMUDA AÇILAN PENCERELER: İBRAHİM’İ BEKLERKEN

Esmâ Polat

İnsanlık tarihinin belki de en zorlu dönemlerinden geçiyoruz. Batı uygarlığının dünyayı tarumar ederek varlığını devam ettirdiği egemenlik çağları, insanoğluna mutsuzluktan başka bir şey getirmede. Millî şairimizin bir asır önce “tek dişi kalmış canavar” olarak nitelendirdiği Batı, o tek dişi ile en çok da Müslüman milletlere saldırmaya, onların hanelerini yıkmaya, ocaklarını söndürmeye devam ediyor. Bunu söylerken özellikle Filistin coğrafyasında yaşananları kast ettiğim hemen anlaşıldı, biliyorum. Müslümanlar olarak Filistin yaramız iyice deşildi bu günlerde, kan revan içindeyiz. Bütün İslam âlemi hatta bütün insanlık olarak

bu zulmün nesnesi durumundayız. Bu durum, kitaplığımın özel bir köşesinde duran bir kitabı yeniden elime alıp onu yeni bir gözle okumama vesile oldu. Bu kitap, *İbrahim’i Beklerken*.

İbrahim’i Beklerken, romanlarıyla da tanıdığımız Yavuz Ahmet’in ikinci hikâye kitabı. Bu kitabın önemli bir özelliği var: İçindeki hikâyelere konu olan olayların ortak mekânı, bütün semavî dinlerin kutsal şehri olan “Kudüs”. Kitap, *Kudüs Hikâyeleri* alt başlığını taşıyor. Bu hikâyeler, “En güçlü silah kalemdir.” felsefesiyle onlarca yıldır Müslümanların büyük yarası durumundaki Filistin meselesinin çözümüne dair elinden gelen en iyi şeyi yapmak için yazı masasının başına oturan bir kalem sahibinin anlatıları. Bunu söylemek için dayanağımız mevcut, zira yazarımız bazı hikâyelerde hikâye kişilerinden biri oluverip şöyle diyor: “Mutluluğu, iyiliği, yarını, iyimserliği, insana ve insanlığa inancı yazamadıktan sonra kalemim neye yarar, değil mi ey kadim şehir! O yüzden sana hikâyeler yazıyorum, senden hikâyeler yazıyorum. Çünkü insanlığın etrafına çevrilmiş beton duvarların ancak kalemle yıkılacağına inanıyorum.”

Bu kitabın bütün hikâyelerindeki ana izleğin Filistin meselesi olduğunu belirtmiştik, bu yönüyle tezli bir eser olduğunu söylemek

mümkün. Yazar, ülkesi işgal edilmiş ve insanlık onuru hiçe sayılmış Filistin halkının yaşadıklarını hikâyeler boyunca, olayları titizlikle örerek sahne sahne gösteriyor. Filistin meselesinin çözümüne dair düşüncelerini, özellikle “bilinç akışı” ve “iç konuşma” teknikleri yoluyla, olay kahramanlarının ağzından dile getiriyor. Ancak bunu, anlatıyı yormadan yapıyor. Olayların doğal seyri, okurun meseleyi anlamasına yetiyor çoğu zaman. Bu teknikler, Filistin halkının yaşadığı acıların gözler önüne serilmesi bakımından yeterli oluyor da bu acılara sebep olan problemlerin çözümüne dair fikirleri taşıyamıyor bazen. Bu noktalarda, anlatıcı hikâyenin yazarı kimliğiyle bir hikâye kişisi olarak karşımıza çıkıp konuya dair düşüncelerini söylüyor. Bu, modern hikâye tekniklerinin sınırlarını zorlamak olarak görülebilir, ancak ben bir okur olarak bu durumdan rahatsız olmadım, hatta bu tarzı güzel buldum. Çünkü buralarda modern hikâyenin artık dayatmalar düzeyine ulaşmış kalıpları, usta bir yazar tarafından bilinçli bir şekilde kırılmış. Ayrıca, aşına olanları bilirler ki Doğu anlatısında hikâyeler hikmetin taşıyıcısı olma fonksiyonunu icra ederken her hikâyenin sonunda yazar, okuyucusuna doğrudan seslenir. Bu, edebî anlatım ile düşünce bir araya getirilirken kullanılan tabii bir yöntemdir. Eserde, bu klasik yönteme selam durularak sanatsal anlatımın duygular kadar düşünceleri de aktarabileceğinin başarılı örnekleri ortaya konulmuş.

Öykü ya da hikâye, nasıl isimlendirmeyi tercih edersek edelim, hayatı bize kesit kesit gösteren, vecheler halinde karşımıza getiren metinlerdir. Roman ile arasındaki farklardan biri de budur: Romanlar sinematografiktir. Yani, görüntülerin zihinde art arda, hızla birleştirilmesini gerektirir. Hikâyeler ise kişiyi bir fotoğraf sergisine taşır; imgelerin zihinde tek tek, sahne sahne belirmesini sağlar. İyi hikâyelerin bir ana fotoğrafı vardır, şiirlerin şah beyiti gibi. Sizi oraya bağlar, karşısında nefessiz bekletir. Zihninizi o imgeye çiviler. İncili bir kaftanın üzerinde oturan adama, anne evinin salonuna misafir sıfatıyla dönüp gelmiş bir ölüye, biricik küçük kıızı ile yatılı bir okulun kapısı önünde vedalaşan genç, dul kadına...

İbrahim’i Beklerken’de yazar, her hikâyede bizi sarsacak, zihnimizden silinmeyecek bir ana fotoğraf çevresinde geliştirmiş hikâyelerini. Bunlar, çoğu kez acıyla gölgelenmiş insan yüzlerinin resimleridir, ne çok yakından ne de uzaktan çekilmiştir. En sevdiği çocukluk arkadaşının, biraz sonra haksız yere mahkûm edilmiş bir kişi vaziyetinde önüne geleceğini bilen, ancak mesleği ve etnik kimliği gereği onu mahkûm edenler yanında yer alması gereken bir kanun adamının ya da şehit olan kocasının cami duvarına asılmış portresi önünde duraklayan kadının fotoğrafları mesela. Bütün hayatlarının muhassalasını küçücük bir kız çocuğunun sevimli yüzünde bularak ona neşeyle bakan üç ihtiyarın bir arada olduğu fotoğraf da bunlardan biri. Bu adamlardan biri Müslüman, biri Musevî, biri Hristiyandır. Bazen ise cansız bir madde olur bu fotoğrafın öznesi, yeşil ve kutsal bir vadinin kenarında duran, kadim zamanların mührü mahiyetindeki bir çeşme gibi.

“Tepeler vardı, karşısında
Henan’ın. Kimi yerlerinde tellerin, kimi yerlerinde beton duvarların sınır çizdiği bu tepelerde insan, bir zamanlar bir peygamber namzedinin çobanlık yaptığına inanamazdı.”

Fotoğraflardan bahsetmemiz, kitaptaki hikâyelerin durağan anlatılar olduğunu düşündürmesin size. Hikâyelerin her biri, güçlü bir olay örgüsü etrafında şekilleniyor ve dozunda bir şiirsel anlatımı da içeriyor. Meselâ, “kırıksık bir yüzde hayatın kitabını okudular, genç bir yanakta ölümden şüphe duydular” diyor yazar. “Karşılaştığı ağaçlar iyiydi o yolculukta, karşılık ummadan meyvelerini veriyorlardı insanlara. Hayvanlar iyiydi. Kara gözleriyle otlaklarda karınlarını doyuran inekler, at arabalarının önünde koşan atlar, kuyruklarını sallayarak uykuya hazırlanan aslanlar, hörgüçleriyle çöllerde ağır aheste yürüyen develer iyiydi. İnsana cenneti, melekleri hatırlatan çocuklar iyiydi.” derken cümlelerin art arda ahenk içinde gelişi bir şiiri andırıyor. “Duvarlara baktı Henan. Bu öyle bir kadın bakışıydı ki birazcık ruh taşısı duvarlar; Musa’nın ateşiyle kül olur, İsa’nın acısıyla sel olur, Süleyman’ın tapınağıyla yıkılırdı. Çarenin tükendiği ama umudun bir

parçacık solmadığı o anın bakışlarını haber veriyordu Henan'ın içine karanlık girmemiş siyah gözleri” denilirken de öyle.

Bu kitapta Filistin meselesi, bölgenin Müslüman halkı özelinde ele alınmamış. Hikâye türünün elverdiği imkânlar çerçevesinde, bölge barışının siyonist ideolojiye dayalı sözde İsrail devleti eliyle bozulmasından doğan kaostan, Müslümanlar kadar o bölgede yaşayan Musevi, Hristiyan, Ermeni... diğer etnik ve dinî mensubiyet sahiplerinin de etkilendiği anlatılmış; yüzyıllar boyunca birlikte barış içinde yaşayan bölge halklarının aralarına örülen görünür ve görünmez duvarlar sebebiyle nasıl incindikleri, ne tür maddî ve manevî yoksunluklar yaşadıkları gözler önüne serilmiş. Filistin gerçeğiyle özdeşleşmiş olan, ötekileştirmenin ve esaret altına almanın sembolü durumundaki “duvar” motifine, hem imgesel hem reel düzlemde sıkça yer verilmiş hikâyelerde. *İbrahim'i Beklerken* adlı hikâyede iki çocukluk arkadaşını, *Aram Usta*'da iki sevgiliyi birbirinden ayırıyor duvarlar; ayrı dinî ve etnik kimliklere sahip oldukları gerekçesiyle. Şöyle diyor yazar, *Henan'ın Adımları* adlı hikâyesinde: “Tepeler vardı, karşısında Henan'ın. Kimi yerlerinde tellerin, kimi yerlerinde beton duvarların sınır çizdiği bu tepelerde insan, bir zamanlar bir peygamber namzedinin çobanlık yaptığına inanamazdı. Dünyanın her yerinde Yahudilerle Araplar karışık yaşasaydı tel fabrikalarına maden, beton makinelerine kum yetmezdi, diye düşündü Henan.” Ermeni Aram Usta, çırağı Abdullah'a pekâlâ babalık ederdi, para babaları ve onların işbirlikçisi olan siyasiler savştan, ayrı gayrılıktan nemalanmasa, diyor bize *Aram Usta* hikâyesi.

Bu eserde, Filistin sorununun ancak bölgenin Müslüman halkının maddî ve manevî bakımdan kalkınması ile çözülebileceği, bunun için Müslümanların ilimle mücehhez olmasından başka bir yol olmadığı fikri işlenmiş. Kocasını İsrail saldırılarında şehit olan Meryem, ondan yadigar kalan biricik oğlu Reşad'a şöyle der Reşad'ın Oğlu adlı hikâyede: “Hadi yürü, eve gidiyoruz. O taşları at cebinden. Babanın intikamını taş atarak alamazsın oğlum. Kitap okuyarak, ilim yaparak alırsın ancak.” *Henan'ın Adımları*'nda, teodolit adı verilen teknik cihazın kırılan merceğini yerine koyabilmek için birçok maddî ve manevî duvarı aşması gereken mühendislik öğrencisi Henan'ın mücadelesini anlatırken de şöyle diyor yazar: “Özgürlük görüncekse şayet bir gün ufukta; o özgürlüğü, inancını sahip olduğu tek silah olan taşlara yüklemiş bileklerden çok, bir teodolitin genişlettiği bakış açıları gösterecekti.”

Hikâyelerde Filistin kadınının mücadele azmine sık sık dikkat çekilmiş. Herhangi bir haklı davanın kazanılmasında kadın duruşunun önemi vurgulanmış kadın kahramanlar yoluyla. Reşad'ın Oğlu'nda Meryem, *Henan'ın Adımları*'nda Henan, Maria'nın Adımları'nda Maria, mücadele azimleri ve fikirleriyle okuyucuyu etkileyen kadın karakterler olarak sahneye çıkmışlar. Ve şöyle ifadeler geçmiş hikâyelerde kadınlar için: “... Sen baktıkça öyle, güçlü Filistin'i asla duvarların arasına hapsede-

meyecekler. Ama bana bakma Henan. Sen baktıkça ben yok oluyorum. Siz baktıkça ben, zavallılığımı ve güçsüzlüğümü anlıyorum Filistin kadınları.” “Duvarlar, Maria'nın akıl yürütüşüyle, kadınların gücüyle yıkılabilirdi ancak.” “Oysa bir Filistin kadınının hamuru topraktan değil taşandı. Kırılır ama şekle girmezdi.”

Ve Kudüs, hikâyelerin ortak kahramanı olmuş eser boyunca. Müslüman halk için duvarların ardında kalmış, ancak uzaktan bakılabilen kadim şehrin kutsiyeti ve güzelliği hissettirilmiş her hikâye ile okuyucuya. Kudüs'ün çarşıları, kapıları, vadileri, mabetleri ve Zeytin Dağı, birer karakter gibi anılmışlar. Kudüs'ün bir diğer adının “barış yurdu” olduğu vurgulanmış. Mescid-i Aksa'nın Şam Kapısı üzerinde Hz. İbrahim'in adı özellikle anılmış, “La ilahe illallah, İbrahim Halilullah” denilerek. Demek ki Kudüs, İbrahim'ini daima bekleyecek.

Özetle, Filistin meselesini hikâye türünün imkânları içinde ele alan bu eserde, Filistin meselesine geniş bir perspektiften çok yönlü olarak bakılmış ve bölgedeki sorunların çözümüne dair sağlam fikirler ortaya konulmuş. Bu eser sayesinde, tahkiyeli anlatımın gücünü; hayatı anlamak ve yaşadıklarımızı anlamlandırmak yolunda bize ne büyük imkânlar sunduğunu daha iyi gördüğümü söyleyebilirim. Salt düşünceye dayalı metinlerle hayatı, yaşadıklarımızı tam olarak anlamlandırmak mümkün değil. Şiir bunun için önemli, hikâye bu yüzden kıymetli, sanatın her türü bu sebeple vazgeçilemez... Hikâyelerde Filistin meselesine ve bizim insanlık serüvenimize dair bu yazının sınırları içinde sözünü edemediğim daha nice ayrıntılar var. Aşk var, inanç var, umut var, insanın özüne dair incelikler var. Filistin'e, Kudüs'e adadığı bu dokuz hikâyeyi iyi ki kaleme almış yazar. Çünkü “Ya da Havva” hikâyesinde belirttiği gibi: “Hiçbir zulmün eli, kalemin izini silmeye yetmez.”

“Mescid-i Aksa'nın Şam Kapısı üzerinde Hz. İbrahim'in adı özellikle anılmış, ‘La ilahe illallah, İbrahim Halilullah’. Kudüs, İbrahim'ini daima bekleyecek.”

ÇOCUK KİTAPLARINDA FİLİSTİN MESELESİ

Melek Demirdöğen

7 Ekim saldırılarından bu yana TV ve sosyal medyada çokça gündeme gelen Filistin meselesi esasen çocuk edebiyatının hep gündemindeydi. Kudüs'ün dini-tarihi konumunu, buradaki sosyal yaşamın zorluklarını çocuklara duyurmak, çocuk edebiyatının bu konudaki hassas yazarlarının kaleminde karşılık bulmuştu. İslam âleminin kanayan yarası olan ve son günlerde bir soykırıma dönüşen Filistin sorununun, genellikle "Filistin'de çocuk olmak" temasıyla çocuk kitaplarında ele alındığını söyleyebiliriz. Buradaki orantısız savaşın iyi ile kötünün mücadelesi olarak çocuk gözünden aktarıldığı birçok kitap, çocuklara Filistin meselesini anlatmak için elbette çok kıymetli. Bu durumun farkında olan bazı platformlarda bu eserler çokça gündeme getirilir, görülür oldu. Bu çalışmada biz de çocuklara bu konuyu anlatan çocuk kitaplarından birkaçı üzerinden Filistin meselesinin çocuk edebiyatında nasıl karşılık bulduğunu sorgulayacağız. Elbette burada zikretmediğimiz daha nice eserin bulunduğu farkındalığıyla...

Bir Kudüs Masalı İlknur Koç Aytaç

"Bir yere yetişmem gerek.
Masal gibi bir şehre, Kudüs'e."
Harika dedi kuşlardan oluşan kuş.
"Öyleyse izin ver masallarımız da
sana eşlik etsin."

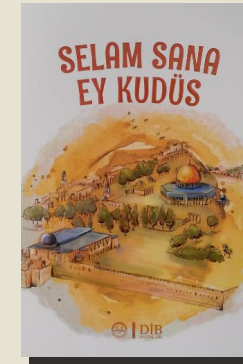
Bir Kudüs Masalı, okul öncesi çocuk okur için tasarlanmış bir resimli çocuk kitabı. Kitapta kahramanımız olan çocuk "şehirlerin kalbi, masal şehri, huzurlu şehir, dünyanın ilk gününden beri var olan ama hep genç kalan şehri, büyük küçük herkesin saygı gördüğü ve kardeş kardeş yaşadığı şehir" olarak tarif edilen Kudüs'e gitmek üzere yola çıkar. Yolda Kudüs'e gittiğini öğrenen dedesi, köstekli saatini; gökkuşağı, tüm

"Gökkuşağının renkleri etrafa saçılmış, Kudüs rengârenk olmuştur. Kudüslülerin mutfaklarındaki dolaplar meyvelerle dolup taşmıştır. Filistinlilerin ellerinde birer kitap, dillerindeyse masallar vardır. Çok az zaman sonra..."

renklerini; her şey ağacı, dallarındaki tüm meyveleri; yaşlı kitap, genç kitapları; otuz kuş sürüsü ise masallarını Kudüs'e götürmesi için kahramanımıza verirler. Kahramanımız, Kudüs'e yaklaştığında dikenli tellerle örülü yüksek duvarlarla karşılaşınca şaşırır. Dahası asık yüzlü askerler bu küçük çocuğun çantasını aramak isterler ve kahramanımızın çantasını açmasıyla yolda kendisine verilenler etrafa saçılır. Dedesinin köstekli saati buradaki zamanı ileri sarar ve askerler kaybolur. Gökkuşağının renkleri etrafa saçılmış, Kudüs rengârenk olmuştur. Kudüslülerin mutfaklarındaki dolaplar meyvelerle dolup taşmıştır. Filistinlilerin ellerinde birer kitap, dillerindeyse masallar vardır. Çok az zaman sonra...

İlknur Koç Aytaç tarafından çocuk gerçekliğine uygun olarak kurgulanan bu kitap, çocuklara Filistin gerçeğini masalsı bir üslupla anlatıyor. Ayrıca Filistin meselesine dair yapabilecekleriyle ilgili çocuksu farkındalıklar oluşturmakta. Eserin çizgi, renk ve metin ilişkisi çocukta eleştirel düşünmeye, soru sormaya ve sorgulamaya imkân sağlayacak niteliklere sahip. Görsel tasarımı, çizimleri ve renkleriyle bir ahenk oluşturan bu kitap, çocukta estetik bir his uyandırma olanağı da sunmakta. Kısaca Bir Kudüs Masalı düş kurarken çocuksu hisleri ve duyarlılıkları uyandıran, Kudüs'ün birlik ve beraberlik duygusunu çocuk ruhuna duyumsatan, sanat ve edebiyat değeri bakımından son derece nitelikli bir eserdir.

Selam Sana Ey Kudüs Diyanet İşleri Başkanlığı

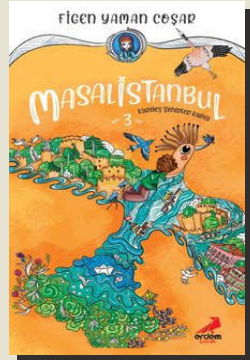
Çocuklar çimenlerde / Umut topu bekler
Milyonlarca Hanzala / Irmak olur çağlara
Çağıl çağıl çağlarlar / Hanzala ah Hanzala.
Ayşegül Sözen Dağ

Selam Sana Ey Kudüs kitabı, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan, birçok yazarın çocuklar için kaleme aldıkları şiir, deneme, hikâyelerden oluşan resimli bir çocuk kitabıdır. Kitapta Vural Kaya, Rabia Gülcan Kardaş, Sema Çelem, Yaşar Koca, Ayşegül Sözen Dağ, Musa Mert gibi günümüz çocuk yazarlarının eserleri bulunmakta. Eser Kudüs'ün dini ve tarihi hüviyetini ortaya koyan denemelerin yanında Kudüs'te yaşayan Müslümanların durumlarını, oradaki gündelik yaşamın zorluklarını çocukların gözünden anlatan/sorgulayan hikâyeler içermektedir. Çocukların his ve düşünce gücüne seslenen bu hikâyelerin çoğu Filistin'de çocuk olmak temasına yaslanıyor. Çocuk ruhunun derinliklerine nüfuz eden, son derece hisli çocuk şiirleri de çocuk okurun dikkatini Filistin sorununa çekmektedir.

Eserde yer alan Zekiye Çoban'ın *Işıklar Yanacak mı Baba?* hikâyesi, Leyla'nın babasına sorduğu "*Işıklar Yanacak mı Baba?*" sorusuyla başlar. Hikâyenin kurgusu içerisinde bu soru acı, hüznün, bekleyiş, umut gibi pek çok duygunun çocuk ruhundaki temsilleri haline dönüşür. Hikâye Filistin'de hemen hemen her Müslümanın evinde yaşanabilecek bir durum olarak tarif edilen elektrik kesintisini konu edinir. Kesilen sadece elektrikler değildir. Leyla ve Munis'in heyecanla bekledikleri, yeni doğan kardeşlerinin yaşam savaşıdır. Elektrik kesintileri Filistin'deki hastanelerde yatan pek çok yeni doğan çocuğun yaşamla ölüm arasındaki gelgitleridir. Bu durumun farkında olan baba Ebu Ubeyde ise "Kudüs'ün çocukları, delikanlıları bir gün bütün ışıkları yakacaklar... Topraklarımızı rahatça ekip biçeceğiz. Evlerimizi yeniden inşa edeceğiz." sözleriyle çocuklarını yüreklendirir. Çünkü bilir ki güçlü imanları Kudüs'ün çocuklarını kocaman yapmaktadır.

Filistin meselesinin genellikle zeytin, incir, hurma, Hanzala, Mescid-i Aksa gibi semboller üzerinden ele alındığı eserde, Filistin'deki Müslümanlar için "umut"un öne çıkarıldığını görürüz. Filistinli çocukların mutlulukları, oyun ve oyuncakları, sesleri, sözleri, şarkıları ise bu umudun çocukça dili olarak kitapta karşılık buluyor. Buradaki yazıların çocuk ruhuna ektikleri tohumlar ise bu umut çiçeklerini yeşertecek ilk nüvelerden biri olacaktır.

Masalistanbul - Kardeş Şehirler Kapısı Figen Yaman Coşar

"Yüceliğin metre ile ölçülmeyeceğini tüm dağlara öğreten bu yerin adı Kudüs oldu. Yeryüzünde ne kadar efsane varsa hepsi kendine buradan bir ilham buldu."

Figen Yaman Coşar'ın *Masalistanbul* serisinin üçüncüsü olan *Kardeş Şehirler Kapısı* kurgu bir çocuk romanıdır. Eser dünyada çocuklara armağan edilmiş tek bayram olan 23 Nisan günü, kötü kalpli Merza tarafından, içerisinde masalların bulunduğu, Masalistan

Defteri'nin çalınmasıyla gelişen olayları anlatır. Esasen çalınan sadece masallar değildir. Bir medeniyetin tarihi hafızasını oluşturan tüm kelimeler çalınmıştır. Kültür ve medeniyetin taşıyıcısı olan çocuğun masallarla bağıni koparmak, anadiliyle olan irtibatını keserek tarihle bağıni koparmaktır. Kelimeleri kaybolan şehirde, yazarlar ilhamını kaybetmiştir; artık kitap yazamazlar. Okunan her kitapta yazarlar ya silinmiş ya da kaybolmuştur.

"**Samuel, Yishma'el** ve İsmail. Hepsi de İbrahim peygamberin kendi gibi peygamber olan oğlu, yumuşak kalpli İsmail'in farklı dinlerdeki karşılığı."

Kudüs'te yaşayan Emin, abisi ve diğer arkadaşlarıyla sokakta oyun oynamaktadır. İsrail askerleri her zamanki gibi oyun oynayan çocuklara müdahalede bulunur. Emin, Yahudi arkadaşları Ethan ve David askerlerden kaçarken bir dükkâna sığınır. Burada karşılaştıkları Samuel ve Yishma'el Emin'in İsmail dedesinin çocukluk arkadaşlarıdır. Samuel, Yishma'el ve İsmail. Hepsinin isminin İbrahim peygamberin kendi gibi peygamber olan oğlu, yumuşak kalpli İsmail'in farklı dinlerdeki karşılığı olması dinlerin evrensel mesajlarına birer göndermedir. Burada Emin, dedesinin arkadaşları Samuel, Yishma'el'e torunlarına ulaştırmaları için bir harita emanet ettiğini öğrenir. Samuel, Yishma'el'e göre haritayı sahibine ulaştırmanın zamanı gelmiştir. Haritaya göre Mescid-i Aksa'da bulunan Sahra Taşı'nın altında İstanbul'a açılan bir kapı vardır. *Kardeş Şehirler Kapısı*. Emin bu kapıdan geçerek İstanbul'a gitmek ve orada kendini bekleyen görevi tamamlamak için seçilmiştir. Normal şartlarda Filistinli birinin değil İstanbul'a, başka bir şehre gitmesinin dahi çok zor olduğunu bilen Emin, bu duruma çok sevinir. Ayrıca dedesinin arkadaşı Yishma'el bu yolculukta kendisine rehberlik etmesi için Hüdhüd kuşunu, Samuel ise burada yaşamış kadim medeniyetlerin tarihi mirası olan masallarını Emin'e verir. Bu kapıdan geçen Emin, Ayasofya Cami'nin avlusundan geçerek 23 Nisan törenlerinin yapıldığı alana çıkar. Emin burada çalınan masallarının peşine düşen bir grup çocukla karşılaşır. Haritada gizli sırlar, Hüdhüd kuşu ve Emin sayesinde çocuklar masallarına yeniden kavuşur.

Görüldüğü gibi eser, büyümlü bir gerçeklikle harmanlanmış başarılı kurgusunun yanında Kudüs'e dair tarihi bilgilere yer veren, kurgunun arasına yerleştirilmiş pasajlar da içerir. Bu pasajlarda bu beldeye gönderilen tüm peygamberlerin evrensel mesajlarla bu beldeyi emin bir mekâna dönüştürme çabaları herhangi bir ajitasyona düşmeden başarılı bir üslupla anlatılır. Kudüs'ün tüm ilahi dinler için kutsal emanetler ve mekânlar bulunduğu, geçmişte bunun farkında olan insanların burada, bir arada, barış ve huzur içinde yaşadıklarına vurgu yapılır. Kudüs'ün tarihindeki mücadeleleri ise iyi ile kötünün evrensel mücadelesi olarak aktarır. Okur kitlesi 11+ olarak tespit edilen eser fantastik anlatımı, başarılı kurgusu, dil ve anlatım gibi özellikleriyle çocuk okurun ilgiyle okuyabileceği bir fantastik bir roman.

Kudüs'e Yolculuk Müzeyyen Çelik Kesmeğülü

"Çok küçüktüm. Bağırışlar, tekbirler, bomba gürültüleri arasında kalmıştım."

Kudüs'e Yolculuk, Filistinli bir erkek çocuğun gözünden oradaki gündelik yaşamın anlatıldığı, tarihi ve kutsal mekânlara dair bilgilerin verildiği bir çocuk romanı. Muhammed'in yaşadığı Doğu Kudüs'teki

Şeyh Carullah Mahallesi'ne her Ramazan olduğu gibi yine bir Ramazan günü İsrail tarafından saldırı gerçekleştirilir. Saldırı sırasında Muhammed'in annesi yaralanır ve tedavi için İstanbul'a getirilir. Muhammed, ailesi ile birlikte bir süre burada kalır. Doğu Kudüs'te yaşadıkları hayatın sıradan insanların yaşam deneyimlerinden ne kadar uzak olduğunu burada fark eder. Muhammed "Savaş olmayan şehirler de varmış. Gökten bomba değil kar ve yağmur yağarmış" ifadeleriyle çocukça normallerini yeniden kurar. Fakat

zamanla köklerini yeşertecekleri memleketlerine dönmek isterler. Bu kesin dönüşten sonra Muhammed, Kudüs'ü karış karış gezerek okura Kudüs'le ilgili bilgiler verir ve buradaki tarihi-kutsal mekânları okura tanıtır. Muhammed Kudüs'te yaşadığı bölgeyi tarif ederken "sürekli yıkılıp yeniden yapılan bir mahalle" ifadesiyle aslında buradaki gündelik yaşamın ne denli zor olduğunu da dile getirir. Mescid-i Aksa başta olmak üzere Kubbetüssahra, Zeytin Dağı, Kutsal Kabir Kilisesi, Maria Magdana Kilisesi, Süleyman Mabedi, Hacer-i Muallak (Muallak Taşı) kitapta çocuklara hakkında bilgi verilen dini-tarihi mekânlardan bazıları. Kitabın sonunda Mescid-i Aksa'nın bahçesinde büyük bir şenlik düzenlenir. Yazar bu şenlikte, Mescid-i Aksa'nın bahçesinde bir araya gelen Müslümanların huzurunu resmederken bir yandan da koşup oynayan çocukların gülüşmelerinin sesini duyurur. Kudüs'e Yolculuk her ne kadar kurmaca bir metin olsa da kurmacanın zaman zaman geri planda kaldığı, bilgiyi hikâyeyeleştiren bir anlatıya dönüştüğü görülür. Metin içerisinde Kudüs'te çocuk olmaya dair pek çok iletinin yer aldığı bu roman, yalın ve akıcı üslubuyla çocuk okurun dikkatini Kudüs sorununa çekmeyi amaçlıyor.

GEÇMİŞ, ANLAR ÜLKESİNDEN

Hepimiz ölüyoruz ve yine de şaşıyoruz buna
Şaşıyoruz, sessiz kalışımıza dünyaya
Rüyasını bir buluta saklayan insanlara
İnandırmıyor bizi artık
İnandırmıyor bizi dünya
Buna şaşırmıyoruz artık

Hepimiz ölüyoruz ve yine de şaşıyoruz buna
Dört köşe dünyanın
Köşelerine çarpıyoruz

Hepimiz ölüyoruz ve yine de şaşıyoruz buna
Ne söylense ölüm hakkında
Gevezelik...

Hepimiz ölüyoruz ve yine de şaşıyoruz buna
Sonbaharda düşen bir yapraktan
Daha ağır değil ölüm,
Leyleklerinin gelen mevsimi
Baharla değiştirmesi
Ölümün bir bahardan bir bahara
Geçiş gibi

Leyleklerin göçüp gitmeleri
Leyleklerin
Sonra hep dönmeleri

Geri döneceğimizi bilmek şaşırtıyor bizi

'işte bir sınır, işte bir sınır daha'

Geçilmeyecek ne var
Geçiyoruz ...

Gökyüzü sınır koymuyor bize
Birlikte akmaya devam ediyoruz

SİSİN AZIZLIĞI

Fatma Ünsal

Sis, onu tuhaf bir hâletiruhiyenin içine itiyor. Etrafı boğmakla bırakmıyor; bu gri, bu külsü, bu nemli perde onu yakasından tutuyor; sürüklüyor; çocukluğunun zindanlarından gençliğinin tecrübeli küskünlüklerine atıyor. Üstünde tepiniyor, tepiniyor...

Aziz, sisi görünce bir acuzeyi görmüş gibi oluyor. Onun vücutsuz, nihayetsiz bir âyine olduğunu biliyor. Fakat beyhude. Kaçmak beyhude. Tabiat kaçmaya müsaade etmiyor. Sığındığı bu telgraf merkezinde Aziz, arkasında bıraktıklarından değil, kendisinden kurtulamıyor.

Telgrafhane müdürü, sık sık teftişe geliyor onu. Buraya, İstanbul eşrafının ileri gelenlerinden birinin rica mektubuyla gelmiş ve karşısında ylgın, sinik duran bu adamın pek tabii olacak ki bu işi kotarabileceğine ihtimal vermiyor. Gözünün ucuyla bakıyor odanın kapısına gelip. Hafif öksürüyor. “Öhhö öhhö. Ben geldim efendi,” diyor. “İnşallah asayiş berkemâldir.” Oturduğu koltuktan başını, bir mezardan çıkar gibi kaldıran Aziz, “Berkemâl,” diyor usulca. “Olmayacak ne var ki hem?” Müdür, sinik insanların cüretlerine hayret ediyor. Madem içinizde neşvünema bulmuş bir cüret var, bırakın neşvünemayı, arşa doğru arzıendam etmiş bir cüretiniz var, neden siniksiz? Ve neden tavrınız alelâde? “İyi iyi,” diyor. “Kolay gelsin o vakit. İkindide kalkmayı unutma. Git namazını kıl. Kahvede lafla. Rüstem Paşa’dan gelen emri vaktinde ulaştırmam icap eder. Sen şimdi, neme lazım, geciktirir meciktirirsin, ordunun yengiyeye giden yolunu tıkarsın.”

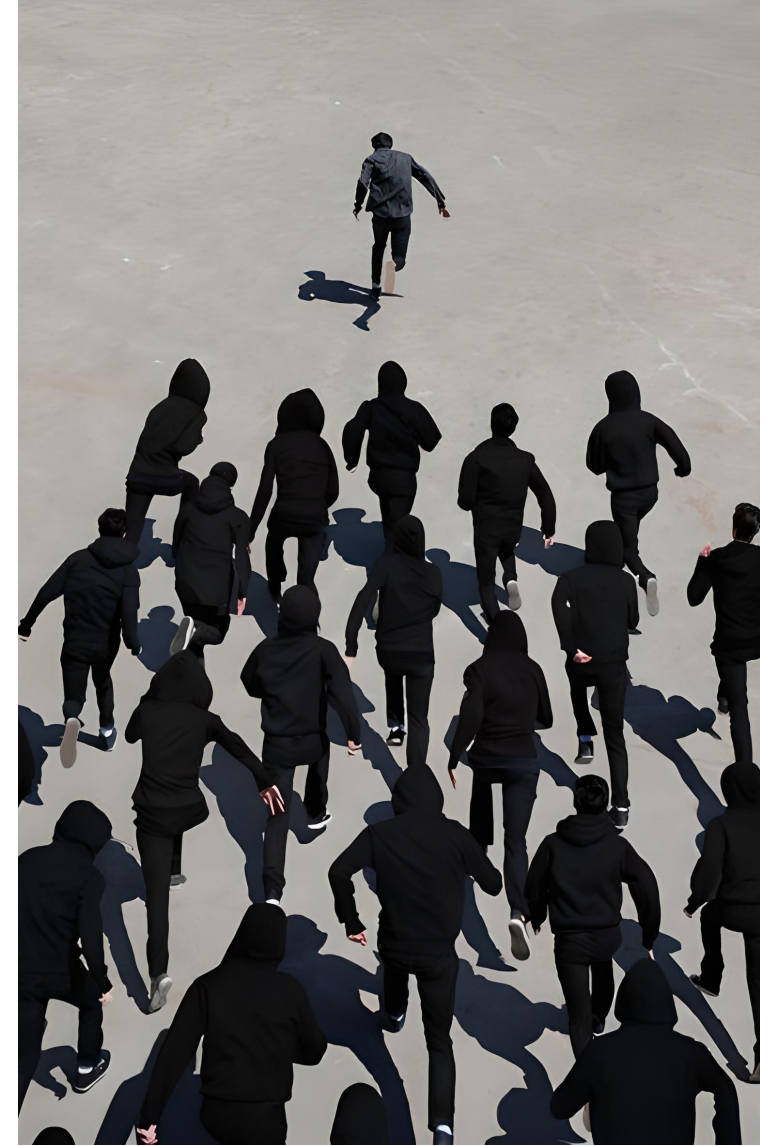
Sis koyulaşiyor. Aziz, ufak odasının penceresinden dışarı bakarken hem bu adama hem bu işe niye kendisini muhtaç ettiğini düşünüyor. Tıbbiyeye devam etseydi. İstanbul’da deniz gören küçük konaklarında ana babası ve hemşiresiyle mutlu mesut yaşasaydı. Çalığışu müellifi, Aziz’i tanısaydı şayet Çalığışu Sâni’yi yazardı şüphesiz. Fakat ne gam. Bu kitap ve çoğu, benzer kaderi çeken herkes için yazılmış olmalı. İkincisine lüzum var mı? Reşat Nuri Bey’in, delice bir kızın, sevdiğinin ihanetine şahit olduktan sonra dizini kırıp oturmayacağına, izini kaybettireceğine, Dame de Sion’da da okusa kendisini memleketin ücra ve tozlu mekteplerinin kapılarını ardına kilitleyeceğine gözleriyle şahit olması gerekmezdi kitabını yazmak için. Başını çevirip insanın simasına bakan, onunla iki çift lafın belini

“Başını çevirip insanın

simasına bakan, onunla iki çift lafın belini kıran herkes, ondan yayılan hikâyeyi bilmeli yahut anlamalı değil midir? Yoksa nerede kalır bizim insanlığımız?”

kıran herkes, ondan yayılan hikâyeyi bilmeli yahut anlamalı değil midir? Yoksa nerede kalır bizim insanlığımız?

Aziz, koyulaşan sise bakıp hayatının kimi evrelerine neşter vurmaya huy edinmişti burada. Bir gün oluyor, telgraf cihazının başında uyuşmuş beklerken annesine: “Öyle bunaldım ki... Bu darlamanız beni bir gün buradan kaçırarak valide.” derken buluyor; başka bir gün pederiyle: “Hayır, Fransa’ya gitmek istemiyorum. Hayır, tıbbiyeyi bitirir bitirmez K. ile de izdivaç hayali kurmuyorum.” münakaşasının ortasında yakalıyordu kendini. Ondan görece yoksul birisi bu konuş-

malara şahit olsa onu züppelikle suçlardı. Dünyada ne dertler var, seni şımarık, diye suratına iki tokat aşk eylerdi de biçare Aziz, suçunun ondan daha varsıl olmak olduğunu anlayamazdı bile. Ama dertlerin insanlarda açtığı çukurları görebilseydik merhamet daha bir anlam kazanırdı. Bizden görece üstün vasıflılara da acımayı becerebilirdik o zaman. Gelin görün ki dünya, bırakın başkalarına acımayı, bizatihi kendimize acımaya bile fırsat vermiyor.

İkinciye doğru sis dağılır gibi oluyor. Aziz'in gözünün önü açılıp da yerinde kımıldanıp biraz kendine gelir gibi olunca telgraf cihazının cızırtıları daha bir çekilir oluyor. Günün bu vaktinde iş yükü de hafiflemiş oluyor. Nedense insanlar, ikinci vaktine işlerini bırakmaktan imtina ediyorlar. Varsa çekilecek bir telgraf, ekseriyetle ikinciye bırakılmıyor. Günün geceye dönen yüzü ikinci, insanların dünya işlerinden el etek çektikleri bir vakit oluyor. Eskilerin ikinci vaktine daha çok ehemmiyet vermesi, Hz. Peygamber'in ikinci namazının önemine dair hadislerinden ileri geliyor olmalı. Böyle de ne fevkalade. Önderinin olması yani. Diyor ki bakın bu vakit önemlidir, aman dikkat. Üstüne basıp geçmiyorsun da o vakit yaklaştığında bir yatırın yanından geçer gibi dikkatli ve saygılı geçiyorsun. Diyor ki misal, şunların hakkını gözetin. O hak mevzubahis olduğunda terazinin hassaslığına iki kat ihtimam gösteriyorsun. Elbet nefsinin ve dahi şeytanı kendine önder belleyenler olabilir. Eh onlar da önderlerinin dediklerine kulak kesiliyorlardır. Burası önderini seçmenin ve dediklerine uymanın müsabaka yeri.

Telgrafhane müdürü ikinci namazına müteakip Aziz'i telgrafhaneden kovuyor. Evet, kelimenin tam manasıyla kovuyor. Cepheye ulaştıracağı telgrafların heyecanıyla kendisini muzaffer bir komutan edasıyla cihazın başına yerleştiriyor. Aziz'in eprimiş koltuğuna gömülürken "Yengi," diyor. "Bu sefer yakın. Gâvur istediği kadar tepinsin. İsteddiği kadar İngilizinden, Fransızından teçhizatı yığsın. Nafile. Yengi yakın. Ya Aziz Efendi, sen burada sıcacık odanda pul kadar kıymeti olmayan telgrafları iletmek işleriyle oyalanırken ben ve ordumuz kocaman bir yenginin peşinde ömrümüzü çürütüyoruz. Tamam kâfi, hadi beni oyalama. Kapıyı çıkarken ardından çek."

Aziz, sokağa adımını attığında sonbaharın sonları olduğunu hissediveriyor. Kış yakın. Burası sise daha da gömülecek demektir. Günün bu vaktinde dağılır gibi olan sisle birlikte zihninden mazisi de dağılıyor. Bu sefer etrafını görmeye başlıyor. Bu memleket, İstanbul'dan pek de uzak olmayan bu köhne kasaba, yaradan çıktuktan sonra uyuşup kalmış bir kan gibi duruyor şimdi önünde. İnsanları yokuş tırmanmıyor da canını veriyor gibi. Genç kızları ve erkekleri, yirmisinde değil de seksenine merdiven dayamış ihtiyarlar gibi. Hele çocuklar... Onlar, çocukluğun insan yüzüne yaydığı taze meyveyi andıran görüntüsünden, kuş cıvılamasını andıran sesinden irak,

"Dertlerin insanlarda açtığı çukurları görebilseydik merhamet daha bir anlam kazanırdı. Gelin görün ki dünya, bırakın başkalarına acımayı, bizatihi kendimize acımaya bile fırsat vermiyor."

dünyanın yüzünde elli yıl yuvarlanmış adamların bıkmışlığını taşıyorlar. Evler, dükkânlar, yamalı kaldırımlar ve toprağı çıkmış yollar, bir kasabaya değil de medeniyetin henüz yeşermediği zamanlardaki izbe bir köye aitmiş gibi kıvrılıp gidiyor. Buralardan umut yok, bari az göğe bakayım, diye başını göğe çevirdiğinde grinin en boğucu tonu Aziz'in yakasına yapışıyor. Telgraf müdürünün: "Yengi, yengi, yengi yakın!" lafı kulağında çınlayınca, Allah'tan, bu manzaradan da firar edebiliyor.

Biraz etrafta turladıktan sonra telgrafhaneye dönüyor. Sağ omzunu pencere kenarına dayamış uzakları izleyen telgrafhane müdürü, Aziz'in kapıyı tıklatıp içeri girmesiyle istifini bozmadan her seferinde şunu diyor: "Şu Rüstem Paşa büyük adam olmasına büyük adam ama İngilizin dümenini bir türlü anlayamıyor. Hayatta elinde ne kadar teçhizat bulundurursan bulundur Aziz Efendi, eğer dümeni anlayacak bir dimağın yoksa bir hiçsin. Ah beni buraya değil de Rüstem Paşa'nın yerine koysalardı, gösterirdim ben o İngiliz gâvurunun yedi ceddine. Gel gör ki yengi de bu adamlardan sebep bir hülya oluveriyor. Canım sıkıldı. Eve geçiyorum. Sen de çık. Hava kararıyor. Sis çoğaldı. Geçenki gibi gözünün önünü göremez de kötü taylar gibi yuvarlanır muvarlanırsın düz yolda. İstanbul'a hesap veremem sonra. Haydi, selamtle!"

Aziz, bir baş selamıyla telgraf müdürünü geçirince koltuğuna oturuyor. Dışarı bakıyor. Sis... Şövaleyeye geçirilmiş bir beyaz kâğıt. Aziz, elinde fırçası geçiyor kâğıdın karşısına. Başlıyor ezbere bildiği resmi yapmaya. Şuraya kaçtığı kim varsa onları. Görmemek için rüyalarından bile uyandığı yerleri de tam buraya. Zihninde terennüm eden kimi galiz sesleri şuraya. Tıbbiyeli arkadaşlarının kibirlerini ortaya. Pederinin izdivaç için zorladığı yüzünde pul kadar kusur olmayan ama ruhunun bir türlü akmadığı hanımı da sağ üst köşeye.

Dünya, mahpuslarını kaçırmamaya ant içmiş bir hapisane. Ancak izin veriyor kimi hülyalara. Hülya dediğin de nedir ki zaten? Mahpusun başını bir nefes almalık uzatıvermesi hücrelerinden...

YOLLAR SENİ GİDE GİDE...

Fadim Özer Kasay

*Canını aşk yoluna vermeyen âşık mıdır?
Cehdeyleyip ol dostu ermeyen âşık mıdır?*

Yunus Emre

Uzun bir yolculuğa çıkan insanın, yoldan nasibi ne kadardır ki? Her adımda heybeyi doldurmak da var, hiçbir şeysiz kalmak da. Hani eskiler demiş ya evvel refik ba'del-tarîk. Önce yoldaş gerek yürümeye. Yol uzun; şevk gerek, zikir gerek, şükür gerek. Ama hepsinden önce sabırla yola devam etmek gerek.

Nacer Khemir'in çöl üçlemesinin üçüncü filmi Bab'Aziz. Film Âl-i İmrân Suresi 33-35. ayetleriyle başlıyor. Daha filmin başında Hz. Meryem kıssası ile filmdeki adanmayı ilk sahneye örtüştürüyor yönetmen. Durmadan dönen bir meczup, çöl, alabildiğine çöl. Kum fırtınası sonrası, sığındığı yerden kendini çıkaran bir kız çocuğu. Elinde asası, çölü kız torunuyla adımlayan, gözleri görmeyen bir aziz. Torunu olmasa da yürüyecek, çünkü o yolunu bulabilir, *iman sahibi olan kimse asla kaybolmaz. Huzura ermiş kimse yolunu hiç kaybetmez.* Bab'Aziz'in torunu ile çıktığı bu yolculukta, meraklı Ishtar'ın en çok sorduğu soru "Buluşma nerede?" Bilmiyorum, diye cevap veriyor dedesi. Peki, diyor Ishtar, nerede olduğunu bilmediğin buluşmaya nasıl gideceksin ki? *"Yürümek kâfi, yürüyeceğiz, davet edilenler yollarını mutlaka bulurlar güzel kızım mutlaka..."*

Hepimiz bir yoldayız, kimimiz nereye gittiğimizi biliyor ama yolu bilmiyor, kimimiz yolun farkında ama nereye gideceğini kestiremiyor. Çöl metaforuyla bu bilinmezliği çok güzel hissettiriyor bize yönetmen. Uçsuz bucaksız bir çöl ve bilinmeze yolculuk. Davet edilmişse bir insan yolu mutlaklıdır.

Yolda dede ve torununun karşısına çıkan ilk kişi yerde yatan bir genç, kızıl saçlı bir dervişi aramaktadır. Sonra bir ceylan çıkar karşılıklarına, gelip Bab'Aziz'e kendini sevdirebilir. Dedesi konuşunca içi ısınan Ishtar, dedesinin anlatmaya başladığı hikâye ile içinde bulunduğu yolculuktan bambaşka diyarlara yol alır. Bir şehzadenin hikâyesidir bu. Çöl ortasında bulduğu suda kendi yansımısını seyretmeye koyulan bir şehzade. Belki de seyrettiği kendi yansıması değil. Kendi ruhunu seyrettiğini söyler şehzadenin yardımcısı ve "Sakin onu uyandırmayın, değilse ruhu bedenden ayrılır, kaybolur gider," der. Nefs-i emmare

mertebesinden nefs-i levvameye geçişini görürüz şehzadenin. Böylece yolu dünyevi zevklerden vazgeçişle ilerler.

Nefs-i mülhime mertebesinde; yani yolculuğun keşif merhalesinde şarkı söyleyen bir gençle karşılaşır dede ile torunu. Genç selam verir ve buluşmaya mı gidiyorsunuz, diye sorar ve ekler buluşma nerde olacak? Bilmeye gerek yoktur ki. Yürümek kâfidir. Bab'Aziz, herkes yolunu bulmak için kendine bahşedilmiş en değerli yeteneğini kullanır, sana bahşedilense sesin, şarkı söyle oğlum, bunu yaparsan yolun sana gösterilecektir, der. Genç şarkı söyleyerek uzaklaşır.

"Sen meleğin işaretini taşıyorsun," der, Aziz torununa. "Bebekler daha annelerinin karnındayken, kâinatın bütün sırlarını taşırlar yavrucağım ama bebek doğmadan hemen önce gökten bir melek iner ve parmağıyla bebeğin ağzına dokunur böylece bebek her şeyi unuttur. Kaybettiği ilmin anısı olarak da bazılarının çenesinin üzerinde aynı seninki gibi bir iz kalır güzel kızım, bu meleğin işaretidir," diyerek çenesindeki gamzesini gösterir. Ardından içinde dervişlerin olduğu bir hana gelirler. Ishtar şehzadenin hikâyesini dinlemek için sabırsızlanır. Şehzade hala çok büyük bir kederle doludur, sadece suya bakmaktadır. Herkes onu bırakır, hatta yaveri bile. Sadece ona göz kulak olan yaşlı derviş kalmıştır şehzadenin yanında. Aziz, hikâyeyi anlatırken handa, bir kızıl saçlı derviş kuyuya atlar, adı Osman'dır. Yaşlı bir kadın neden kuyuya atladın diye sorar. Kaybettiğim sarayımı arıyorum, der Osman. Sarayım bir kuyunun dibinde, sarayı bulmalıyım.

İlk kez bir kuyuya düştüğünde kendini bir sarayda bulduğunu söyler ve sarayım nerde diye sorar. Osman'ın hikâyesini dinleriz. Bir cami avlusunu "Ruhunla temizle yüce sevgilinin kapısını o zaman olursun onun gerçek aşığı" diye diye süpüren meczuba dikkat kesiliriz. Osman kum olmayan bir yere gitmek ister. Meşakkat istemez hayatında, çile çekmek istemez. Yolculuğunda Zehra ile tanışması ve arayışa girişini seyrederiz. "Bir damla su yetmez insana," der Bab'Aziz, kendini onun nehrine bırakmalısın. Osman ismi ile hayânın simgesi Hz. Osman'ı bize anımsatır ve Osman olma yolunda ilerleyen gençle zihnimizin dehlizlerine yine bir şeyler bırakır yönetmen.

Ishtar, diğerleri başka yola gidince bu yolun doğru yol olmadığını söyler dedesine, Bab'Aziz ise herkesin kendi yolu vardır, der. Yani Hakk'a giden yolların çokluğuna vurgu yapılı. Çölde Osman'ın hikâyesindeki meczup da vardır. Bab'Aziz ile selamlaşırlar ve bir mescide girerler. Su içip, içerideki zikre katılırlar. Burada su metaforu, temizlenmeyi, arınmayı imgeler ve ardından zikri getirir. Bir perdenin ardında bir kadın, "Ya Rahman, Ya Rahim, Ya Vedud, Ya Kerim" esmalarını tekrarlar. Bir başka derviş ortada semah döner. Bab'Aziz sırtını bir duvara yaslamış, dünyadan kopmuş gibidir. Ishtar dışarda bir ceylan götürür, tıpkı şehzadeyi peşinden koşturup, suretiyle karşılaşmasına vesile olan ceylan gibi ve onu kovalar. Sonra kaybolur Ishtar. Dedesi onu aramaya çıkar. Kum fırtınası çıkmıştır. Bab'Aziz'in karşısına bir motorlu çıkar. Ondan yardım ister. Torununu bulacağı sözünü verir ve uzaklaşır motorlu. Motorlu bir başkasını bulur ve bulduğu genç bir dervişten ölçü alacağı, ağabeyimi öldürdü, deyince motorlu, gencin giysilerinin hepsini alıp kaçır. Burada nefs-i mutmainne mertebesini görürüz. Tüm nefsinden sıyrılmak gerekir, tıpkı elbiseler gibi, dünyalığı bir kenara bırakmak.

"Buluşma nerede?" Bilmiyorum, diye cevap veriyor dedesi. "Bilmeye gerek yoktur ki. Yürümek kâfi, davet edilenler yollarını mutlaka bulurlar benim güzel kızım..."

Şarkı söyleyen gençle karşılaşır Aziz, merak etme der, torunun sırtımda ateşi var. Mescide girerler, Bab'aziz Fatıha suresini okur ve ellerini torununun yüzünde gezdirir. Aziz, gence torunu ile konuşmaya devam etmesini söyler ve yolculuğunu anlatmasını ister. Uluslararası bir yarışmayı kazandığını, Kur'an-ı Kerim okuma yarışmasının büyük ödülünü aldığını ifade eder. Onu bir şiir gecesine götürdüklerini söyler. Herkes şiirler okurken o bir şarkı söylemeye başlar. Önünde şiir okunan kadın ağlar. Hepsinin gittiğini sadece onunla kaldığını söyler. Bu arada dede torununa Nâs suresini ardından da Felak suresini okur. Genç anlatmaya devam eder, kadın der ki, bu şiiri babam yazmıştı. Sonra şiiri nağmeyle okumaya başlar. Kadın gence bir mektup bırakır; babam bu koca dünyada bir yerde, tıpkı diğer tüm sufiler gibi, çok uzun zamandır onun yolunu gözlüyorum, senin sesin bana ondan bir haberdirdi. Bir çağrı hatta bir davet alametiydi, senin pasaportunu ve giysilerini alıp onu aramaya gidiyorum der ve gider. Saçlarını kesip yastığa bırakır, Nur.

Sonra kendine gelir Ishtar, gençle beraber yola düşerler. Kedi sesi duydum der Ishtar. Bu Nur'un kedisidir, genç onu yanına almıştır. Gencin de kendileriyle gelmesini ister Ishtar ama der, o derviş değil. Dedesi "Yavrum şu koca dünyada herkesin yerine getirmesi gereken bir görevi var. Yeter ki o görevi yap, başkalarının ne yaptığı hiç önemli değil. Yeter ki bunu unutma, buna göre yaşa ama bunun dışındaki her şeyi hatırlasan bile hiçbir şey bilmiyor sayılırsın" diye de telkinde bulunur.

Boş mezarlar görürler. Zamanın gelmesini bekliyorlar, der Aziz. Burası, geldik, der dedesi Ishtar'a ama sen buluşmaya Zahit ile gideceksin, yani şarkı söyleyen gençle. Şehzadenin hikâyesinin sonunu da anlatır dedesi. Suya bakıp duran şehzadeye derviş yemek getirmiş sadece. Arada bir de o güzeller güzeli ceylan gelirmiş. Şehzade ruhunu öyle uzun süre seyretmiş ki maddi dünyadan ayrılıp, manevi dünyayı görür olmuş. Nefs-i râdiye mertebesinde olan şehzade tam bir teslimiyet içindedir. Şehzade derviş mi olmuş yani diye soran Ishtar'a dedesi "Evet. Sen de kalp gözüyle görmeye başladın işte." der. Şehzade uyanıp yeniden gözünü açtığı zaman kumların üzerinde kendisiyle ilgilenen yaşlı dervişin kıyafetlerini bulur. Hırkasını üzerine giyer, takkesini başına geçirir ve eline asasını alıp yürümeye başlar. Nefsin son iki merhalesine doğru bir yolculuktur bu. Önce nefs-i mardiyeye yani razı olunan, ardından nefs-i kâmile. Yani bütün güzel sıfatları kendinde toplayıp Allah'ın yeryüzündeki halifesi olmaya doğru bir yolculuk.

Dedesi Ishtar'a bir kolye hediye edip, artık vaktinin geldiğini, kaybettğini bulmaya gideceğini ve buluşmanın orada olacağını söyler. Yani tasavvuftaki şeb-i arus, düğün gecesine vurgu yapar. Ishtar Zahit ile birlikte buluşma yerine gider. Dervişler hem söyleyip hem çuşa gelmişken Ishtar da dans etmeye başlar. Zahit Ishtar'a "dans etmeye gelmedik, işimiz var" deyince "Bab'Aziz'in sözünü dinle, şarkı söyle" der. Dervişlerin arasında dolaşırlar. Ishtar "Nur" diye seslenmeye başlar.

Zahit bir ses duyar, bu nurun sesidir. Göz göze gelirler. O sırada dede saçlarını açar. Yere kefen serer. “Hasan ben de seni bekliyordum, gelip ölümüne şahit olman için” der. Hasan neden ben diye karşılık verir dedeye, ölümden korktuğunu ifade eder. Bab’Aziz, “Anne rahminin karanlığındaki bir bebeğe dışarda aydınlık bir dünya var deseler, yüce dağları ve dalgalanan ovaları, çiçek açan güzelim bahçeleri, çağlayan ırmakları, yıldızlarla dolu gök kubbesi ve parıldayan güneşi olan bir dünya, tüm bu güzellikleri bildiğin halde karanlıkta kapalı kalmaya devam ederse doğmamış çocuk, tüm bu harikalardan bir haber olduğu gibi duysa da hiçbirine inanmaz. Aynı bizim ölümü şimdiden anlayamamız gibi. Yani işte bu yüzden korkarız, gitmeyi istemeyiz. Ne olacağını bilmeyiz. Ama günü gelince hepimiz gideceğiz.” deyip en nihayet ebediyetle evlendiğini söyler. Bir bebeğin doğumu gibi, karanlıktan aydınlığa çıkaran sancılı bir geçişi bilgece yorumlar Aziz, ölüm bu geçişte bir kapıdır ancak. Bab’Aziz’i toprağa gömer Hasan ve onun kıyafetlerini giyer, esasını eline alır ve çölde uzaklaşır. Tıpkı hikâyenin içindeki asıl hikâyenin kahramanı şehzade gibi.

Bir yol ve yolcuların hikâyesini izlerken hicretlerine de şahit oluruz. Kim ne istiyorsa hicreti onadır. Peki ya bizim hicretimiz nereye?

“Ameller niyetlere göredir. Herkese niyet ettiği şey vardır. Öyleyse kimin hicreti Allah’a ve Resûlüne ise onun hicreti Allah ve Resûlünedir. Kimin hicreti de elde edeceği bir dünyalığa veya nikâhlayacağı bir kadına ise onun hicreti de o hicret ettiği şeyedir” (Buhari, Nikâh,5; Müslim, İmaret, 155)

“Bütün güzel sıfatları kendinde toplayıp Allah’ın yeryüzündeki halifesi olmaya doğru bir yolculuk.”

GÖZLERİN ÇİÇEK KADAR BAHAR

AYŞEGÜL SÖZEN DAĞ

Dehşetengiz bir göğe uyanırsın
Eteklerinde pıtrak gibi çoğalan şiirler
Susuz bahçeyi kurutan çöl sıcağının yalazı
Yüzünü okşar gibi geçer gider
Eprimiş baharların götürdüklerini
Bir bir anımsatır, yine de gider
Yumurtayı kayısı kıvamında yiyip
Atarsın istasyona kendini
O değilden gazete alıp
Gözlersin geleni gideni
Anadan doğma bir aydınlık
Titretir yüreğini

Ve düşündürsün
Geçen kış kitaplara girmeyen
Şiirler neredeydi?
Kuş sesleri,
Karanfillerin kokusu,
Frenk üzümünün mayhoşluğu
Kır menekşeleri
Haziran neşeleri...
Çarçur eder kadınlar şiirleri
Ve erkekler hiç durmadan işler
Enez bir kadının işvesi gibi
Post-modern bir alın terini
Bitimsiz bir devinim bu besbelli
Sen onlardan değilsin
Saçlarına yıldız yaparsın şiirleri
Geceyi söker gibi ışıldar
Çünkü senin
Gözlerin çiçek kadar bahar

Günümüzde; şehirlerin unutulmuş değerlerini ortaya çıkarmak, çeşitli sektörlerdeki kültürel etkileşimi sağlamak ve teşvik etmek, turizmi canlandırmak, sosyal ve ekonomik kalkınmaya ortam hazırlamak, halkın kültürel yaşama katılımını ve kolay erişimini sağlamak, kültürel faaliyetleri yaygınlaştırmak, kültürlerarası iletişimi ve diyalogu güçlendirmek için büyük gayret gösterilmektedir. 2004 yılında UNESCO, kentsel kalkınmayı desteklemek amacıyla uluslararası işbirliği ile küresel düzeyde ulaşılabilir “UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı” projesini oluşturdu. Böylece dünyanın her yerinden çeşitli şehirler bu projeye katılmak suretiyle devam edegelen kültürel değerlerini ön plana çıkararak kendilerine pek çok fayda sağladılar. Son yıllarda sanatsal yaratıcılık ve kültürel zenginlikler şehirler için mükânat görevi görmekte ve şehrin yaratıcı ekonomi potansiyelini artırmaktadır.

Bu soruşturmada “Yaratıcı Şehirler” ile ilgili çalışmalar yapan yazarlarımıza, ekonominin ve kültürün merkezi olmuş şehirleriyle ilgili düşüncelerini sorduk.

YARATICI ŞEHİRLER VE EDEBİYAT

Bilge Doğan

DURAN DOĞAN: KADİM ŞEHİRİMİZİN GEÇMİŞİNDE, GELENEĞİNDE, DOKUSUNDA EDEBİYAT VAR

DURAN DOĞAN

Cumhuriyet öncesi birçok devlete, beyliğe başkentlik yapmış böylesi önemli bir şehrin şiirin ve edebiyatın da başkenti olarak Yaratıcı Şehirler Ağı'na dâhil olmasıyla çok daha önemli güzelliklere tanıklık edeceğine inanıyorum.

Öncelikle UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı nedir, bu konuda birkaç şey söylemek isterim. UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı, Birleşmiş Milletler çatısı altında olan ve merkezi Paris'te bulunan bir yapıdır. 7 ana temadan oluşmaktadır: edebiyat, film, müzik, zanaat ve halk sanatları, tasarım, gastronomi ve medya sanatları. Biz Kahramanmaraş olarak şehrimizi bu 7 ana temadan biri olan edebiyat alanında bu ağa dâhil etmek için uzun bir süredir çalışıyoruz. Peki, neden istiyoruz bunu?

Çünkü kadim şehrimizin geçmişinde, geleneğinde, dokusunda edebiyat var. Bu şehirde yetişen ya da bir şekilde yolu buradan geçen önemli edebiyatçıları yetiştirmiş bir şehirden bahsediyoruz. Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Abdürrahim Karakoç, Bahattin Karakoç, Tahsin Yücel gibi pek çok önemli isim bu topraklarda yetişmiştir. Aynı zamanda Kahramanmaraş bir kültür şehridir; zaten şehir bir kültür şehri olmasa kendiliğinden edebiyat alanında gelişme imkânı olmaz. Bu şehrin el sanatları da güçlüdür, gastronomisi de güçlüdür, diğer kültürel iklimi de zengindir. Şehrimizin bu kadim dokusuna paralel olarak ülke genelinde edebiyat alanında bir hüsnükabulü var. Bu alanda şehrimizi UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı'na taşıyarak taçlandırma niyetindeyiz. 2016 yılından beri şehrin bu ağa dâhil olmasıyla ilgili çalışmalar yürütülüyor. 2021 başvurumuzda UNESCO ve milli komisyonun karar verdiği Türkiye ulusal listeye şehrimizin girmesini sağladık. Bunun dışında diğer edebiyat şehirleriyle görüşmeler yapıyoruz. Burada çok ciddi tecrübe aktarımları oluyor, şehrimizi anlatma fırsatı buluyoruz. Örneğin Rusya'nın Ulyanovsk şehri bizi davet etmişti. Orada yaklaşık 1 hafta misafir olduk. Bu süre zarfında hem şehri tanıma imkânını hem de edebiyat mekânlarını görme imkânı elde ettik. Ayrıca kendi edebiyat günlerimize onları davet ediyoruz. Beyrut'tan, Heidelberg'den ve Ulyanovsk'tan gelecekler. Yani Yaratıcı Şehirler Ağı ülkelerin değil şehirlerin, belediyelerin başvurabileceği bir ağ halinde işliyor. Artık şehirler kendi kendilerine çok önemli işler, çalışmalar yürütebiliyorlar. Bu yaptıkları çalışmaları aracısız tanıtabiliyorlar. Her ne kadar olumsuz yanları olsa da yaşadığımız çağ iletişim çağı. Küreselleşme böyle bir şey. Her şehir neredeyse bir dünya gibi. 2023'ün başlarında Yaratıcı Şehirler Ağı'na dünya genelinde 267 şehir dâhil oldu. 2023 başvurusu açıklandıktan sonra 50 şehir daha bu ağa eklendi. Umuyoruz ki Kahramanmaraş da önümüzdeki süreçte bu ağa dâhil olduğunda dünyanın 300'ü aşkın şehriyle doğrudan ilişki kurabiliyor olacağız. Bu sadece edebiyatla ilgili meselelerin, tecrübelerin aktarılması değil aynı zamanda kendi şehrimizin değerlerini, kültürünü, gastronomisini, el sanatlarını, sanayisini kısacası her alanda birçok iş birliğini beraberinde getirebilecek bir paylaşım olacaktır. Dolayısıyla Cumhuriyet öncesi birçok devlete, beyliğe başkentlik yapmış böylesi önemli bir şehrin şiirin ve edebiyatın da başkenti olarak Yaratıcı Şehirler Ağı'na dâhil olmasıyla şehrimizin çok daha önemli güzelliklere tanıklık edeceğine inanıyorum.

SELİM SOMUNCU: EDEBİYATIN GREENWİCH MERİDYENİNDE YER ALMAK YAHUT YARATICI ŞEHİRLER AĞI

Bir sokak, bir mahalle, bir semt sıradan hatta bayağı da olsa orada yaşanmışlık ve duygu varsa, gökdelenlerin olduğu ve hiçbir yaşanmışlığın olmadığı duygusuz modern bir şehirden daha üstün bir yer bulur.

SELİM SOMUNCU

Sanat söz konusu olduğunda sürekli olarak tanımlanan şimdiki zaman, evrensel bir sanat saatidir. Sanatçı edebiyatta meşruiyet kazanmak istiyorsa kendini bu saate göre ayarlamak zorundadır.

Bir uzama dair yaşanmışlığı güçlendiren şey de hiç şüphesiz oraya ait duyguları geniş kitlelerin deneyimlemesine fırsat veren yazınsal metinlerdir. Böylesi metinler sürekli olarak o mekâna ve yaşanmışlığa dair duygu ve düşünmenin deneyimlerini zihinde çoğaltır, zenginleştirir. Mektup, gezi yazısı, deneme hatta daha da önemlisi bir mekâna ilişkin şiir yahut roman, orayı sıradan bir mekân olmaktan çıkarır hatta güçlü bir imgeye dönüştürür. Bu anlamda tek başına dünyada Paris bütün çağrışımlarıyla edebiyatı hatırlatan, edebiyatla hatırlanan şehirlerden biridir. Aynı şekilde St. Petersburg, Moskova, Prag, Madrid, Londra, Dublin, Napoli, Roma, Aracata ve İstanbul böylesi şehirlerdir. Bu saydığımız şehirlerin çoğu UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı'na dâhil olmasa da dünyada bir edebiyat şehri olarak kabul görmüş şehirlerdir. Zaten gerçek şöhret tescile ihtiyaç duymayan bilinirlikle inşa olur. Çünkü özü itibarıyla "estetik", nümayişe ihtiyaç duyan bir kavram ya da norm değildir. Kültür Endüstrisi kavramını olumsuzlayan bakış açılarının temel dayanaklarından biri de bu olsa gerektir.

Geçmişte iyi bir edebî birikime sahip olmak şimdide de iyi bir kültür sanat gündemine sahip olacağınızın garantisini vermez. Sanat söz konusu olduğunda mirasa konmak ve mirasyedi olmak bazı şehirlerin kaderi olmuştur ne yazık ki! Fakat şimdide mükemmel bir kültür sanat gündemine/politikasına sahip olmak geçmişte iyi bir edebî birikime, ciddi bir edebiyat geleneğine sahip olmaktan geçer. Sanat söz konusu olduğunda sürekli olarak tanımlanan şimdiki zaman, evrensel bir sanat saatidir. Sanatçı edebiyatta meşruiyet kazanmak istiyorsa kendini bu saate göre ayarlamak zorundadır. Üstelik kültür endüstrisi de bu saate göre, onunla mütenasip çalışmalıdır.

Kahramanmaraş Osmanlı'dan beri edebiyatta önemli yerlerden biri olmuş. Hafız, Sünbülzâde Vehbi, Halil-i Maraşî, Hâmi, Kuddusî Baba gibi isimler başlı başına klasik edebiyatta Maraş'ı sıradan bir şehir olmaktan çıkarıyor. Halk şiiri denilince büyük ozanlar; Karacoğlan, Dadaloğlu, Âşık Mahzuni ve geçmişten günümüze onlarca ozanın ismi zikredilebilir. Cumhuriyet döneminde ise modern Türk şiirinin öncü ismi Necip Fazıl Kısakürek'in aslen Maraşlı olması yeni dönemde de Maraş'ı edebiyatın merkezine oturtuyor. Ayrıca Cumhuriyet dönemi romanının avangart isimlerinden Tahsin Yücel'in Kahramanmaraşlı olması dikkate

değerdir. Böylece sadece şiirde değil modern bir tür olan romanda da en yetenekli şahsiyetlerden birinin Maraşlı olması, Maraş'ı kanonun merkezine oturtuyor. Ve tabii ki Yedi Güzel Adam... Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Alaeddin Özdenören, M. Akif İnan, Ali Kutlay... Ayrıca bu isimlerin Maraş'tan çıkmış olması Maraş'ı bu anlamda edebiyatın merkezinde bir yere konumlandırıyor.

Bu bağlamda Maraş edebiyatın Greenwich meridyeninde yer alıyor denilebilir. Casanova'nın ortaya attığı bu kavrama göre; modernite sanatın yegâne şimdiki zamanını, yani bir zaman ölçüsünü yerine oturtmayı mümkün kılan şeyse, Greenwich meridyeni de bir yapıtın değerlendirilmesini, kabul görmesini, ya da tam tersine anakronik veya "taşralı" diye damgalanarak göz ardı edilmesini sağlayan argümandır. Hatta dünyanın merkezi olarak değerlendirilen ve başlangıç meridyeni olarak bilinen Greenwich, hayali bir çizgiyken Maraş'ın meridyeni hiç de hayali bir çizgi olarak durmuyor. Alaeddin Özdenören'in de söylediği gibi burası müstakil bir ülke, bir "şiir ülkesi". Yukarıda adı geçen edebi simalar dışında edebi muhitleriyle, yerelde yayımlanan kitaplarıyla, basılan gazete ve iz bırakan dergileriyle başlı başına bir yazın ülkesi. Maraş; günümüzde yetiştirdiği genç edipler ve kültür yatırımlarıyla da muhteşem bir geçmişin mirasını tüketen, geçmişle salt övünen ve gelenekten kopmuş bir şehir olmadığını teyit ediyor. Nitekim 1970 ve sonrası doğumlu onlarca şairi ve yazarı olan bir şehir. (1970 sonrası Maraşlı Şair ve yazarlar üzerine edebiyat sosyolojisi açısından bir çalışma tarafımızca yürütülmektedir.) Maraş'ın çok kısa bir sürede düşman işgalinden kurtulmasının köklerini de burada aramak lazım. Sanat ve edebiyatı bu kadar güçlü ve canlı olan bir toplumun kolay kolay pes etmesi düşünülemez.

NADİRE KARADEMİR: KAHRAMANMARAŞ MÜMBİT BİR EDEBİYAT ŞEHRİDİR

NADİRE KARADEMİR

Kahramanmaraş'ta edebiyat damarı usta-çırak geleneği ile beslenmiş; edebiyat dergileri, eski konak tarzı evler, bağ evleri, çayhaneler, bazen terzi dükkânları, kitabevleri hatta parklar zaman zaman edebiyat mahfilisi olarak kullanılmıştır.

Kahramanmaraş kadim kültürlerin geliştiği önemli şehirler arasında, geçmişten günümüze gerek tarihi gerek coğrafi anlamda birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Güçlü bir kültürel birikime ve birçok özgün değere sahiptir. Kahramanmaraş geçmişten günümüze

edebiyat alanında mümbit bir edebiyat şehri olmuştur. “Yedi Güzel Adam”ın memleketidir. Şiirin başkenti olarak Necip Fazıl Kısakürek’ten, Bahaeddin Karakoç’a kadar birçok şair, yazar, ozan bu topraklarda yetişmiştir. Bunda belki de ilin bulunmuş olduğu coğrafi konum, fiziki coğrafya şartları, özellikle kuzey ilçelerinde topoğrafya ve iklimin zor şartları yöre insanının başka meşgaleler bulmasına neden olmuştur. Hatta bölgenin edebiyat şehri ya da şairler şehri olarak anılmasının bir diğer nedeni de yetiştirdiği/yetişen sanatçıların yanında, bölgede edebî mekânların da çokça oluşundandır. Kahramanmaraş’ta edebiyat damarı usta-çırak geleneği ile beslenmiş; edebiyat dergileri, eski konak tarzı evler, bağ evleri, çayhaneler, bazen terzi dükkânları, kitabeveleri ve hatta parklar zaman zaman edebiyat mahfili olarak kullanılmıştır.

Farklı ülkelerde ve farklı kültürel temalarda birleşen şehirlerin, kültürel çeşitlilik ve birliktelik içinde, çalışarak projeler üretmesi amacı ile UNESCO tarafından 2004 yılında oluşturulan Yaratıcı Şehirler Ağı (UNESCO Creative Cities Network - UCCN) edebiyat, müzik, zanaat ve halk sanatları, tasarım, sinema/film, medya sanatları ve gastronomi olarak yedi tematik alan dâhilinde hayata geçirilmiştir. Türkiye’den ise 2015’te ilk olarak bu Ağ’a gastronomi alanında Gaziantep katılmıştır. Kahramanmaraş Türkiye’den UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı’na edebiyat teması ile başvuru yapmış ilk ve tek şehirdir.

Edebî eserlerde dağlar akarsular, göller, şehirler, tarihi mekânlar gibi coğrafi unsurlar da anlatılmaktadır. Böylece Edebiyat turistik cazibenin artırılmasında okuyucuların seyahatlere teşvik edilmesini sağlamaktadır. Kahramanmaraş’ta tarihi konutlar önemli kültürel miras öğeleri olarak geleneksel mimarileri ile şehre kent kimliği ve kent markası kazandırılması anlamında büyük potansiyele sahiptir. Unesco Yaratıcı Şehirler Ağı’na edebiyat teması ile başvurmuş bir şehir için edebiyat rotalarına ayrı bir önem ve değer verilmesi elzemdir. Yedi Güzel Adam Edebiyat Müzesi edebiyat rotalarının başlangıç noktası ya da uğrak yeri olabilir. Yazarların ve şairlerin Maraş’ta gezdiği coğrafi mekânlar, dağlar, ovalar, akarsular (Ekinözü’nde Abdürrahim Karakoç’un yaşadığı evi, dolaştığı Nergele Vadisi, yörenin dağları vb.) edebiyatseverlere belirli rotalar dâhilinde gezdirilebilir. Yine Maraş’ın mevsimsel olan güçlü poyraz rüzgârı, evlerin damlarına serilen tarhanaların kurumasını sağlayan garbi yeli, sıcak yaz günleri Maraş sokaklarında şerbet güğümleri ile satılan soğuk meyan şerbeti, Ahr Dağı’nda ya da diğer yaylalardaki bağ evlerinde asmaların altlarına oturup dinlenirken yapılan sohbetlerin geçtiği mekânlar Maraşlı şair, yazar ve ozanların da yaşamış, hissetmiş ve eserlerinde yer vermiş öğelerdir. Bu öğelerin yer aldığı mekânlar rotalar halinde edebiyatseverlere gezdirilebilir.

Kültürel rotalar üzerinde türbeler, ziyaret yerleri, camiler, höyükler, çeşmeler, tüneller, kiliseler, kaleler, mezar taşları, köprüler, medrese

ve mağaralar gibi kültürel değerler yer almaktadır. Kahramanmaraş’ta da bu kültürel ziyaret rotaları içerisine edebî mekânlar ya da edebî şahsiyetlere ait unsurlar eklenebilir. Edebiyat turizmine bütüncül bir yaklaşım ile dört mevsim uygulanabilirliği olan bir turizm türü olarak yörede yapılacak olan hem doğa hem de kültür turizmi rotalarının (kültür-kırsal turizm-ekoturizm-gastronomi turizmi gibi) içine tur operatörleri aracılığı ile edebî mekânlar da adapte edilebilir. Kahramanmaraş Kalesi, Sütçü İmam Çeşmesi, Anıtı, Tarihi Kapalı Çarşı, Kahramanmaraş’ta şairlerin yazarların yürüdüğü sokaklar, caddeler, çarşılar edebiyat tutkunları için rotalara dâhil edilebilir.

Kahramanmaraş’ta kitap fuarları açılmakla birlikte, Osmaniye belediyesi tarafından gerçekleştirilen Hatta bu festivallerin yalnızca şehir merkezinde değil diğer ilçelerde de aktivitelerinin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Kahramanmaraş’ta dilden dile dolaşan masallar, menkıbeler, efsaneler, öyküler, fıkralar derlenmeli ve edebiyat tutkunlarına sunulmalıdır. Kahramanmaraş’ta edebiyat temalı oteller, kahveler açılmalı ve buralar edebî objelerle zenginleştirilmelidir. Çünkü turistler genellikle ziyaret ettikleri farklı mekânlarda o yöreye özgü olan hediyelik eşyaları satın alma isteğinde olabilirler. Maraş’ta da Yedi Güzel Adam gibi ünlü şairler kahve fincanları, kalem ya da anahtarlıklar ile tasvir edilebilirler. Hatta yedi güzel adam edebiyat müzesinin içinde ya da çevresinde ünlü yazar ve şairlerin yaşamış olduğu tarihi konutlar içerisinde oluşturulabilecek küçük pazarlar ve kafelerde şair, yazar ve ozanları hatırlatan onlara ilişkin özel hediyelik eşyalar tasarlanıp satılabilir.

Kahramanmaraş’ta da dijital ortam maksimum boyutta şehrin edebiyat kimliğini tanıtmak amacıyla kullanılmalıdır. Kahramanmaraş’ta Sütçü İmam ve İstiklal Üniversiteleri yer almaktadır. Bu üniversitelerde hem üniversite öğrencilerine hem de diğer öğrenim kademelerine yönelik edebiyat etkinlikleri düzenlenebilir. Kahramanmaraş edebiyat turizmi anlamında büyük potansiyele sahiptir. Kahramanmaraş’ın Yaratıcı Şehirler Ağı’na katılması durumunda şehre ulusal ve uluslararası düzeyde tanınırlık sağlayıp, ekonomik boyutta yerel kalkınmaya pozitif yönde etkileri olacak, edebiyat turizmi şehirde gelişecek, turistler için yöre önemli bir destinasyon haline gelecek ve sonuçta da yerel halkın istihdamı ile kalkınma sağlanacaktır.

ELİF KOCAGÖZ: SOSYO-EKONOMİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN YARATICI ŞEHİR VE MARAŞ

Şehir, Martindale’in ifadesiyle “bir ruh halidir, gelenek ve göreneklerin, örgütlü tavır ve görüşlerin toplamıdır.” Bu toplamda, somut fiziksel varlıkların yanında kültür ve beceriler gibi soyut varlıklar da bulunur ve tüm bunlar şehirlerin kendine özgü cevherini ve potansiyelini ortaya koyar. Şehrin tüm unsurları, onun gelecek dizaynının

ELİF KOCAGÖZ

Yaratıcılığı merkeze alarak ya da bir kaldıraç gibi kullanarak yeni ve modern bir kimlik oluşturmak şehri ekonomik krizler, çevresel sorunlar, sosyal ve politik zorluklar gibi birçok mücadele alanında daha dirençli hale getirir.

temellerini de oluşturur. Bunları değerlendirip geliştirebilen, özellikle kültürel altyapıları gelişmiş ve yaratıcılığı kent tasarımına ve toplumsal yaşantıya dahil etmiş şehirler, onları diğerlerinden ayırt eden, benzersiz, büyüleyici ve unutulmaz bir atmosfere sahipler. Bu özellikleriyle de hem sakinleri hem ziyaretçileri için eşsiz deneyimler sunarlar. Kuşkusuz her şehrin bir ruhu vardır, ancak yaratıcı şehrin belki de en önemli özelliği ruhunun dinamik, üretken ve diri olmasıdır. Yaratıcı şehir, kültür, gelenek ve sanattan aldığı güçle sürekli üretir ve bu üretkenlik hem fiziksel hem sosyal olarak şehrin ekosistemini yüksek kalitede şekillendirir. Yaratıcılık ise, dışarıdan şehre eklenilebilecek bir unsur değildir ve üretim, çalışma ve sosyal yaşam ilişkilerinin karmaşık bir şekilde iç içe geçmesi yoluyla organik olarak gelişir.

Yaratıcılığı tek boyutlu değil, çok boyutlu, etkileşimli -ve şehrin sınırlarını aşmış- bir kapsamda okumak gerekir. Şehrin yaratıcı üretkenliğinin özellikle sosyal, kültürel, politik, ekonomik ve teknolojik boyutlarda yansımaları bulunmakta. (Buraya dijital dünyaya genişleyen bir perspektifi de not düşmek lazım.) Edebiyat dalında yaratıcı bir şehrin belki de gastronomi, el sanatları gibi diğer yaratıcı alanlara kıyasla en önemli ayırt edici özelliği, özellikle sosyo-kültürel ve politik boyutta özgür bir yaşam ve mücadele alanına sahip olması. Edebiyatın temel yaratıcı alan olduğu bir şehirde ses, söz, düşünce, duygu, daha da özelleşirse örneğin umutlar, korkular ya da hayaller, kendisine çoklu ifade ortamları, düzlemleri bulur. Maraş'ın edebî kimliğine baktığımızda da halk, klasik ve modern edebiyat alanlarında şair ve yazarların kalemlerinde, sosyal eşitsizlik, adalet, tabiat gibi konuları; entelektüel, estetik ve eleştirel düşüncenin edebî üretim yoluyla hayata rehberlik ettiğini bunun ulusal çapta bir etki de oluşturduğunu görürüz.

Yaratıcı şehir, öte yandan, ekonomik değer üreten ve kapsayıcı şekilde sakinlerinin refahını artırma kabiliyeti olan şehirdir. Yaratıcılık, eskinin tekrarı değil, yenilik, yenilenme demek. Yaratıcı şehirlerde inovasyon güçlü şekilde gözlemlenir. Çünkü şehir yaratıcılığı destekleyen ve ilham veren ortam yaratır ve birbirini besleyen mekanizma-

lara da sahiptir. Bu mekanizmalara edebiyat örneğinde bakıldığında, yalnızca yazar, yayın evi, matbaa vb. düzlemde klasik bir değer zincirinin oluşmadığı, zincirin her boyutundan yeni değer zincirlerinin boy verdiği görülür. Bu yalnızca kültürel ifadeden hareketle tasarım, müzik, tiyatro, sinema gibi alanlara değil, aynı zamanda üretim, mühendislik, ticaret, pazarlama, reklamcılık, turizm, geleneksel ve dijital medya gibi alanlara da genişlemeyi ifade ediyor. O halde şehirlerin yaratıcılığını girişimcilik ile birlikte okumak lazım.

Her şehirde şüphesiz birbirinden kıymetli yaratıcı yetenekler bulunmakta ancak buna rağmen şehirler sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik sorunlarla boğuşuyor. Demek ki yalnızca yetenek havuzuna sahip olmak yetmiyor, aynı zamanda yaratıcılığın üretken ve -sadece soyut değil somut olarak da- çok boyutlu değer yaratan kısmına da önem vermek gerekiyor. Yaratıcı alanlardaki yatırımların ve girişimlerin, şehrin yaşama cazibesi yüksek bir ortam olmasına son derece hayati katkıları var. Cazibesi yüksek şehir ise, bir yandan turist, öğrenci ve yeni sakinler çekerken, diğer yandan şehrin kalkınmasında ve başarısında önemli role sahip olan yeni yatırımcı ve iyi yetişmiş insan kaynağı da çekiyor. Dolayısıyla yalnızca yayınlardan, festivaller, etkinlikler ve şenliklerden, kısaca kültür-sanat faaliyetlerinden, bunların sosyal uyumu, toplumun iç diyalogunu ve böylelikle huzurunu güçlendirmesinden, ya da şehrin sakinlerinin duygusal iyi-oluşunu artırmasından bahsetmiyoruz. Güçlü ve sürdürülebilir bir sosyo-ekonomik hayata sahip şehirlerden bahsediyoruz.

Buradan hareketle Maraş özelinde şehrin yaratıcı kimliğini iki düzlemde incelemek gerekiyor. Burası ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip güçlü bir sanayi şehri. Bunun yanı sıra, aynı zamanda çok yönlü yaratıcılığa sahip bir şiir ve edebiyat şehri. Şehir bu kimliklere artık sığmıyor. Bu iki kimliğin bir araya geldiği yeni bir modern karakterde bütünleşmesi gerekiyor. Ekonomik hiçbir aktivite sosyo-kültürel dinamiklerden bağımsız değildir ve şehirde ticarî hayat ile toplumsal hayat iç içedir. Yaratıcılığı merkeze alarak, ya da bir kaldıraç gibi kullanarak yeni ve modern bir kimlik oluşturmak, şehri ekonomik krizler, çevresel sorunlar, sosyal ve politik zorluklar gibi birçok mücadele alanında daha dirençli hale getirir. Bu direnç bir yandan yaratıcı endüstrinin gelişmesinden, diğer yandan yaratıcıların farklı sektörlerde istihdam edilebildiği bir başarımdan ve üretim sistemi ile şehrin kültürel çevresi arasında bir denge oluşmasından kaynaklanır. Çünkü ekonomik çevre ile kültürel çevrenin tarafları diğerinin işleyişinin niteliğini geliştirmektedir. Bunun farkında olarak, Maraş özelinde bahsedilen yeni yaratıcı ve entegre kimliği tanımlamada ve hayata geçirmede paydaşlara son derece önemli roller düşmekte. Küresel meydan okumaların arttığı, sektörel sınırların belirsizleştiği, alanlar arasında geçişkenliğin arttığı, yeniliklerin çoklu olarak genişleyip yayıldığı, karşılıklı bağımlılığın arttığı, değişim, yenilik,

farklılıklar ve bilginin yönetimi gibi konuların başarıda kilit role sahip olduğu günümüzde, yaratıcılık ve inovasyon en değerli hazine. Bu, kurduğumuz müstakil sistemlerin sürekliliği kadar onların iç içe geçerek şekillendirdiği şehrin sürdürülebilirliği ile de ilgili.

6 Şubat depremleri, şehirlerin dirençliliğine ve sürdürülebilir bir kent tasarımına ne denli ihtiyaç duyduğumuzu bizlerde derin acılar bırakarak gösterdi. Bugün şehrin yalnızca binalarla inşa edilemeyeceğini güçlü bir şekilde belirtme zamanı. Şehrin somut ve soyut mirasının korunup geleceğe aktarılmasına ve yerelin sosyal ve fiziksel dokusunu tamamlayıcı dönüşümler için yaratıcı ortamı geliştirmeye yönelik ihtiyaçları ortaya koyup ve çözüm üretme zamanı. Şimdi yaratıcı alanlara lüks bir konu olarak değil yeniden kalkınmada merkezi bir unsur olarak yaklaşma zamanı. Şehirlerde yaşamın hemen hemen tüm boyutlarının birbiriyle ilişkili olarak ve birbirlerini yenileyerek geliştiğini unutmamak gerekiyor. Bu doğrultuda, bir yandan kültür ve yaratıcılığı sürdürülebilir kalkınma planlarına tam entegre etmek, yaratıcı alanlardaki ürünler ve hizmetlerin üretimi, dağıtımını ve yayılmasında gelişmiş bir endüstri oluşturmak, bu alanlardaki girişimleri ve kültür ve sanat alanı projelerini desteklemek, kreatif merkezleri geliştirerek yaratıcılar ve profesyoneller için olanakları genişletmek, yaratıcılığı teşvik etmek ve yeni yaratıcı yetenekleri yetiştirecek adımlar gerekiyor. Diğer yandan depremler sonrası iyi-oluşturma kültür ve sanatın rehabilite eden yanını da göz ardı etmemek lazım. Şimdi, genelde kültür ve sanata ve özelde de edebiyatın birleştirici gücüne, cesaretine ve rehberliğine her zamankinden daha fazla ihtiyaç var. Bu doğrultuda yaratıcı yeteneklerin kültürel sahnesinin sürekliliğini sağlamak gerekiyor. Ayrıca bu kültürel sahneye ve yaratıcı süreçlere hem kent merkezinde hem periferide tüm sosyal katmanların erişimini ve aktif katılımını sağlayacak çalışmaları da ihmal etmemek lazım.

Maraş'ın UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağına katılım yolculuğu bahsedilen konular çerçevesinde son derece önemli. Katılımın şehrin bir bütün olarak marka değerini ve Maraş markalarının değerini artırması; turizm cazibesini yükseltmesi; uluslararası ilişkilerini güçlendirmesi; başta diğer yaratıcı alanlar üzere edebiyatla etkileşimli tüm sektörlerin birlikte gelişimini sağlayacak bir ekosisteme itici güç olması; yaratıcı projelerle edebî, akademik, sanatsal, sosyo-kültürel ve ticari çıktılar üretimini artırması; tarihi ve modern kültürel mekânların korunması ve geliştirilmesi yönündeki çalışmaları hızlandırması bekleniyor. Dolayısıyla sanayi kimliğinden yaşama cazibesi yüksek yeni bir kimliğe geçiş sürecine önemli bir katkı bekleniyor. Bu süreçte elbette kamu, özel sektör ve sivil toplumun iş birliği içerisinde yenilikçi bir şehir tasarımına imza atması şart. Bu doğrultuda karar alıcıların ve ilgili paydaşların kentin sürdürülebilirliği çalışmalarında strateji ve politika geliştirirken ve bunların uygulanmasında, sorumluluk ve rollerini iyi benimsemesi lazım. Bu çerçevede, şehrin geleneksel aktörlerinin yeni fonksiyonlar üstlenmesi gerekiyor.

Yaratıcılık, tekrar ve taklit değil yenilik olduğundan, kurgulama, geliştirme, tasarım, planlama ve uygulama anlamına geldiğinden, yaratıcılık özünde özgün bir söylem olduğundan, bu söyleme kamuda, özel sektörde ve sivil toplumda ihtiyaç var. Bu ihtiyaç her şehirde bulunuyor. Yaratıcı şehrin özelliği ise, bu söylemin öneminin farkında olması ve kültürel sermayesini yaratıcı yetenek havuzunun sürekli kendisini yenilemesi yoluyla ve yaratıcı girişimler vasıtasıyla muhafaza edip geliştirebiliyor olması. Bu özgün söylem, ancak yaratıcılık ekosistemini besleyen tüm şehir unsurlarının yüksek bilinç düzeyiyle korunabilir ve geliştirilebilir. Maraş bu bağlamda büyük bir potansiyele sahip.

BEYZA EBRAR KÜTÜK: UNESCO VE YARATICI ŞEHİRLER AĞI

BEYZA EBRAR KÜTÜK

“İnsanlar tarafından insanlar için” bilinciyle kurulmuş olan UNESCO, eğitimin iyileşmesi için dünya genelinde bir seferberlik başlatmıştır.

UNESCO, Türkçe çevirisiyle Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü 1942 yılında otuz yedi ülkeden delegenin katılımıyla Paris'te kurulmuştur. “İnsanlar tarafından insanlar için” bilinciyle kurulmuş olan UNESCO, eğitimin iyileşmesi için dünya genelinde bir seferberlik başlatmıştır. Eğitimin tüm toplumlar için eşit şartlara ulaşmasını ve dünya genelinde barışı sağlamak asıl amaçları olmuştur. Bugün baktığımızda yürütülen projeler bu amaca hizmet etmektedir. BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hareketi, 17 başlık altında ele alınmaktadır. 2015 yılında başlatılan bu hareket kapsamında 15 yıllık süreçte aşırı yoksulluğu sona erdirmek, adaletsizlik ve eşitliklilik gibi üç küresel başlık ve iklim sorunlarıyla mücadele etme gibi hedefler belirlenmiştir. Bu bilince yönelik çalışmalar UNESCO bünyesinde sürdürülmektedir.

İmzalanan ve yürütülen birçok sözleşme ışığında diyebiliriz ki UNESCO insan hakları savunuculuğunu üstlenmiş bir kurumdur. Ülkelerin ve şehirlerin istihdam düzeyinin yükselmesi için birçok etkinlik ve program tasarlanmaktadır. Bugün kültürel mirasın yaşatılıp, nesilden nesile korunarak aktarılmasını ve kültürün zenginleşip, çeşitliliğin artmasını destekleyen en önemli ve son zamanlarda oldukça popüler olan projesi “Yaratıcı Şehirler Ağı” (Creative Cities Network)'dir. Yaratıcı Şehirler Ağı, yaratıcı 7 farklı alandan oluşmaktadır. Ağa dâhil

olmak isteyen şehirler kurumsal web sitesinden 2 yılda bir yapılan başvuru çağrısını takip ederek başvuru dosyasını şehirlerinde bulunan bir komisyonla birlikte oluştururlar. Oluşturulan bu dosya, öncelikle ülkede bulunan milli komisyona gönderilir. Hazırlanan dosya milli komisyonun onayından geçtikten sonra Paris genel merkezine yönlendirilir.

Bugün dünya çapında ağı dâhil olan 295 şehirden 7 tanesi Türkiye'dendir. Bunlar; Gaziantep-Gastronomi (2015), Hatay-Gastronomi (2017), İstanbul-Tasarım (2017), Kütahya-Zanaat ve Halk Sanatları (2017), Afyonkarahisar-Gastronomi (2019), Kırşehir-Müzik (2019), Bursa-Zanaat ve Halk Sanatları (2021).

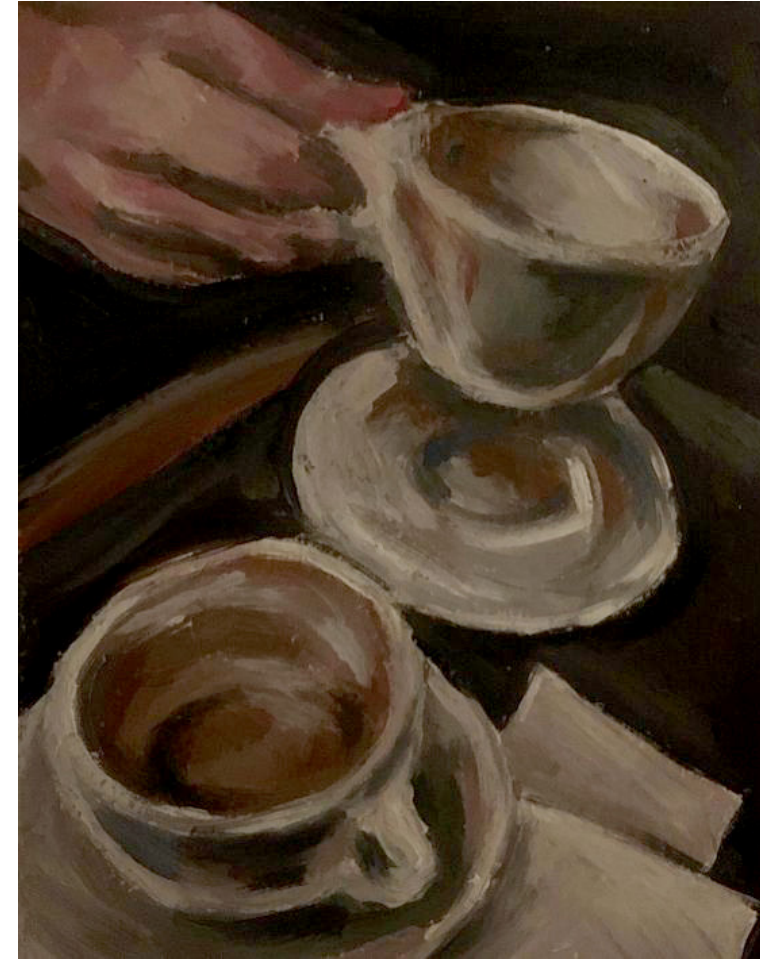
Aday listede yer alan şehirlerimiz ise Sivas-Müzik (2021), Adana-Gastronomi (2021), Balıkesir-Gastronomi (2021), Diyarbakır-Gastronomi (2021), İzmir-Tasarım (2021), Kahramanmaraş-Edebiyat (2021), Kayseri-Gastronomi (2021), Konya-Gastronomi (2021), Şanlıurfa-Müzik (2021), İzmir-Edebiyat (2023), Antalya-Film (2023), Nevşehir-Gastronomi (2023) ve Tokat-Gastronomi (2023) şeklindedir.

UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı'nın amacı, "kültürel, ekonomik ve çevresel sürdürülebilir kentsel kalkınma için tasarlanmış işbirlikçi ve uluslararası bir proje" olarak tanımlanmaktadır. Temel amaçları arasında yaratıcılığın ve yaratıcı profesyonellerin gelişmesini sağlamak, üye şehirleri kentsel gelişmede yaratıcılığın önemini benimsemeleri için teşvik etmek, sürdürülebilir kalkınma için yaratıcılık ve kültür temelli bir yaklaşım ile uluslararası işbirliği sağlamak, şehirlerdeki dezavantajlı grupların kültürel yaşama katılımını ve kolay erişimini sağlamak, kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması için faaliyetleri güçlendirmek yer almaktadır. Aynı zamanda "kültürlerarası iletişimi ve diyalogu güçlendirmek, sosyal uyum ve çeşitliliği sağlamak ve vatandaşın refahını desteklemek de UCCN'nin amaçları arasındadır (en.unesco.org)." şeklinde özetlenebilir.

AĞLAYAN KAHKAHALAR

Betül Karapınar

Arada sırada uğradığım arkadaşımın öğrenci evinde gördüğüm, yaşı bizlerle aynı ama görüntüsüyle ilkokul çocuğunu andıran bir kızdı Makbule. İlk zamanlar dikkatimi çekmesi de bundandı zaten. "Birisinin kardeşidir, ziyarete gelmiştir" diye düşünmüş, üniversite öğrencisi olduğuna çok şaşırılmışım. Şimdi bu evde hasbelkader bir haftayı birlikte geçirecektik onunla. Farklı fakültelerde de olsak

"Bu susma,
ne çok
konuşmadı
aslında..."

aynı üniversitenin öğrencileri olmamız, benim yurdumda kimsenin kalmaması ve onun evde yalnız kalmaktan korkması, bizi bir araya getirmişti. Yoğun bir tempoda ders çalışıp sınava girecek, sadece yemekten yemeğe görüşebilecektik. Sürekli gülen, sessiz, sakin, çok ders çalışan, söylenene göre yüksek notlar alan Makbule, belki bana da ders çalışmak için motivasyon kaynağı olurdu, kim bilir? Eve çabuk yerleşmişim kısa misafirliğim nedeniyle. İlk yemeğimizi birlikte yaptık. Çok konuşmadığı için havadan sudan sohbetlerle ve bol sessizlikle geçti ilk gecemiz. Ayrı odalarda ders çalıştığımızdan, gece boyu da sessizlik devam etti hâliyle. Benim gibi konuşmayı seven, sohbete meftun ve meraklı birisi için çok sıkıcı fakat verimli, ders çalışma açısından da çok bereketli bir geceydi...

İkinci gün eve geldiğimde fark ettiğim ilk şey, Makbule'nin küçücük cüssesiyle evin bir köşesine büzülmüş, oturuyor olmasıydı. Başı önünde, saçları yüzünü kaptmış vaziyette, bir şeyler mırıldanarak sürekli sallanıyordu. Ders çalışıyor ya da ezber yapıyor zannederek hiç bozmadımsa da garip bir görüntü olduğunu düşündüm. O kadar kendi dünyasındaydı ki geldiğimi fark etmedi bile. Yine birlikte yemek yedik, yine birkaç cümle ile akşamı bitirdik ve odalarımıza çekildik. Çeldirici hiçbir aksiyon olmayınca ders çalışabiliyormuş insan, bunu da böylece öğrenmişim. O gece, daha önce hiç duymadığım, yüksek tonda bir sesle uyandım. Ne olduğunu anlamam uzun sürmedi: Makbule'nin odasından geliyordu ses. Gidip sessizce yaklaştım merakla, bir insanın dış gıcırdattığını ilk defa görüyordum. Yurtta, gece çıkabilecek her sese aşınaydım ama böylesi bir ses daha önce hiç duymamıştım. Çok acınası ve aynı zamanda rahatsız ediciydi. Samimiyetimin olmaması onu uyandırmamı engelledi fakat Makbule'yi daha fazla merak etmeme yol açtı. Ve başladı kafamda onunla ilgili senaryolar: Nasıl bir ailesi, nasıl bir çocukluğu vardı mesela? Kaç kardeşti? Annesi babası nasıl insanlardı? Neler yaşamıştı, nasıl sıkıntılar içindeydi de bu yaşta dişlerini bu kadar yoğun gıcırdatıyordu? Sabah görüştüğümüzde bu soruları soracak zamanım da yoktu, ders saatlerimiz farklı olduğundan ancak akşamları görüşebiliyorduk. Görüştüğümüzde de ortam olur muydu bu kadar özel sorulara cevap bulmaya, bilmiyordum.

Bu düşüncelerle akşamı zor ettim. Eve döndüğümde çok daha garip bir olayla karşılaştım. Makbule yine büzüştüğü köşede, bu kez kahkahalarla gülüyor, ayağını tutuyordu. Ayağından kanlar akıyordu. Dehşet bir manzaranın üzerine gelmiş ve gördüklerim karşısında donup kalmıştım. Kendime gelip yarasına müdahale etmek istedim. O sırada da kahkahaları devam etmişti. Bir taraftan da yanaklarından gözyaşlarının süzüldüğünü görüyordum. Ayağına balkonda bir tahtanın üzerindeki çivinin nasıl battığını anlatırken, gözyaşları eşliğinde gülen hâli devam etmişti. Çivi paslı mıydı? Yarası derin miydi? Hastaneye gitmeli miydik? Sorularına, topluca "Ben alışkınım bir şey olmaz bana" diye cevap vermesi, merakımı daha da kamçılıyordu. Bu kısa misafirli-

"Hiç yatılı okulda kaldın mı? diye sordu bana. Kalmamıştım. Şanslı olduğumu söyledi ve sonuna kadar haklıydı da..."

ğim bitmeden mutlaka Makbule'nin hikâyesini öğrenmeliydim. Yine yemek ve dersle geçen akşam, bir çay yapıp nasıl olduğunu sormak için yanına gittiğimde bu defa sandalyesine kedi gibi tünemiş buldum onu. Yine kafası önünde, saçları yüzünü kapatmış bir hâlde... Beni görünce hemen kocaman gülümsemesiyle doğruldu, o zaman fark edebildim kafasının saçsız bölümünü. Elinin hep tepesinde olması, saçlarıyla oynadığını düşündüğüm Makbule'nin aslında saçlarını kopardığını anlamamı sağlamıştı. *Trikotillomani* denilen saç yolma hastalığıydı bu, biliyordum; çünkü final sorumdu.

Bak şu işe... Problem dış gıcırdatmadan, duygu bozukluğundan saç koparmaya kadar genişlemiş ve meslekî merakım kişisel merakıma galip gelmişti artık. Makbule, yardım etmek istediğim, dinlemek için can attığım birisiydi şimdi. Tepsideki çayı görünce çok sevindi, hemen konuşmaya başladı kendiliğinden. Canının çok sıkıldığından, benden çekindiği için rahatsız etmek istemediğinden söz etti. Aynı duygularla farklı odalarda, kaç gündür boş yere kıvranmışız meğer... Artık muhabbet, çay eşliğinde demlenmeye başlamıştı.

Ben anlattım önce kendimi; memleketten, aileden ve gelecek hayallerimden bahsettim. Sonra Makbule dökülmeye başladı, çekinerek. On bir kardeşin beşincisiydi ve ortanca olmak, en çok da beşinci sırada olunca görünmezlikti ona göre. Madenci bir babanın, ev hanımı bir annenin zar zor geçinen, imkânları hep kısıtlı bir çocuğuydu özetle. Ailesinin üniversiteye giden tek üyesiydi. Abileri liseden sonra eğitimi bırakmış, babalarına destek vermek için çalışmayı tercih etmiş. Ablaları da erken yaşta evlenmişti. Şu an kendisi, evin en büyüğü konumundaydı ve kardeşlerinin okuması için bir an önce okulunu bitirip çalışmak, en büyük hedefiydi. Böylece tanıtmıştık kendimizi. Bu samimi ortamdan güç alarak sordum ilk sorumu. Makbule, dedim; "Geceleri dış gıcırdattığını biliyor musun?" Önce şaşkın şaşkın baktı yüzüme. Bir suç işlemiş gibi mahcup; "Demek sen de duydun?", "O kadar mı sesi yüksekti?" diye gülümsedi. Ve devam etti "İlkokul sonrası bir yatılı yurt maceramdan bana hediye kaldı maalesef" dedi ve sustu. Bu susma, ne çok konuşmaydı aslında...

Benim meraklı bakışlarım ve dostâne yaklaşımından sonra anlatmaya başladı. İlkokul sonrası, çok istemesine rağmen, babası okutmak istememişti Makbuleyi. Çok başarılı bir öğrenci olduğundan, öğretmenleri hatta okul müdürü bile eve gelip babasını ikna etmeye çalışmış ama babası ikna edilememişti. Okula gidemediği bir yıl boyunca annesine ev işlerinde yardım etmiş, kardeşlerinin dersleriyle öğretmen gibi ilgilenmişti Makbule. Boş vaktinde de bulduğu her kitabı, gazeteyi yutar gibi okuyarak doldurmuştu günlerini. Bir gün babaannesi Kur'an okurken, kendisine de öğretmesini istemiş ve kısa sürede Kur'an'ı hatim etmişti. O günden sonra babaanne, Makbule'nin hafız olmasını istemiş, babası da itiraz edememişti, emir annesinden gelince. Yıl sonunda, kız

kardeşi de okulu bitirdiğinden ailesi ikisinin de İstanbul'da bir yatılı kursa gönderilmelerine karar vermişti. Babaanne, babadan kalma tek tarlasını bu uğurda satmayı kabul etmişti. Makbule iç çekerek "İtiraz etmek, gideceğim kursun eğitimini sorgulamak, aileden ayrılacak olmayı kendime dert edinmek... Hiçbiri aklıma gelmemiş..." diyordu, tüm bunları anlatırken.

İki küçük kız çocuğu, kendileri gibi gurbetçi öğrencilerle birlikte kursa başlamıştı. Tabii ilk günlerin heyecanı yerini özleme, zorlanma, üzüntü ve sıkıntılara bırakmıştı zamanla. Özellikle geceleri, yatakhane kuralların katılığı ve ortamın soğukluğu, en büyük problemleri olmuştu. Mesela diyordu Makbule; "Gece çok erken yatırırdı bizi. Işıklar kapandıktan sonra konuşmak, gezmek, tuvalete gitmek yasaktı. Yasak olmayan tek şey ağlamaktı galiba..." Yüzündeki zoraki gülümsemeye gözlerindeki yaşlar eşlik ediyordu. "Hatta bir keresinde kardeşim çiş geldiğini söylemesine rağmen izin vermediler, o da ağlayarak altına yaptı" dedi ve sustu. O günlerin hüznü ve çaresizliği kaplamıştı odayı. "Gece bizimle yurttan kalan ablalar, gündüz gelen hocalarımız gibi anlayışlı, sevecen değildi. Yaptıkları işten mi, kendilerinden mi, bizden mi memnun değillerdi bilmiyorum... Her gece bir yasak eklenirdi, yasaklar listesine. Sonunda yatakhane kapılarını kilitlemeye de başladılar. Çaresiz; ya o hâlde uyuyor ya da mecburen altımıza yapıyorduk. Korkumuzdan ne su içebiliyor ne de gece olanları hocalarımıza söylemeye cesaret edebiliyorduk. Nihayetinde hepimiz

**"Ne acıdır;
kaybetme
korkusu
yaşayınca anlarınız
sevdiklerimizin
kıymetini..."**

oraya, ailelerinden ayrılmış küçük çocuklardık" dedi ve yine kocaman gülümseyişiyle baktı yüzüme. "Hiç yatılı okulda kaldın mı?" diye sordu bana. Kalmamıştım. Şanslı olduğumu söyledi ve sonuna kadar haklıydı da...

"Bir gece, üst kattaki mutfaktan gelen bir patlama sesi ile uyandık. Muhtemelen tüp patlamıştı. Bir hissimle kalktık yataklarımızdan. Kapıya koştuk; kapılar kilitliydi. Pencerelelere koştuk; korkuluklardan sıyrılıp aşağı atlamak imkânsızdı. Çığlıklarımızla dikkat çekmeyi başardık ama sonrasında yaşananların hiç birini hatırlamıyorum. Yangın çıkmış patlamadan sonra, herkes dumandan etkilenmiş. Ben bir çığlık atıp bayılmışım zaten. Sonra itfaiye gelmiş, yangın büyümeden söndürülmüş. Yatakhane kapısının kilidini kırıp dışarı çıkarmışlar bizi. Neden sonra kendime gelebilmişim. Başımda bir yığın insan ve ardi ardına sorulan sorular... Hiçbirine cevap veremiyordum. Önce sesim çıkmıyor zannettim ama sonra fark ettim ki gerçekten konuşamıyorum... Soruşturmalar açıldı, sorumlular işten çıkarıldı, öğrenciler başka yurda aktarıldı. Ben bir türlü konuşamayınca hava değişikliği için eve yollandılar. Kardeşim yeni yurdu ve oradaki hocaları sevdiği için dönmek istemedi. Ben eve döndükten sonra üç ay hiç konuşamadım biliyor musun?"

Duyduklarım karşısında dehşete düşmüştüm. Cılız bir sesle; "Hiç mi konuşamadın?" diye sordum. "Evet, hiç" dedi. Evde kaldığı sürede, daha önce görmediği kadar sevgi, şefkat ve ilgi görmüş. Ne acıdır; kaybetme korkusu yaşayınca anlarınız sevdiklerimizin kıymetini... "Gelene gidene, konuşulanlara boş boş baktığımı söylediler uzun süre. Bir sabah kendiliğimden konuşmaya başlamıştım. Evde bir bayram havası esmişti. Bunca acıdan sonra babam yanlarında kalmama, normal okulda okumama izin verdi ve kaybolan yıllarımı eğitimim için koşturarak tamamladım. Sonra da işte lisede okul birinciliğiyle geldik buralara... O günlerden bana, duygu bozukluğu ve diş gıcırdatmaları kaldı. Yangın gecesinden sonra hiç ağlayamadığımı da söylemem lazım. Ne zaman ağlayacak olsam bir gülme alıyor beni, engelleyemiyorum bir türlü. Ha bir de konuşamadığım günlerden kalma, saçlarımla oynamak... Ailemi özledikçe, derslerde zorlandıkça bir bakıyorum; elim saçlarımda..."

Tüm sorularımın cevabını almıştım işte... Kendi küçük dünyamda dert ettiğim basit problemlerimden utanmış, Makbule'nin yanında kendimi güçsüz hissetmişim. O geceden sonra, paylaşabildiğimiz kısıtlı zamanı eğlenerek, acıları geride bırakmaya çalışarak geçirmiştik. Artık yalnızca ev arkadaşı değil, iki samimi dosttuk onunla. Sonraki yıllar Makbule'nin dereceyle okulu bitirmesine, çalışıp kardeşlerinin eğitimine destek oluşuna, yaralarını profesyonel yardım alarak sarışına şahitlik etmek, hayatımın en güzel şahitliğiymiş diyebilirim...

OTUZ ÜÇ GÜN YAĞAN YAĞMURA SÖYLENCE

Otuz üç gün yağmur yağdı
Kalbimin üstünü örttüm dizlerime kadar
Yelkovan durdu,
Bir iris baş verdi kulağımda
İpler parmaklarıma dolaştı

Örgülerimi gevşettim
Dirseklerimle yıkadığım yara izlerinde
Aydın on dördüne çevirdim yüzümü
Yakardım!
Gözlerine bakamadığım çocuklar sebebiyle

Taşkınlara tutulunca ikinci kat bilincin
Kunsağın bozkır yeşili oluyorsa yeniden
Leylak korku arından mürekkep yapıp göğe fırlat

Taş topluyoruz ağırlığımız anlaşılın diye
Seksen kilo sancıyla fosforlu renkler katmanından
Kendimize doğuyoruz her gece

Paçalarımız cerahatli biraz
Kir, pas, kırgınlık ve yas

Çıkrıklar kırıldı
Zeytin Tepesi'ne çıkalım
Yağmursa yağın, artık islanalım!

BETÜL ÖZKAN

KANLI TOKA

E. Ecran Çeliksü

Andolsun ki sen öldürmek için bana el uzatsan bile ben öldürmek için sana elimi kaldıracak değilim! Zira ben âlemlerin Rabb'i olan Allah'tan korkarım. Ben diliyorum ki sen hem benim günahımı hem de kendi günahını yüklenesin, cehennemliklerden olasın! Zâlimlerin cezası işte budur.

(Maide sr. 28-29)

Kolumdaki kanlı tokayı kokluyorum. Toka kan kokmuyor. O kokuyor. Ona ait her şey o kokuyor. Yastığı, bardağı, diş fırçası, kalemleri, kitapları, her şeyi. O, çiçek kokardı. Toprağa gömdüler onu, toprak çiçek kokmadı. Çiçekler de çiçek kokmuyor artık. Kanlı tokası kolumda. Belki bir gün gelir. Hiç olmazsa çiçeklere kokularını vermek için. Bu tokayla bağlarım çiçek kokan saçlarını. Okşayarak. Koklayarak.

Kapı çalıyor. Ayda yılda bir çalan kapımız. Meliha teyze gelmiş. Kuaförden sonra ev yakınlığına buyurmuş. Annem çay koymak için mutfağa geçince acıyan bakışlarını bana dikti. Üstümü başımı inceledi. Kolumdaki tokaya baktı uzun uzun. İçini çekti, "vah vah"ladı. Annem gelince sordu "Hâlâ düzelmedi mi?" "Yok," dedi annem, dolan gözlerini yere indirerek. Ağlamamak için konuyu değiştirdi "Kuaförde ne yaptın Meliha abla?" "Saçlarımı boyattım kız," dedi Meliha teyze başındaki örtüyü açarak. Kahverengi boyalı saçlarını sağa sola savurdu. Annem "Maşallah çok yakışmış," dedi. Bana baktı sonra. Ben, kolumdaki tokaya. İçimiz yanarken Meliha teyzenin saç boyasını konuştukları için kızacağımdan korkuyordu annem. Kızıp ortalığı dağıtacağımdan. Meliha teyze bir zarar vereceğimden. Cenazeden sonra bu yüzden kimse gelmiyordu bize. Bu yüzden kapımız ayda yılda bir çalıyordu. Annemin korktuğu başına gelmesin diye ayaklarımı sürüye sürüye odama gittim. Kapattım kapıyı. Kafamı yastığın altına koydum. Tokalı kolumu da. Tokayı parmaklarıma doladım. Elimin içi onun yüzü oldu, parmaklarım saçları. Okşadım yüzünü. Saçlarını kokladım. Çiçek kokuyor. Göğsüme yasladım kafasını, beraber uyuduk.

Motorumla gezdirdim onu. Merak ettiği her yere götürdüm. Beğendiği çiçek desenli tokayı aldım. Saçlarını topladı o tokayla. Yemek ısmarladım. En çok kafede soğuk içeceğini yudumlarken mutluymuş. Kendini genç kız gibi hissediyordu. Sanki yıldızlara çıkmış, dünyayı seyrediyor gibi bakıyordu etrafa. Ben de ilk orada fark ettim büyümeye başladığını. Kabullenmek istemedim. Hep küçük kız kardeşim olarak kalsın istedim. Büyürse uçar

gider diye korktum. O, büyümeden uçtu gitti. Dönüşte motor bozuldu. Eve yakındık. Bizim sokağın hemen arka sokağındaydık. Uyanmak istedim burada. Uyanamadım. Bozulma dedim motora. Bozuldu. İndik. Ben motoru çekiyorum. Yürütüyoruz birlikte. Abi, diyor bana. Sorular soruyor. Burnuma çiçek kokusu geliyor. Etrafta ondan başka çiçek yok. Sokak ıssız. İçimi sıkıntı kaplıyor. Korkuyorum. Onun sorularını duymuyorum. Ben sorularını cevaplamayınca şarkı mırıldanıyor. Çok mutlu. Neredeyse dans ederek yürüyor yanımda. Sonra bir ara kolumu dürtüyor “Abi bak, Özgür abi. Arkadaşın,” diyor eliyle karşıdaki köhne binanın önünü göstererek. Sus, demek istiyorum. Diyemiyorum. Bakmak istemiyorum o tarafa, bakıyorum. Özgür’ün yanında yüzü karanlık bir adam. Elinde karanlık bir paket. Özgür’e veriyor karanlığı. Gitmek istiyorum. Gidemiyorum. Özgür’e sesleniyorum. Elimi kaldırarak selamlıyorum.

Özgür bize bakıyor. Yanındaki karanlık suratlı da karanlık gözlerini bize çeviriyor. Telaşlanıyorlar. Bize doğru geliyorlar karanlıklarıyla. Boğuluyorum karanlıktan. Git, demek istiyorum ona. Git. Diyemiyorum. Adam cebinden çıkardığı bıçağı Özgür’e veriyor. “Kes dillerini,” diyor. Özgür bir adama bakıyor bir bana. Kardeşim bana sarılıyor. “Kaçalım,” diyor. “Kaçalım abi.” Kaçmak istiyorum. Kaçamıyorum. Adam “Birine söylerlerse çetemiz tehlikeye girer. Çete tehlikeye girerse seni yakarız,” diyor Özgür’e. Özgür bıçağı alıyor adamdan. Yüzü kararıyor Özgür’ün. Gözleri kararıyor. Bana doğru yaklaşıyor. “Özgür napıyorsun oğlum? Biz arkadaşız,” diyorum. Özgür cevap vermiyor. Bana saldırıyor. Bıçaklı elini tutuyorum Özgür’ün. Havaya kaldırıyorum. Kardeşim araya girmeye çalışıyor. “Özgür abi yapma,” diye bağıyor. Özgür onu itiyor. Uyanmak istiyorum. Uyanamıyorum. Yere düşüyor kardeşim. Yerde çivili bir tahta. Çivi kafasına giriyor. Özgür ve adam kaçıyor. Karanlıkları orada kalıyor. Boğuluyorum karanlıktan. “Bahar!” diyorum. “Bahar!” Adını son kez andığım o yerde adını bağıyorum avazım çıktığı kadar. Gözlerimi kapatıp nefesimi tutarak çivili tahtayı kafasından çıkarıyorum. Kanlar akıyor. Her yer kan oluyor. Tokasını çıkarıyorum. Kana bulanmış tokayı koluma takıyorum. Yarasını bulup kanı durdurmaya çalışıyorum. Gömleğimi çıkarıp bastırıyorum kafasına. Durmuyor kan. Durmuyor. Bağıyorum. “Bahar!” Komşular geliyor. Annem geliyor. Ambulans geliyor. Babam uzaktan gülümsüyor. “Hayır baba, onu alma yanına,” demek istiyorum. Diyemiyorum. Uyanmak istiyorum. Uyanamıyorum. Hastanedeyiz. Doktor geliyor yanımıza. Üstünde ameliyat önlüğü. Başında bonesi...

Sus diye bağırmak istiyorum. Bağıyorum. Uyanmak istiyorum. Uyanıyorum. Sus! Allah’ın belası doktor sus! Kalkıyorum yataktan. Özgür’ü öldürmek istiyorum. Daha önce de çok istedim. Annem “Onun günahı ona yeter. Beni bir de sensiz bırakma oğlum,” dedi. Öldürmedim Özgür’ü. Polisler, karanlık ellerini kelepçeleyip götürürlerken oradaydım. Nefretimi yüzüne kusmak istedim. Kusamadım. “Kazaydı,” dedi Özgür, kafasını yere eğerek. Kaza, suçunu hafifletiyor Özgür’ün. Vicdanını rahatlatıyor. Nefretimin önüne set oluyor. Set, daha da kabartıyor nefretimi. Annem

**“Tokayı
parmaklarına
doladım.
Elimin içi onun
yüzü oldu,
parmaklarım
saçları. Okşadım
yüzünü.
Saçlarını
kokladım. Çiçek
kokuyor.”**

**“Kazaydı, dedi
Özgür, kafasını
yere eğerek.
Kaza, suçunu
hafifletiyor
Özgür’ün.
Vicdanını
rahatlatıyor.
Nefretimin
önüne set
oluyor. Set, daha
da kabartıyor
nefretimi.”**

“Onun günahı ona yeter. Beni bir de sensiz bırakma oğlum,” diyor. Nefretim taşıyor.

Meliha teyzenin sesi geliyor içeriden. Arada kakhaha atıyor. Sinirlerimi tırmalıyor sesi. İçeri gidiyorum. “Sus!” diyorum. “Sus. Allah’ın belası kadın. Al boyalı saçlarını ve git!” diyorum. Hemen kalkıyor Meliha teyze. Başörtüsünü yamuk yumuk bağıyor telaştan. Hızlıca çıkıyor evden. Giderken anneme “Allah kolaylık versin kardeşim, zor,” diyor. Bu sefer tutmuyor kendini annem, ağlıyor. Lafı da değiştirmiyor “Amin,” diyor, gözlerini silerek.

Meliha teyzenin kalktığı yere oturdum. Kolumdaki tokayı kokladım. O kokuyor. İyice içime çektim kokusunu. Televizyonu açtım. Haberler. Bir uyuşturucu çetesinin çökertildiğini anlatıyor muhabir. Baskın düzenlenen evde bulunan kilolarca eroiden bahsediyor. Sonra tutuklanan çete elemanları yansıyor ekrana, isim ve soy isimlerinin baş harflerinden oluşan adlarıyla. Beş tane genç. Karanlık elleri kelepçelenmiş. O ellere karanlığı veren, yüzleri karanlık adamlar nerede? Annem beddua ediyor. Kapatıyor televizyonu. “Yarın babanı ve Bahar’ı ziyaret ederiz. Olur mu,” diyor. Kardeşimin adını söyleme anne. Canımı yakıyor. Çivi gibi kalbime saplanıyor adı. Boğazıma düğüm oluyor. Tokayı kokluyorum düğüm çözülsün diye. Çözülüyor. Gözlerimden yaşlar akıyor annemin gözlerine doğru.

ANNELİK NE İSTER? BAĞLILIK-ASLI FİLMİ ÜZERİNDEN ÇALIŞAN ANNELERİN ÇIKMAZI

Emel Karagedik

Bağlılık ne demek? İnsan nelere bağlıdır? Bağlandıklarımızla aramız örselenince neler değişir dünyamızda? Hayat boyu bağlandığımız en kutsal varlık annemiz midir?

“Bal”, “Süt”, “Yumurta” film üçlemesiyle tanıdığımız, “Buğday” filmiyle adından daha çok bahsettiğimiz başarılı yönetmen Semih Kaplanoğlu’nun yine üçleme olarak düşündüğü filmlerin ilki olan “Bağlılık-Aslı” 2019’da çekilmiş bir dram filmidir. 92. Akademi Ödülleri’nin En İyi Uluslararası Film Akademi Ödülü kategorisinde yarışmak üzere Türkiye’den aday adayı olarak gösterilen film, bir bankada yönetici pozisyonunda olan Aslı’nın ilk bebeğinin doğumu için işten ayrılmasını, bebeği altı aylık olunca da tekrar işe başlama isteğini ve bebeğe bakıcı arayışını anlatır. Aslı, bebeğinin ona sütle olan bağlılığını kesmek ve işinde tekrar kariyer yapmak niyetindedir. Bebeği mamayla beslemeye kararlıdır ve bunun için doktora gidip sütünün kesilmesi için ilaç yazdırır. Aslı ne kadar direnç gösterse de Zeynep bebek mama değil meme isteyecektir. Zeynep bebek, emmek istediği için kesilmeyen ağlamalarıyla, huzursuzluğuyla, çırpınışıyla film boyunca seyircinin acıyan kalbi olur. İlaç kullandığı ilk günlerde Aslı’nın sütü gelmeye devam edecek ve kıyafetinde hissettiği süttten kaynaklı bu ıslaklık onu vicdanıyla arada bırakacaktır. Eşiyle de kopuk bir ilişkisi vardır Aslı’nın. Eşiyle paylaşımlarını çok az görürüz, birlikte görüldükleri sahnelerde de genellikle aralarında bir zıtlama söz konusudur. Aslı’nın kocası Faruk, daha gelenekçi, öz değerlerine daha bağlı bir Anadolu insanıdır. Çocuğunun süttten kesilmesine, eşinin işe başlamasına razı değildir. Çalışma konusunda kararlı olan eşine, bunun elzem olmadığını, çalışırsa da kızları Zeynep’e annesinin bakabileceğini söyler ama Aslı’nın buna hiç gönlü yoktur. Bir gün kayınvalidesinin evine bakıcı bulmaya giden Aslı, orada bulunan komşu hanımların; bebeğin daha küçük olduğunu, çalışırsa bebeğinin zorlanacağını vurgulamaları Aslı’yı tekrar vicdan muhasebesine çeker. Bağlılıklar sarmalı yaşanır adeta filmde: Aslı işiyle, bebek anne sütüyle bağlılık mücadelesi vermektedir.

Modern bir hayata sahip olan Aslı’yı içinde bulunduğu konfor da mutlu etmeye yetmiyordur. Aslı’nın bunalımının ve huzursuzluğunun seyirciye aktarıldığı sahnelerde evde hep kasvetli, ışısız, loş bir ortam

vardır. Dev plazaların ortasında, bir duvarının tamamen cam olduğu Aslı’nın bu modern evi, ne doğru dürüst ışık ne de güneş almaktadır. Kasvet tüm ağırlığıyla seyirciye geçer. Bu arada bakıcı arayışı devam eder ve bir tanıdık vasıtasıyla Aslı’nın karşısına güler yüzlü, taze bir anne çıkar: Gülnihal! Gülnihal; kocası askerde olup kayınvalidesiyle birlikte yaşayan ve çalışmak zorunda kalan genç bir annedir, onun da Aslı’nın bebeğiyle ayar bir bebeği vardır ve o da kızını emzirmektedir. İki anne de çalışan annedir ve bebeklerini bir başkasına bırakıp işe gitmektedirler. Aslı’nın bebeğine Gülnihal; Gülnihal’in bebeğine kayınvalidesi (bebeğin babaannesi) bakmaktadır. Babaannesiyle büyüyen Ayşe bebeğe karşı babaannesiyle büyümesine izin verilmeyen Zeynep bebek, dikkatli izleyiciler için filmdeki bir başka çatışmadır. Gülnihal işe başlar başlamaz Aslı ve eşi, eve gizli kamera yerleştirirler. Müşterileri olmadığı zaman Aslı, bankadan evi izlemeye başlar. Bir gün Aslı ormana bisiklet sürmeye gider, tek başına hava almak istemektedir. Dev ağaçların altında tertemiz orman havasını içine çekip kendini iyi hissettiği sırada evi izlemek gelir aklına ve telefonundan kamerayı açar. Filmin kamerası bu esnada Aslı’nın yüzüne odaklanır. Gülnihal’in bebeğe mama vermeye çalıştığını görürüz hep birlikte, fakat bebek biberonu kesinlikle almak istememektedir. Gülnihal dayanamaz ve bebeğe kendi memesini verir, Zeynep bebek Gülnihal’in memesini kabul eder ve onun sütünü lıkır lıkır emer. Gülnihal, Aslı’nın bebeğine çok sıcak davranmış, müşfikliğini seyirciye fazlasıyla hissettirmiştir. Zeynep bebek onun yanında mutlu

“Zeynep bebek emmek istediği için kesilmeyen ağlamalarıyla, huzursuzluğuyla, çırpınışıyla film boyunca seyircinin acıyan kalbi olur.”

ve huzurludur. Onun Zeynep bebekle görüldüğü sahnelerde ev daha aydınlık ve daha ferahdır.

Bebeğini süttten kesip mamaya alıştırmak için ilaç alan, geleneksel yöntemlerden sirkeyi bile deneyen Aslı, Gülnihal'in bebeğini emzirdiğini görünce ona karşı sessiz ve büyük bir öfke duyar. Eve geldiğinde Gülnihal'le Zeynep bebeğin kucak kucağa uyuyakaldıklarını görür. Gülnihal'e hiçbir şey diyemez. Uzaklara dalar, ağlamaktadır. Gülnihal uyanıp Aslı'nın yanına gelir. "Bugün ne oldu biliyor musunuz?" der. Aslı, bebeği emzirdiğini söyleyeceğini düşünürken o Zeynep bebeğin emeklemeye başladığı müjdesini verir, bu arada bebeği emzirirken açık kalan kıyafetinin düğmelerini ilikle-mektedir. Aslı bu habere doğru dürtüst sevinemez. Sevinmiş gibi yapar. Gülnihal kendini suçlu, tedirgin hissetmektedir. Aslı'yla hep konuşmak ister. Aslı'ya bisiklet gezisinin nasıl geçtiğini sorar. Çok iyi geçtiğini, nefes aldığını, uzun zaman sonra yalnız kalmanın kendisine iyi geldiğini söyleyen Aslı, sen hiç yalnız kalmayı özlemiyor musun? diye sorar Gülnihal'e. Gülnihal'in cevabı Aslı'nın yarasını kanatır ve masada duran çay fincanına elini çarpıp fincanı düşürmesine sebep olur. Gülnihal, ben en çok annemi özliyorum, demiştir. Porselen kırıkları gibidir Aslı'yla annesinin ilişkisi. Aslı annesine bağlanamamış, yedi yaşında annesi tarafından terk edilmiş bir çocuktur. Gülnihal'le beraber porselen kırıklarını toplayan Aslı, hüngür hüngür ağlamaya başlar. Gülnihal'in göğsüne sokulur. Gülnihal ona sarılır. Aslı bir anda sarılmayı bırakıp ayağa kalkar ve Gülnihal'i hafif iterek hiçbir şey olmamış gibi yürür gider.

Eşinin söylemek istemesine rağmen eve kamera yerleştirdiklerini gizleyen Aslı'nın bu tavrı ile bebeği emzirdiğini gizleyen Gülnihal'in tavrı filmdeki başka bir çatışmadır. Bebeğiyle Gülnihal arasındaki izinsiz bu yakınlaşmadan sonra, Aslı'nın iç hesaplaşmaları daha da artar. Bundan sonra Gülnihal'in açığını yakalamaya çalışır. Salondaki sehpaye bilerek küpelerini bırakır bir gün. Gülnihal sehpa da duran küpeleri takar, kendi kendinin fotoğraflarını çekmeye başlar. O sırada Aslı kameradan izlediği Gülnihal'i arar, sehpaye koyduğu küpelerini sorar. Gülnihal kulağında Aslı'nın küpeleriyle kameradan izlendiğini bilmeden, görmediğini ama etrafa bakacağını söyler. Telefonu kapatır kapatmaz küpeleri sehpanın üstüne fırlatır. O gün kendisini çok kötü hisseder.

Evini terk eden bir anne ve içki bağımlısı bir babaya sahip olan Aslı, hayata tutunmakta zorlanan, sürekli bocalayan genç bir kadındır. İçten içe kıskandığı Gülnihal ise yoksulluk içinde olmasına rağmen mutluluğu yakalamış, seven ve sevilen bir başka kadındır. Bu iki kadın üzerinden karşılaştırmalar yapılan filmde, Anjelika Akbar'ın muazzam piyanosu filmin derinliğini arttırmış ve duygu yoğunluğu olan sahnelerde içimizde büyüyen sancuları devleştirmiştir. Aslı'nın hayatta bocalaması; Gülnihal'in karşısında kendisini ezik hissetmesine sebep olmuştur. İlerleyen günlerde kibrinden vazgeçip bebeğinin bakıcısı Gülnihal'i kabullenen, ona tutunmaya çalışan Aslı, kasvetli dünyasında tam nefes almaya başlamışken, Gülnihal'in eşinin askerde şehit olması filmin dramatisasyonunu arttıran bir ivme olur. İştten eve geldiğinde kızını bulamayan Aslı, panikle Gülnihal'in

“Bağlılık-Aslı; büyük şehirlerde, birbirinin güneşini kesen plazalarda, modern hayatın bitmek bilmeyen karmaşasında sıkışıp kalan insanın hayattan alamadığı zevki, sahip olduğu maddi şeylerin getiremediğinin altını çizen film.”

yaşadığı mahalleye gider, onun yaşadığı mütevazı evi bulur. Gülnihal o sırada evde değildir, şehit eşinin naaşını almaya gitmiştir. Cenaze evindeki kalabalığa kendi bebeğini çekinerek sorar Aslı. Gösterdikleri odada Aslı'nın ve Gülnihal'in bebekleri yan yana, mışıl mışıl uyumaktadırlar. Üzerlerinde Aslı'nın ikisine birden aldığı açık yeşil hırkalar vardır. Birlikte nefes alıp verişleri oldukça etkileyicidir. Bebeklerin birlikte görüldüğü bu sahne Aslı'yı ağlatır. Seyirciyi de fazlaca duygulandıran filmin en can alıcı sahnelerinden biridir. Kucağında iki masum bebekle, kendinden emin, vakur duruşlu, derin bakışlı bir kadının görülmesiyle başlayan film, tekrar başa döner ve biz bu görüntüye yeniden kavuşuruz. Filmin başında gördüğümüz iki bebeli bu kadın Aslı'dır. Kucağındaki bebeklerden biri onun biri Gülnihal'indir. Bu sahnede Anjelika Akbar, piyanonun tuşlarına daha sert dokunarak bizlere duygu yoğunluğu yaşatır. Hiçbir şeyden habersiz olan Zeynep ve Ayşe bebeği birbirlerine bağlayan süt, onları kardeş de yapmıştır. Bebeğini süttten mahrum bırakan anne ile süttünü bir başkasının bebeğiyle paylaşan anne, iyi ile kötünün ya da doğru ile yanlışın ne olduğunu bize sorgulatır filmin sonunda.

“İnsanın insan olma serüveninde insana fitratından bakmaya başladığı- nızda, ister istemez onun içinde doğduğu dünyanın ve oradaki alışverişin o insanda bıraktığı izlere, bıraktığı yaralara, meydana getirdiği duygulara yönelmek zorundasınız. Yani modernizm baş etmeye çalıştığımız sınavların en büyüklerinden bir tanesi. Çünkü insanları ayartan, insanları kendinden uzaklaştıran, ‘Ben kimim?’ sorusunu sordurtmayan, ‘Ben bu dünyada ne arıyorum, öleceğim sonra ne olacak, ölecek miyim acaba?’ gibi sorularından uzaklaştıran bir olgu. Belki de anneyi anne, babayı baba, çocuğu çocuk, dedeyi dede olmaktan çıkartan, aslında baştan çıkartan bu durumu, bu durumun insanda yaşattığı çalkantıyı anlatmanın beni yetiştiren bu ülkeye bir tür borç olduğunu düşünüyorum. O nedenle o filmleri yapmak yolunda çaba gösteriyorum.” diyen Semih Kaplanoğlu, film boyunca bağlandığımız ve çeşitli sebeplerle koptuğumuz ya da koparıldığımız bütün bağlılıklarımızı bize hatırlatıyor. Büyük şehirlerde, birbirinin güneşini kesen plazalarda, modern hayatın bitmek bilmeyen karmaşasında sıkışıp kalan insanın hayattan alamadığı zevki, sahip olduğu maddi şeylerin getiremediğinin altını çizen film; insanın iyi duygularını öne çıkararak, geleneklerinden, özünden kopmadan, birbirine tutunarak yaşamasının mutluluk getireceğini vurguluyor. İki kadın oyuncu Kübra Kıp ve Ece Yüksel'in, Faruk (Zeynep bebeğın babası) rolündeki Umut Kurt'un güçlü oyunculukları kadar bebek oyuncuların verdiği duygu da çok güçlü filmde. Konusu, eşsiz görüntüleri, üstünde durduğu çatışmaları, kayda değer ayrıntılarıyla film dünyamda ayrı bir yere koyduğum Bağlılık-Aslı, Anjelika Akbar'ın huzur veren piyanosuyla daha da vurucu bir film oluyor. Başarılı yönetmen Semih Kaplanoğlu'nun yazıp yönettiği Bağlılık-Aslı, daha çok konuşulmayı hak eden belki de hâlâ keşfedilmeyi bekleyen bir film.

¹ <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/bagliilik-asli-evrensel-bir-hikaye-anlatiyor/1584866>

EVHAMLAR ÜLKESİ

oturduğunuz kahvelerde dünyanın dönmesini beklersiniz
vaktin geçtiğini size kim haber verecek
sol bileğiniz ağrımasa
gitmese eliniz çay bardağına
nerden bileceksiniz saatin kaç olduğunu

vahiy beklersiniz kıtaları geçmek için
düşürme avluda soluğunu ikinci vakti büyücülerini

atların kışnediği karanlığa doğru
kim görecektir göğsünüze oturan karabasanı

yıldızların parlak sessizliğinde biz bizyken
selamlayacak bizi nabzımızdaki kan
zarifçe kavrayıp büktüğü yumuşak bileklerimizden
bizi altı yerimizden vuracak altmışında bir imparatorluk
bahar güneşinin tatsız ışığı altında
hangi sureyi üflesem geçer kaygısı bu şehrin

FILİZ ENEÇ

LONDRA'DA HIRSLI BİR DUBLİNLİ: JAMES JOYCE

James Joyce

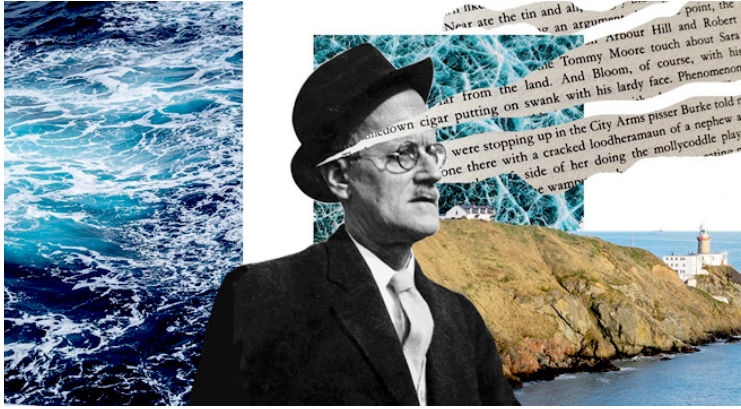
Hatice Mert Yunak

Martello Kalesi'nin duvarlarını aşan sesler dışarıya yayılıyordu. Kıyıdaki dalgalara karışan cesur bir haykırışın kıvılcıymıydı her bir kelime. Sabahın erken saatinde büyük çan henüz uyandırmamıştı Dublin şehrini. Kale duvarlarının arkasına, uzaklara, çok çok uzaklara, okyanusların ötesine ulaşmış yeryüzündeki her karış toprak parçasını sarsacak yepyeni bir çağın doğum çığlıkları buradan yükseliyordu.

16 Haziran 1904, Dublin.

Akıl çağının düşünürü James Joyce. 20. yüzyıl edebiyatını yerinden oynatan, bilinen her şeyi alt üst eden yazar. Hayallerindeki Dublin sokaklarını karış karış gezerken kendi toplumunun küllerinden yepyeni hayatlar, eserler inşa eden adam. Dış dünyada insanlar kendi savaş hikâyeleriyle oyalanırken İrlanda Adası, karnından doğacak bir edebi çağın sancılarını çekiyordu. Felsefe ve modern dil uzmanı, yazar, şair, eğitmen ve gazeteci Joyce; yeterince aklı başında, zeki, fazlasıyla nüktedan bir adamdı. Zaman

zaman da aşırıya kaçan ifadeleri ve fikirleri nedeniyle eleştiri oklarının merkezi haline gelen isimdi.

Her savaşın toplumları örselemesi, yıpratması gibi İrlanda iç savaşı da James Joyce'u derinden etkilemiştir. *Dublinliler* kitabında birbirinden farklı birçok karakterin hikâyesini anlatırken arka planda karanlığı, yoksulluğu ve yorgun İrlanda halkını resmediyor. Fakat Joyce kendi ülkesinden sürülen bir yazar olarak hayatının büyük çoğunluğunu Paris ve Zürih'te, kısa bir dönemini de ünlü olmanın hayalini kurduğu Londra'da geçirmiştir.

Hırslı ve azimli bir Dublinli olan Joyce, Londra edebi piyasasında yer almak istiyordu. İlk kez 1900 yılında Londra'yı ziyaret etti ve İrlandalı bazı basın-yayın çalışanı ve gazeteciyle görüştü. Bütün İrlandalı yazarlar gibi Joyce da kendisine Londra'da yepyeni bir kariyer yolu açmak istedi. Lakin çalkantılı yaşamı yüzünden 1904 senesinde Avrupa'ya kaçmak zorunda kaldı. O zamanlarda henüz arkadaşı olan gelecekteki eşi Nora Barnacle ile Trieste'ye yerleştiler. James Joyce'un aklı hâlâ Londra'daydı. Londra'da kurduğu ilişkiler sayesinde yaptığı yazışmalar sonucunda birçok kitabını Londra'da yayımlatmayı başarmıştı. *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*, *Dublinliler*, *Oda Müziği* ve *Sürgünler* isimli kitapları çok okunan ve basılanlar arasındaydı. Her ne kadar kitapları İngiliz okurları tarafından severek okunsa da 1922'de yayımlatmaya çalıştığı *Ulysses* Londra'daki matbaacıların onayından geçemeyerek basılmadığı gibi yasaklandı. James Joyce'un ustalık eseri olarak anılan *Ulysses* o dönemde yaşamını sürdürdüğü Paris'te basıldı.

Joyce hırslı bir karakterdi ve yazarlık yeteneğini Londra'da kazanacağı başarı ve şöhretle zirveye taşıma hedefinden asla vazgeçmedi. Bu nedenle hızlı bir kararla Paris'ten ayrılarak 1931 senesinde Londra'ya taşındı ve Nora ile orada evlendi. Yaşamında yepyeni fakat kısa sürecek bir döneme adım atan Joyce Londra'daki geleceğinden çok umutluydu.

İrlandalı yazarın Londra'daki kariyerine en büyük desteği yazar, şair ve yayıncı T.S. Eliot verdi. Ünlü şair sahip olduğu bağlantılarını kullanarak hızlı bir şekilde Joyce'un *Finnegan Uyanması* kitabının basımı için anlaşmaları sağladı. 19. yüzyılın başlarında Londra'da kitapların yayımlanması birçok yazar

"Hayallerindeki Dublin sokaklarını

kariş kariş gezerken kendi toplumunun küllerinden yepyeni hayatlar, eserler inşa eden adam; James Joyce."

"**Dış dünyada insanlar** kendi savaş hikâyeleriyle oyalanırken İrlanda Adası, karnından doğacak bir edebi çağın sancılarını çekiyordu."

için büyük önem taşıyordu. Ezra Pound ve T.S. Eliot da bu yolu izlemiştir. Bu nedenle James Joyce için de aynı kariyer sürecini önemsemişlerdir. Joyce'un tükenmeyen azmiyle nihayet 1936 yılında *Ulysses* yasal olarak yayımlandı.

MUMYALARIN İŞGAL ETTİĞİ ORMAN

Mumyaların işgal ettiği orman. Bu ifadeyi ilk okuduğumda James Joyce'un korkularına ve geniş hayal gücüne dair epey düşündüm. Sonbaharın Londra'nın en güzel mevsimlerden biri olduğunu düşünerek Joyce'u yazmadan önce yaşadığı semt ve sokağı ziyaret ettim. Kensington Sarayı'na oldukça yakın, birkaç sokak ötede, Campden Grove sokağındaki küçük bir dairede dört ay yaşayan ünlü yazar

her fırsatta bu daireyi bir türlü sevmemediğini belirtir. Binayı sevmemesine rağmen ağaçlarla kaplı sessiz sokağı çok seven Joyce, aynı zamanda yakındaki parktan "*Geceleri mumyaların işgal ettiği orman,*" diye bahseder. Birçok evin arka cephelerinin, bahçelerinin tren yoluna bakıyor olmasını sevmemiş. Bu binaların ev olarak inşa edilip ayrı ayrı katlara bölünerek daire şeklinde kiralanması için tasarlanmadığını vurgulamıştır. Kim bilir belki de Londra'nın tren sesleriyle uykuya dalmaya çalışan ıssız, kirli ve eski evleri yazara, sürgün edildiği yoksul memleketi Dublin'i hatırlatmıştır.

Binanın cephesinde 1931 senesinde orada yaşadığını gösteren mavi plakayı görürüz. Londra, Joyce için her zaman ilgi çekici olmuş ve cazibesini korumuştur. Kaldığı süre boyunca İrlandalı-Londralı birçok isimle sık sık akşam yemeklerinde buluşup onlarla uzun sohbetler etmeyi sevmiştir. Favori mekânlarından birisi olan Kettner's, günümüzde hâlâ özel isimleri ağırlayan seçkin bir mekândır. Oscar Wilde'in edebi kaleminden etkilenen Joyce da tıpkı Wilde gibi Londra sokaklarında gezintiye çıktıktan sonra Kettner's restoranına mutlaka uğramış.

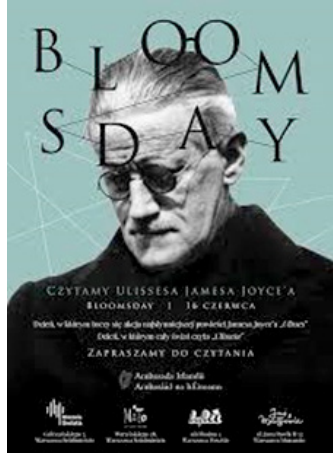
Öte yandan Paris'te yaşamış olan Joyce, Londra'daki alışveriş ve erkek giyim mağazalarının, Avrupa'daki örneklerinin kat kat üzerinde olduğunu her fırsatta İrlandalı arkadaşlarına aktarmıştır.

ULYSSES'İN ANA KAHRAMANI DUBLİN

Londra'yı, Paris'i, Zürih'i sevmiş olmasına rağmen Joyce kalbini Dublin'de bırakmıştır. Başyapıtı *Ulysses*'te "*Bir gün Dublin yıkılırsa bu romana bakıp yeniden yapılınsın diye yazdım,*" diye özlem dolu bir cümle bırakmıştır. Bütün yeteneğini, zekâsını ortaya koyduğu ve T.S. Eliot'ın "On dokuzuncu yüzyılı kapatan ve yeni bir çağ açan kitap," dediği *Ulysses*'in her satırında, her sayfasında Dublin'in kokusunu, manzarasını sunmuştur bize Joyce. Bunun

için diyebiliriz ki romanın en önemli kahramanlarından birisi Dublin'dir. Romanın ana kahramanı Leopold Bloom ile beraber sıradan bir günde Dublin'i adım adım beraber geziyoruz.

LEOPOLD BLOOM GÜNÜ: "BLOOMSDAY"

Ulysses, yedi sene içinde üç farklı şehirde (Trieste, Zürih ve Paris) yazılmıştır. Hayatının büyük kısmını Avrupa'da göçmen olarak yaşamış olan Joyce'un zihninde kalan her kaldırım taşını, kıyıya vuran denizin soğuk dalgalarını, İrlandalı çocukların seslerini, halkın savaş bunalımları gibi her bir detayı ilmek ilmek işlediğini görüyoruz. Bu nedenle 16 Haziran İrlanda halkı için oldukça önemli bir tarihtir. "Bloomsday" farklı etkinlikler altında edebiyat şöleni olarak James Joyce'u anma günüdür. Kendi topraklarından

çıkılmış Joyce'un ülkesine geri dönememesinin hüznünü ve duyduğu özlemi yansıtmak amacıyla İrlandalılar bu büyük gün için aylar öncesinden hazırlıklara başlarlar. Çeşitli yazar ve şairler, performans sanatçıları ve müzisyenler Joyce'un başyapıtı *Ulysses* için performanslarını sergilerler.

Bu kutlamalar bir yüzyıldır ritüele dönüşmüştür artık. Halk, 16 Haziran Bloomsday günü İrlanda yerel kıyafetlerine hatta James Joyce karakterlerini yansıtan kıyafetlere bürünerek Joyce'un eserlerinin atmosferini yansıtmaya çalışırlar.

2022 senesi *Ulysses*'in yüzüncü senesiydi. Tıpkı İrlanda ve Paris'te olduğu gibi Londra'da da yeni bir çağın anahtarı olan eseri ve Joyce'u haftalarca coşkuyla kutladılar. Londra'daki birçok kitapçı vitrinlerini Joyce'un kitaplarıyla donattı. Yayınevleri yeni basımlar yaptı, Joyce'u anma etkinlikleri düzenlendi.

Zürih'te hayatının son zamanlarını yaşarken oğlu ve eşini hastane odasına çağırarak son kez görmek ister. Fakat tıpkı şehri Dublin'e olan özlemi gibi son anlarında da sevdiklerini görememenin hazine yalnızlığı içinde yaşama veda eder.

Londra sokaklarına ismini yazdıran James Joyce, her daim arzuladığı şöhrete vefatından sonra kavuşur. Bütün dünyada olduğu gibi Londra edebiyat dünyasında da kitaplarının binlerce basıldığını görebilmiş olsaydı ömrü boyunca çektiği sürgün hayatının meyvelerini nihayet alabildiğini görmekten büyük mutluluk duyardı.

SÖZ- CÜK TOP- LAYI- CISI

Her yokuşta
Çek çekli arabadan zıplayan
Gecenin karanlığında uçuşan kelimeler

Alnında konteyneri ışıldatan
Çemberli fener
Dürülmüş bükülmüş saman rengi koliler

İki tekerleğin üzerinde sürüklenen
Beyaz dev çuval
Beni yutacak sandığım

Beyaz bir kağıttan kaçır
Tüm sözcük toplayıcıları
Sözcükler beyaz çuvala koşar

Şair avcısı kelimeler
Harfleri mızrak
Şairler gündüz uyurgezer

Usul usul dolaşırlar şehri
Sözcük toplayıcısının arabasında
Çuvalda gizlenerek

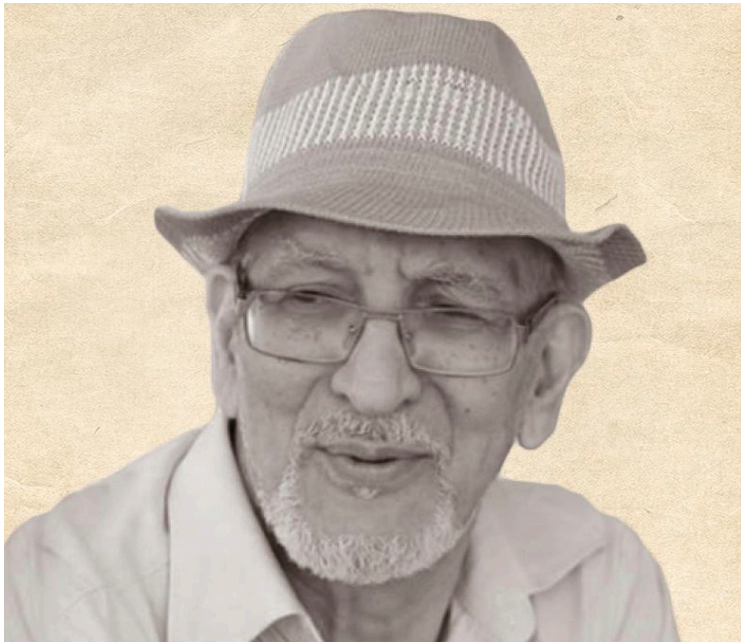

TAHA ABDURRAHMAN'IN ESERLERİNDE AHLAK

Ayşe Seyithanoğlu

“Desteklenmiş ahlakın gücü, söz medeniyetinin insana yaptığı kötülük ve zulümlere galip gelebilir.”

Batı modernizmi, aydınlanma çağı ile gelen zihinsel dönüşümün ortaya çıkardığı ideoloji ve yaşam biçimi olarak insanı hakikatin tek ölçüsü kılmakta; bu dünya görüşünde vahye fonksiyoner bir yer vermektedir. Akli merkeze alan bu dünya görüşünde kutsal prensiplere yol ayrımına gidilmiş ve bilgi ahlaktan ayrılmıştır. Bu durum ise İslam düşünürlerini derinden etkilemiştir. Ancak yaşanan çağın bir gereği olarak kökleri İslam'dan beslenen yeni bir modernizm tanımına da ihtiyaç duyulmuştur. 20.yy'ın ikinci yarısında Taha Abdurrahman modernitenin ruhunu evrensel, pratiğinin ise yerel olduğunu iddia ederek İslami modernizmin kapısını aralar. *“Rüşdünü idrak edip karşılaşılan düşünceleri tenkit süzgecinden geçirerek kendi akli üzerinde hiçbir*

“Abdurrahman'a göre ahlak, hangi insanın hayatının tümünü kuşatırsa o bütün insanlık şartlarını tamamlamış olur.”

vesayetçi tanımayan” bu modern ruh, çağın ruhu olacaktır. Temel argümanları “inşa” ve “estetik” olan İslami modernitenin amacını Abdurrahman “ahlâkı kökleştirme” olarak ifade etmektedir.

Taha Abdurrahman 20. yüzyılda yaşayan, modernliğin ruhunu kavrayarak taklitçi anlayışlardan özgünlüğe geçişin imkânlarını fikrî ve amelî olarak sorgulayan, ahlâken temellendirilmiş bir aklın inşa ettiği dünya görüşünü savunan Faslı dil, mantık ve ahlak filozofudur. Dil, felsefe, mantık, ahlak, gelenek, modernlik, evrensellik gibi konularda entelektüel birikimi ile kayda değer bir külliyat ortaya koyar. Abdurrahman eserlerinde, çağdaş Arap entelektüellerinin İslam düşünce geleneğiyle yakın ilişki kurma noktasındaki başarısızlıklarına ve İslam âleminin karşılaştığı entelektüel ve yapısal sorunların temelinde yatan taklitçi modernliğe dikkat çeker. İslami esaslar üzerine bir felsefe kurmayı amaç edinen Abdurrahman, batı akademik çevrelerindeki saygın İslam hukukçularından Hallaq'ın ifadesiyle “neyi temsil ettiğinin farkındadır”.¹ Kendi düşüncesinin, onu şekillendiren kişisel, siyasal ve düşünsel etkilerle ilişkisinin bir anlatısı olarak otuz yakın kitap yayınlamıştır. Aydınlanma düşünce biçimine boyun eğmeyerek önderlik ettiği İslami eleştirel ekol, yapıcı ve eleştirel yaklaşımı ile ümit verici ve yenilikçi bir yolun habercisi olmuştur.

Taha Abdurrahman, Mehmet Görmez'in ifadesi ile *“toplumları düşünce krizlerinden, medeniyet ve mana buhranlarından kurtuluş için reçeteler sunan bir müelliftir”*. Eserlerinde modern zamanların sorularına ve sorunlarına çözüm üretebilecek bir felsefe inşa etmeyi hedefleyen, özgün düşünce ve kültürel bağımsızlık alanında söz sahibi olmuş bir İslam düşünürüdür. Abdurrahman “batıyı taklit ile geleneği taklit” arasında fark görmediğinden taklitin her türlüşünü ret ederek tecdidin yolunu açmıştır. Felsefesini “teceddüt olmadan tecdit olmaz” ilkesi ile temellendiren Abdurrahman'a göre teceddüt insanın kendini yenilemesidir. Bu da taakkul ve tahalluk yani akletmek ve ahlaklı olmakla gerçekleşebilir. Bu görüşleri sebebiyle çağdaşları tarafından “Çağımızın Gazali'si” olarak tavsif edilen Abdurrahman, ahlakı merkeze alan yeni bir ahlak felsefesi ile uyanışı hedeflemiştir.²

“İnsan ahlak esası üzerine tanımlanır ve belirginlik kazanır” söylemi ile ahlakı hayatın merkezine alan Abdurrahman'a göre ahlak, hangi insanın hayatının tümünü kuşatırsa o bütün insanlık şartlarını tamamlamış olur. İslam'da ahlakın yerinin fıkhıtan daha az değerli olmadığını vurgulayan müellif *“fıkıhın bulunduğu her yerde ahlak, ahlakın bulunduğu her yerde fıkıh bulunur”* diyerek şer'i hükümlerle ahlaki ilkeleri bir mertebede buluşturur. Kur'an-ı Kerim'den *“Namazı ikame et; doğrusu namaz bütün çirkinliklerden ve münkerlerden alıkoyar”* ayetini ve *“onları bedensel ve ruhsal yönden temizleyecek ve arındıracak sadakayı mallarından al”* ayetlerinden yola çıkan müellif, bir Müslümanın düzgün bir kişilik inşa etmesini ve kendini arındırmasını “fıkıh-ahlak birlikteliğine” bağlamaktadır.

¹ Taha Abdurrahman, *Bilgi Ahlaktan Ayrıldığında*, İstanbul: Pınar Yayınları, 2020. s.8.

² Taha Abdurrahman, *Dinin Ruhu*, İstanbul: Pınar Yayınları, 2021. s.17.

İbadetleri ifa etmenin etki ve sonuçlarını da soruşturan Taha Abdurrahman, dindar insanın bütün tasarruflarında az veya çok ortaya çıkan alametlere dikkat çeker. “İbadetlerden kastedilen ilk amaç ahlak edini midir” diyen Abdurrahman, ibadetin değerini altında bulunan ahlakın değerine bağlamaktadır. Yani ahlakın üstünlüğü artarsa ibadetin derecesi yükselmekte azalır azalmaktadır. Netice itibari ile “ibadeti yerine getirmenin değeri, ahlakın o ibadeti yerine getiren kimsenin davranışında gerçekleşme oranında” aranmalıdır. Davranış iyi olursa yerine getirme de iyi olur; davranış kötü olursa yerine getirme de kötü olur.

Taha Abdurrahman’a göre insan için manevi yaratılışın zorunluluğu, tastamam maddi yaratılışın zorunluluğu gibidir, dolayısıyla ahlak olmadan insanlık olmaz. Ahlakın geniş ufuklarını daraltan her türlü yargıyı eleştiren Abdurrahman, davranışa yansımayan ibadet anlayışını da reddeder. Bu itibar ile ahlak sorunlarını ele alan yazar “mümkün olduğu yerde ahlakın zorunlu olması, ahlakın bulunmadığı yerde ahlakın var kılınması ya da ahlakın iç bünyesinin iyice yerleşmesi yahut da her şeyde nüfuzunun açığa çıkarılması” olarak ifade ettiği düzelme araçlarını önerir.

Taha Abdurrahman ahlaki sorunları ortadan kaldırmaya yönelik üç ilkedden bahseder. Bunlardan ilki meşgul olma ilkesidir. Bu ilke salt öğütçü yönlendirmenin ahlakileşmede bir işe yaramayacağı, soyut düşünceden çıkıp amele koyulmak, düzenli ve sürekli fiillerin gerekliliğine dayanmaktadır. Ahlakileşen kimsenin şer’i hükümlerin gerisindeki hikmeti araması gerektiğini ifade eden Abdurrahman, ahlaki fiilin sadece o andaki verdiği hasıla ile yetinilmemesi gerektiğini bunun yanı sıra her fiilin şimdinin ve geleceğinin olduğunun bilinmesi gerektiğini söyler. Abdurrahman’ın önerdiği ikinci ilke, güzel niteliklerle ahlakileşmektir. Bu ilkeyi gözeterek ahlakileşen kimse rastgele sıfatlarla değil rabbanî ahlakileşme gereğince ahlakileşme yolunu seçer. Bu da Yaradan’ın kendisine yüklediği ve Esmâ’ül Hüsnâ’da zikrettiği sıfatlarda aranmalıdır. Ancak o da rastgele seçilmeyecek bu konuda Hz. Peygamber’in ahlaki örnek alınacaktır. Üçüncü ilke de canlı örnek ilkesidir. Abdurrahman, siyer ve hadis kitaplarının okunarak bu ilkenin gerçekleşmeyeceğini, ahlakileşmenin gerçekleştiği birine ulaşmak gerektiğini ifade etmektedir. Yani soyut düşünce yoluyla değil canlı bir örnek alma yolunu önerir.

Taha Abdurrahman bu ilkelerle desteklenen ahlaka “desteklenmiş ahlak” adını verir. Netice itibari ile desteklenmiş ahlakiliğe ulaştıran bu ilkeler ilahî ahlak içinde kök salacak Hz. Peygamber’in davranışlarında tecelli eden rabbanî ahlak, ahlaki donuklaşmayı ortadan kaldıracaktır. Desteklenmiş ahlakileşmenin sonuçlarını sahibinde mutluluk hissi uyandırma, ufuk açan insani bakış kazanımı ve estetik zevk tatma gücü olarak ifade eder. Kendi ifadesi ile “Desteklenmiş ahlakın gücü, söz medeniyetinin insana yaptığı kötülük ve zulümlere galip gelebilir. Bütün ahlak çeşitleri arasında bu dereceye sahip olanların ahlakı kadar medeniyet kabuklarının katmanlarını sarsmaya ve ötesindeki kapıya ulaşmaya yetkin bir ahlak yoktur.”

DÜNYANIN EN ESKİ AŞIKLARI YASEMİN ZENGİN

hayal taşıyıcısı:
yer değiştirir çöl ulaşmak için okyanusa, mazur
çözü yüklediğinde su
çarpar birbirine kırık bardaklar
kalimba sesi uzaktan sakın duru
kadın erkeğe baktı
erkek tebeşirden çiçekler koydu vazoya
bir şeyin olmasını dilemek ve yutkunmak

fırtınalı bir günde öğrenmişti ikisi
gökyüzünün daha güzel olduğunu
unuttular sonra öğrendiklerini
birbirinden uzaklaştı kara parçalar
fark etmedi ikisi
döndü kar küresinde kadın ve erkek

günlerden bir gün ölü sinekler buldular
çeşme oluklarında
bahçe gölgeliğinde kırık tarak
hoş bir söz bulamadılar karşılıklı
savruldu ok ölümcül isteksiz
karınca ordusu ayaklarıyla vurdu
Afrika ‘da tozlu gün

***
bir kaya olarak durabilirim
suskunluğumu dinleyeceksen
yaprak olarak düşebilirim bir ağaçtan
***

hayal dinleyicisi:
bir dağın çarpıklığından övgüler sıraladı
tarla bitkilerine, bambu kamışlarına
tek odalı çatılara, parmak arası terliklere
farklı hallerine düzlüğün
çarpıtamazdı hiçbir şeyi
iyi iyiydi kötü de kötü
ve bir gün içine düştü kızıla çalan ormanın
yürüyemedi konuşamadı
aktı tebeşirden çiçeği
savrulan ok, kan akıtıcı hem öldürücü
***

ey kokular içinde gizlenen
ne yaptın bana
konuşmayı biliyordum senden önce
***

eski giysileriyle oturdular karşılıklı
erkek kadına baktı
kadın yakasını düzeltti erkeğin
döndü dünya kapattılar gözlerini
Afrika’da serin bir gece
kalimba sesi uzaktan sakın ve duru

AY REZALET!

Tuğçe Öcal

Kahve makinesinin uyarı sesiyle irkiliyor. Acelesiz hatta aheste bir şekilde bardağına akan kahveyi izliyor önce. Dolan bardaktan bir yudum alıp tezgâhın üzerine bırakıyor aynı yavaşlıkta. Sonra sigara paketini eline alıyor. Ağzının içine sigaranın iğrenç kokusunu, kahvenin keskin tadını ve yaşayacağı günün acısını ekleyiveriyor. Büyük bir yutkunmayla boğazını temizleyerek sigarasını en fazla beş nefeste tüketiyor.

Gardırobun aynalı kapağını açar açmaz ışığı yanıyor. Sonra sönüp tekrar yanıyor. Askıdaki kıyafetleri bir ileri bir geri hareket ettirerek ne giymesi gerektiğine karar vermeye çalışıyor. Bugün son derece önemli bir gün! İlk olarak siyah bir elbise çıkarıyor dolaptan dışarı. Üzerine bordo deri ceketini almayı düşünüyor. Hemen vazgeçiyor. Etek-blazer ceketten oluşan takıma iliyor bu defa gözü. Hava şartları eteği için elverişli değil. Gardırobun diğer kapağını açıp göz gezdiriyor. Burada daha spor sayılabilecek parçalar var. Eşofman takımları, pantolonlar, salaş hırkalar, kazaklar... Bir kazak ve kot pantolon çıkarıp yatağın üzerine koyuyor. Soğuyan kahvesinden isteksizce bir yudum daha alıp üzerini değiştirmeye koyuluyor.

Kâğıtta yazılı olan adrese bakmaya artık ihtiyacı yok, çünkü adres zihninin odalarında dolaşiyor. Geceden beri gözünün önünden ayıramadığı kâğıdı buruşturup çöp tenekesine fırlatıyor. Çantasının içine atıyor elini, bir sigara daha yakmak için. Parfüm burada; yeşil çay, maden suyu, limon üçlüsünden yapılmış ve on dört gün içilecek detoks suyu burada; çakmak burada; sigara yok! Elini daha da diplere uzatınca uzun zamandır aradığı nemlendirici kreme kavuşuyor ama o da bitmek üzere. Otobüsün geldiğini fark edip elini çantasından çıkarıyor. Durakta beklediği gözüksün diye bir adım öne çıkıyor. Şoförün onu gördüğünden emin olmadan geri çekiliyor ama otobüs yine de ona yaklaştıkça yavaşlıyor. Eliyle binmeyeceği anlamına gelen bir işaret yapıyor, otobüs tam da önünde hızlanıp uzaklaşıyor.

Adresi tekrarlıyor içinden. Saatine bakıyor. Adresin önünden geçecek otobüslerin güzergâhını internette araştırıyor. Hâlbuki adrese konu olan mahalleye defalarca gitti. Nasıl gidileceğini pekâlâ biliyor. Keşke bilmemesinin bir yolu olsaydı. En azından unutmasının...

“Sonra sigara paketini eline alıyor. Ağzının içine sigaranın iğrenç kokusunu, kahvenin keskin tadını ve yaşayacağı günün acısını ekleyiveriyor.”

Üzerindeki kıyafetlere göz gezdiriyor tekrar. Az sonra kendisine sokağın ortasında sigara yaktıracak olan iradesine söyleniyor. Yok artık diyor. Bu kadar da olmaz. Olmamalı. Sen değil misin sokakta sigara içen kadınlara cık cık çeken, yan yan bakan. Mümkün olduğu şekilde kendi sıfatına yandan yandan bakıyor. Otobüs kartını çıkarmak için çantasının fermuarını tekrar açıyor, kent d-range blue paketiyle göz göze gelip bir hışımla çantayı kapatıyor. Hem de otobüs kartının telefonunun arkasında olduğu gerçeğini bir saniye bile unutmadan.

Dokuz numaralı otobüse biniyor. Varacağı yere gidip gitmeme konusunda hâlen kararsız. Her durakta orta kapıya yöneliyor, kapı onun inmesini beklemeden kapanıyor. Sanki bugün bütün kâinat önüne kırmızı halılar serip onu zihninin odalarında dolaşan adrese ulaştırmak için seferberlik ediyor. İnmesi gereken durağa geldiği zaman ayaklarının bir türlü adım atmamasına şaşıyor.

Ensesinden kulağına gelen sesle irkiliyor: “Bayan!”

Adamın biri burnunun dibine kadar girmiş; hafif yan tarafa dönmesiyle göz göze geliyorlar. Adam bakışlarındaki öfkeyi gördüğünden midir yoksa ne denli kendinde olduğunu hissettiğinden midir nedir, birden sesini daha alçak ve kibar hâle getiriyor. “İnmeyecekseniz yol verir misiniz, geçeyim.” diyor. İnmekten başka bir çaresi kalmamış gibi isteksiz adımlarla, otobüsün orta kapısından sokağa bırakıyor kendini.

Blokların sıralanma şeklini ilkin anlayamıyor. Harflerin, rakamların ya da kodların -her neyse işte onların- yazılı olduğu kısmı görebilmek için bahçeye çok yaklaşımadan bir sağa bir sola yürüyor. Servise binecek öğrenciler yavaş yavaş binalardan çıkmaya başlayınca saate bakmak aklına geliyor; 07:35.

Binaların etrafını, beline kadar yükselen beton bir duvar kaplıyor, giriş kapısı ve araçların giriş yaptığı kapı bitişik olarak ilerde onu bekliyor. Oldum olası anlamsız duvarları sevmez. Duvar dediğin örüldüğü zaman aşılmayacak, ortasında kapıdan bir gedik olmayacak. Nedense...

Gediği aşip arabaların park ettiği yere doğru yaklaşıyor. Aralarında mavi renk olan var mı diye bakıyor. Siyah, beyaz, gri, beyaz, beyaz, beyaz, siyah... İnsanlar çok zevksiz. İnsanlar çok renkli ama asla siyah-beyaz değil. Beyaz, beyaz, beyaz. Hava ağırlaşıyor, adımları yavaşlıyor. Çünkü ileride mavi bir araba ona selam veriyor. Plakaya bakıyor. Aynı adresi nasıl unutmak istediye şimdi de kendi arabasının plakasını unutmak istiyor. Sanki modelinden renginden şehirde eşi benzeri olmadığından emin değilmiş gibi plakaya bakıyor. Orada işte, ikisinin baş harfleri. Yana yana. Plakaya bakıyor. Yüzü yanıyor.

Elini çantasına atıyor. Titreyen elleriyle sigara paketini çıkarıyor. Hem de ilk seferde. Bir sigara yakıyor, sırtını arabaya yaslayıp, oracığa çömelip, içmeye başlıyor. İçine çektiği her nefeste midesi bulanıyor, ellerindeki titreme artıyor. Saate bakıyor; sanki hâlen sıfır yedi: otuz beş mi gözüküyor yoksa görüntü mü bulanıyor ? Allah'ım bu nasıl his!... Sanırım kustu kusacak; sabah içtiği kahvenin tadını ağzında, kokusunu burnunda hissediyor.

Mesai saati yaklaştıkça çocuklar daha hızlı çıkıyor binadan. Çünkü mesai dediğin şey sekizde başlar. İlk önce sekiz yaşında, saat sekizde alışır insan mesai denen şeye. Hep yetişmeye çalışıp hep geç kalmaya. O neden erkenden oradaysa... Kravatlı adamlar, bankacı kadınlar, polisler, öğretmenler; merdivenlerden inip otoparka geliyor saat sekize yaklaştıkça.

Karnındaki ağrı artıyor. Kalbi sanki göğsünden değil de ağzından çıkıverecekmiş gibi bir öğürme geliyor. İçtiği yeşil çaylara, detoks sularına, filtre kahvelere beddua ediyor. Allah bana da akıl fikir versin diyor. Kendi teninin kokusu, üstündeki kıyafetlerden süzülen yumuşatıcının kokusu, teninin üstündeki kıyafetlerden ve atardamarlarının

“Kâğıtta yazılı olan adrese

bakmaya artık ihtiyacı yok, çünkü adres zihninin odalarında dolaşıyor. Gecedeki beri gözünün önünden ayırmadığı kâğıdı buruşturup çöp tenekesine fırlatıyor”

üzerinden buram buram yükselen üst notalarında portakal, zencefil, armut şerbeti, arap yasemini; orta notalarında portakal çiçeği, yabani yasemin, lavanta, bal; alt notalarında ise sandal ağacı ve vanilya kullanılan çok pahalı parfümünün kokusu midesini bulandırıyor. Duygusal, büyüleyici ve dikkat çekici parfümü dikkatini dağıtıyor. Başını döndürüyor. Stres yönetimi sıfır. Temiz bir nefes alabilmek umuduyla kafasını yukarı kaldırıyor.

Körük gibi soluyor havayı. Sanki boğazına bir cisim takılmış gibi ses çıkarıyor. Çıkardığı hırıltılı ses kendinden tiksinsesine sebep oluyor. Bir daha öğütüyor. Yeniden kahve, yeniden sigara, yeniden küfür... Yukarı bakıyor, daha da yukarı. Sırtını gökyüzüne dayayan binaların zirvesini görmek istiyor. Kendi kibriyle binaların kibrini bir yarışa tutturuyor. Ne işi var burada? Ne görmeyi umuyor? Gördükten sonrası?

Arabanın kilidi uzaktan açılıyor. Uzaktan görüyor onu. Uzaktan bakıyor kocasına. Biricğine. Uğruna gecelerce gözyaşı döktüğü, kelimeleriyle defalarca aynı kuyuya düştüğü, ilk aşkı, sevdası, gençliği, kadınlığı orada işte. Uzakta. Çelik bir kapının önünde. Merdivenlerin hemen tepesinde, yanında kendisinden daha şişman, daha yaşlı, daha çirkin başka bir kadınla. Adamların el ele tutuşup bir adım atıyorlar basamaklara doğru. Onlar birlikte adım atıyorlar. O daha yalnız, daha öfkeli, daha paramparça. Yalnızlıktan ve öfkeden parçalara ayrılmış gibi. Her adımda defalarca...

Buraya geldiği için kendisine lanet. Burada olduğu için kocasına küfür. Evine evli bir adamı alan ikinci kadına bela. Kim ikinci kadın? Nasıl geldi buraya? Nereden buldu o adresi. Zamanı geriye sarıp bilmediği ama mutlu olduğu günlere geri gitmek istiyor. İş arkadaşının kocasını defalarca bu binada gördüğünü unutmak istiyor. Şehirdeki tek kent d-range blue paketi mavisinin kendisinde olduğunu unutmak istiyor. Araba için çektiği kredi aklında. Kredisini onun ödediği arabanın, kocasının üzerine olduğu aklında. Arabada duyumsadığı o ucuz parfüm kokusu aklında. Ondaki habersiz değiştirilmiş, kokuşmuş müzik listesi aklında. Kocasının kredi kartı ekstresi aklında. Elinde bir dal yanmamış sigara. Kocasını ve kadın el ele yaklaşmakta.

Şimdi, kocasının gözlerinin içine bakıp dese ki seni ben adam etmedim mi? Bu dünyada ve ahirette ne kazandıysan ben yardımcı olmadım mı? Senden kopup gelen iki parçayı aylarca içimde büyütüp kucağına bırakmadım mı? Sen değil miydin dünya üzerine üzerine gelince beni kocaman bir sığınak belleyen, sen değil miydin ailen bile sana sırtını döndüğünde sırtını bana yaslayan, sen değil miydin her düştüğünde bana elini uzatan ve sayemde yeniden ayağa kalkan ? Neyin eksik kaldı söyle dese, kocası ağzını açıp tek kelime edemez; öyle emin kendinden. Evinin bir müze gibi tertipli ve düzenli oluşundan emin, doğurup büyütüp okulda birinci olmalarına vesile olduğu, parmakla gösterilen iki evladından emin, iş yerinden plaket üzerine plaket, terfi üzerine

terfi aldığı için kendinden ve azminden emin. Kıldığı namazlardan, ettiği dualardan, verdiği sadakalardan emin.

Sanki o görünmezmiş gibi yaklaşıyorlar. Varlığından şüphe ediyor. İkinci kadın hem onu görmezmiş gibi hem de ona meydan okur gibi bakıyor. Gözlerinin en derinine açıyor arabanın kapısını. Koltuğa yerleşiyor. Tam kapıyı kapatacakken kapının kolunu tutuyor birinci. Önce kapının kolunu, sonra kadının saçını. İkinci kadın dizlerinin üstüne kapaklanıp “İmdat!” diye bağıyor. Biricik adam, ikinci kadına doğru koşuyor. “Aşkım!” diyor. Birinci kadın sinir krizi geçiriyor. Ne aşkı ulan diye bağıyor onca binanın ortasında. Binalar gözlerini biricik adama, birinci kadına ve ikinci kadına diyor. Birinci kadın avazı çıktığı kadar bağıyor. Namussuzlar diyor mesela, ahlaksızlar diyor. Allahtan korkmaz, kuldan utanmazlar diyor. Mesaiye geç kalanlar camlara, otoparka koşuyor. Ne diyor böyle birinci kadın? Komşuları eve evli adam mı almış? Adamın iki de çocuğu mu varmış? Birinci kadın adama evler, katlar, arabalar mı?... İkinci kadın da o evlere, katlara, arabalara mı?... “Ay rezalet!” diye bağıyor binadan birisi. Birinci kadın ikinci kadının saçına yapışıyor bir daha. Adam, ikinci kadını korumak için birinci kadına vuruyor. “Kadına şiddet var!” diye bağıyor, üçüncü bir kadın. Ellerin kırılın adam. Boyundan posundan utan. Rezil kadın. Utanmadın mı hiç kuyruk sallamaya. Ay rezalet!

Kahve makinesinin uyarı sesiyle irkiliyor. Acelesiz hatta aheste bir şekilde bardağına akan kahveyi izliyor önce. Dolan bardaktan bir yudum alıp tezgâhın üzerine bırakıyor aynı yavaşlıkta. Sonra sigara paketini eline alıyor. Ağzının içine sigaranın iğrenç kokusunu, kahvenin keskin tadını ve yaşayacağı günün acısını ekleyiveriyor. Büyük bir yutkunmayla boğazını temizleyerek sigarasını en fazla beş nefeste tüketiyor. Kafasını sağa sola sallayıp “rezalet” diyor. Arama kaydındaki en son numarayı tekrar arıyor “Günaydın, uyandırmadım ya,” deyip elindeki kâğıttan bir adres okuyor. “Bu adresteler. Plaka, 35 SC 44” diye ekliyor. Saat sıfır yedi on beş. Mesaiye kırk beş dakika var. Gardırobun bozuk ışığına söylene söylene giyeceği kıyafeti seçiyor.

“Ne diyor böyle birinci kadın? Komşuları eve evli adam mı almış? Adamın iki de çocuğu mu varmış? Birinci kadın adama evler, katlar, arabalar mı?... İkinci kadın da o evlere, katlara, arabalara mı?...”

KURTARAMADIK GÜLLERİ

MERVE FATMA ÖREN

halbuki kostikler de yanar
devrinde savurur savrulur
durulur gidişleri
ve arınır
sanırsın bir gök vurgusunda
yıldızın sönüşü kadar yakın
sana giden, senden giden sanrılar
bilirsin; hezarfen bahtında kanatlarını
hurdaya çıkararak hür uçuşlardan
yalnızca
bir kule kalır
bulutlara kandın
susayınca gülden irak bozkırlara
çağrıldın ufuktan
güller düşünce

aylardan ağustos muydu
günlerden bir kuşak ötesi
koşarken velî
duyandan duymayana
vurgundan vurguna

koşacaksın sen de
mihenklere tutulmadan
üstünü örttüğün kederlerin miadında
kaybolmadan düşen aklar
toplayamaz toprağın sancısında
kurtaramadığın gülleri

geriye bir tek bülbülün ağıdı kalır.

SEVDA DELİSİ

Bilge Doğan

“Biz de yaşamış, sevmiş ve gülmüştük. Bizi unutmayın.”

Birinci Kadın:

Beni bir acıda unuttular. Adım “mahallenin delisi”, “sevda delisi” de diyorlar. Cümle âlem düşmanım olsa ben kalan canımla o ateşe kurban eyledim işte aklımı. Mazlumun ahında yanacak onlar, bana deli demişler neyleyim; aşk ateşi değildi yüreğimi dağlayan, onulmaz bir yaraydı, anlayamazlar. Dünya sürgünüm bitene kadar beni garipseyenlerin seslerini duymaya devam edecektim.

*

İkinci Kadın:

Dalgalarla boğuşacak gücüm kalmadığında bırakırım kendimi yollara. Ölüyor gibi olmanın verdiği hafiflikle bir pencere açılır gözlerime ve istediğim şeyleri görmeye başlarım. Gerçek mi düş mü bilmediğim, hüznü bir deryada süzülürüm. Yine bir gün Ulu Cami'nin orada buldum kendimi. Kulağımda bir çınlama ile eski sokaklarda yürümeye başladım. Bir teselli vermesini bekliyorum kadim sokakların.

Hüzünle dolan viran gönlüme ferahlık ümit ederek yürüyorum. Çarşı'da insan kalabalığının akışına bırakıyorum kendimi. Sonbahar... Yağmurlar salındı az önce yeryüzüne. Huzur veriyor toprağın mis kokusu. İnsanların yaşama sevinçlerine imrenerek bakıyorum, ben yüz yaşındayım ve sanki omuzlarımda dağlar... Antik görünümlü bir bilezik alıyorum. Dükkânlara bakıyorum.

Sakarya taraflarındayım, Saray Kasabı'nın önünden yukarılara, daha izbe sokaklara doğru dönüyorum. Neşeli olsam, bu fırın kasapta eli böğründe yerdim. Gözüme kestirdiğim ve beğendiğim bazı eski evlere durup alıcı gözle bakıyorum. Gidip sormak ve kiralamak istiyorum ama inandırıcı olmaz. Şehrin, bambaşka bir ruhu olan bu eski sokaklarında yaşamak istemem neden garipti? Çünkü savaş mağdurları ucuz kiraya oturuyorlardı bu sokaklarda. Bu temiz diksiyon beni ele verirdi, ilk cümleden sonra bana “hocam” demeye başlarlar ve bu mahallede yaşamak istediğime kimseyi inandıramazdım.

Berberin üstündeki şu ev, iki kat, üst katının iki küçük penceresi çiçekli. Bir alt katı atıl durumda, rutubetten muzdarip olmalı ki camları açık, balkonu yıkık. Üst kattaki teyze, teyzedir herhâlde camda çiçekler olduğuna göre, bana alttaki bu eski evi kiralsana keşke. Işığı yanıyor çiçekli

“Beni bir acıda unuttular.”

pencerenin. Hayalini kurduğum alt kat pek eski. Üstteki çiçekli pencere süslemese duruşunu, bir harabe nerdeyse. Geçiyorum orayı şimdilik.

Bey Cami'ni ziyaret edip, eski mezarlara bakıp camide duaya duruyorum. Şehrin en eski camilerindendi. Harabe halinden kurtarılabildi çok olmadı. Akşam namazı vakti geldi diye kalkmaya yelteniyorum. Ezan okunmaya başlıyor. Ben kalkıyorum çıkmak için ama sadece iki kişi girdi vakit namazı için. İkinci giren amcanın asılı güzel bastonu, kapıdaki eski ayakkabısını görünce ezik yüreğim sızlıyor. Cami'nin tam hava kararırken ve ezan başlamışken güzel bir fotoğrafını çekmek için dönüyorum ki başlayan yağmur yüzümü ıslatıyor. Fotoğraf çekmeye devam ediyorum. Ezan okunuyor, yağmur yüzüme değişiyor. Ezan kulağımda, dilimde dua, hava kararıyor, kalbim hafifliyor.

Mırtıkçılardan coşkuyla kuş uçuşma saati galiba bu saatler. Durup durup göğe çeviriyorum yüzümü. Sanatsal dairelerle kıvrılıp duruyorlar dar sokakların görünür semalarında. Kur'an, ilahi, mevlit sesleri geliyor kulağıma; kandil bugün. Durup misafir olsam bu evlerin birine. Yabancıyım ama onlar için. Fotoğraf çekme fantezisini gerçekleştirmek için buralarda dolanan havalı bir kadın.

Demirciler Çarşısı'na tam geri dönmüştüm ki zaman zaman gördüğüm meczup kadın karşıma çıktı. Dönüp peşine yürümeye başladım. Arkasından tekrar eski sokaklara yöneldim. Çarşı'ya, bir ay önce geldiğimde

Taşhan'da otururken de önümden geçmişti. Tesadüf olmadığına kalbim şiddetle emin oldu.

Zayıf, temiz giyimliydi. Yetmiş yaşlarındaydı. Kıyafetleri elli yıl önceye aitti. Eski moda kiremit rengi mantosu, eski usul bağladığı eşarbi, siyah çorapları, çantası, hepsi elli yıl öncesinin modasıydı. Yaşına rağmen dik duruşu ve düzgün yürüyüşü vardı. Onu ayırt eden ve meczup olduğunu düşündüren hasleti kendi kendine söylenerek konuşmasıydı.

Bir ara yaklaştım, “İyi akşamlar” dedim. Bana aldırmadı. Etrafında olup biten hiçbir şeye aldırılmıyordu. İstikameti üzere emin adımlarla gidiyor, ne kimseye bakıyor ne konuşuyordu. Önce takip ettiğim için utanıyordum ama bu aldırılmazlığı beni rahatlatmıştı. O kendi dünyasındaydı, etrafındaki her şey yabancıydı ona ve aldırılmıyordu dünyaya.

Kandil gününün ışıltısı, heyecanı ve sesi vardı geçtiğimiz sokaklarda. Bakkallar, kahveler, çocuklar, alışveriş eden erkekler, evlerden gelen kur'an ve zikir sesleri, bir yandan hafif yağmur. Huzur verici atmosferiyle mahalle yerli yerindeydi, ben tüm bunlara yabancıydım. Mahallede her şey olağan akışındaydı. Takip ettiğim kadın da Divanlı Mahallesi'nin meczubuydu. Üstü başı temizdi, Maraş'ın bilinen bir ailesinin kızıydı.

Ait olmayı arzuladığım ama yabancıysa olduğum sokaklarda meczup kadının peşinden ilerliyorum. Artık nerede olduğumu tam bilmiyorum. Sokaklarda Arapça konuşup oynayan çocuklara durup bakıyorum. Başka bir ülkede ve zamandaydım sanki. Kadının da bana aldırılmamasıyla beni kimsenin görmediği hissi kuvvetleniyor. Bazen durup ay ile aydınlanan gökyüzünü, eski sokakları, camileri fotoğraflayıp sonra kadınla aramdaki mesafeyi az hızlanarak kapatıyordum. Ben de kendi kendime konuşuyordum. Kadını anlatıyordum heyecanla. Korktum bir an, ürperdim niye tam anlamadım.

Yürüyorduk, kadın önde ben arkada. Bir sokak arasında toplanmış mahalleli. Kadınlar küçük bir dükkândan yemek dağıtıyorlar. Bir ip üstüne attıkları eski kilimlerle sokağı ikiye bölmüşler. Kadınlar ve erkekler ayrı taraflara toplanmışlar, ölmüşlerinin ruhuna hayır dua ile kandil yemeklerini yiyorlardı. Haremlik selamlık arasında koşturan çocukların neşeli sesleri olmasa eksik kalırdı her şey. Kur'an okunuyordu. Vakarla Kur'an dinleyen büyüklerin yanında koşuşan çocukların sesi şenlendiriyor yağmurlu havayı.

Az ilerideki binanın ikinci katından Arapça ilahi hatta zikir sesi geliyor. Huşu içinde bir devran oluyordu o evde kesin. Arapça konuşma seslerine bakılırsa Suriyeli onlar. Ayaklarını kadının arkasından giderken yüreğim o eve doğru da akıyor.

Başka bir yokuşa daha kıvrılıp çıkmaya devam ediyor kadın. Sol elinde çantası, sağ elinde simit olan poşet. “Kimseyle olmuyor artık...” diye söylüyor sanki. “Birinin duymaması da önemli değil ...” diyor ama devamını duyamıyorum. Neler anlatıyor, beni neden bu kadar heyecanlandırıyor? Bana durup anlatmaya başlasa keşke. Aynı vücutta değilim bu kadınla ama ben onun yeni hâli, o benim yaş almış hâlimdi, derdim bu kadınla eşti sanki.

“İnsanların yaşama sevinçlerine imrenerek bakıyorum, ben yüz yaşındayım ve sanki omuzlarımda dağlar...”

Sevda delisi diyorlardı onun için. Gençliğinde sevdalanmış, kavuşamamış. Clinton'ı sayıklayıp durmuş. Ailesinin baskısından oldu bu hâl diyenler de vardı. Olan bir şeyler, bu kadıncağızın dünyaya kapılarını kapatmasına neden olmuştu.

Bir sokağa dönüyor. Beş altı evden oluşan çıkmaz sokak. Ortalarda bir kapıyı açıp hızlıca girip kapatıyor sertçe. İlerleyip kapanan demir kapının önünde kalıyorum. Evlerin yapısı, çıkmaz sokaklar o kadar karışık ve garip ki kapıdan başka evle ilgili hiçbir ipucu yok. Sokağı tekrar hatırlayabilmek için bir fotoğrafını çekip bir gün gelip ziyaret edeyim bu teyzeyi, deyip geri dönüyorum.

*

Birinci Kadın

Kapıyı kapatıyorum hızla. Serinledi hava, üşüdüm biraz bu akşam. Bu arkamdaki siyahlı genç kadın, rüyalarımdaymış gibi kadına benziyor. Bu ara sıklıkla gördüğüm rüyalarda benden yardım isteyen kadın. Deli midir nedir bir saattir arkamdan geliyor. Çat diye kapattım suratına kapıyı ama napayım gücüm yok. Kendimden başka kimseye anlatamam, bunca sırrı taşımak kolay mı? Ölmeyi bekleyen ve dua eden bir meczubum ben mahallelinin gözünde, varsın öyle bilsin herkes...

*

İkinci Kadın

Ulu Cami'ye doğru hızla iniyorum. Bir saatte çıktığım yokuşları bir solumda iniyorum. Saray Kasabı'nın oraya yaklaşınca şu beğendiğim evi sorayım diyorum. Karşısına geçip alıcı gözle bakıyorum. Alihan Berber diye bir dükkân var, üzerinde harabeye dönmüş kat boş, tek pencere ile tek daracık balkona açılıyor. Üstündeki evde ışık var, çiçekli iki küçük pencere.

Evin karşısındayım. Tatlıcı var ama namaz vakti kapatıp gitmiş. Kapısını buluyorum evin arka sokağa dolanıp. Kapıyı bir kere çalıyorum açan yok. Bir daha çalıyorum. Az ilerde çamaşır seren kadına soracakken tam kapının açıldığını görüyorum az uzaktan. Beyaz bir silüet görünüyor, tam seçemiyorum, teyze diye konuşarak yaklaşırken amca olduğunu görüyorum, gülümsüyorum.

Elli yaşlarında keş bir adam. Alt kattaki evi, sahibini vs. soruyorum. Sen mi oturacaksın, diyor. Evet, ben ve kızım, diyorum. Bakmak istediğimi, anahtarın kimde olduğunu soruyorum ama makul bir cevap yok, yarın gel vs. oyuyor beni. Sonra eve çay içmeye davet ediyor. Ben numarasını istiyorum ev sahibinin. O tekrar eve gel çay ikram edeyim konuşalım, diyor. Çekip gidiyorum yoluma.

Eski çarşıda, üst katındaki pencerede çiçekleri olan teyze; alt katta ben, kitaplarım, kızım, çayım, kahvem, benim alt katımda berber dükkânı, eski çarşının güzel sesleri... Bu hayalim karşıma çıkan keş ve sapık bir adamla suya düşüyor.

“Aniden olmuştu her şey, felaketler aniden geliyordu.”

Bu durum beni çok üzmüyor. Hayallerimin kaçınıcı suya düşüştüğü artık saymıyordum. Meczip kadını bir daha nasıl görürüm ve nasıl konuşabilirim hayali beni canlı tutuyor. Annem ve babam için kandil kahkesi alıp serin sonbahar havasıyla şifayı bulmuş, gizemli ve şu an bana kapalı bir hikâyenin sancısıyla eve yollanıyorum.

*

Bir Zamanlar

Genç kızın güzelliği tüm mahallede konuşuluyordu. Babasının ölümünden sonra abileri genç ve güzel S.'nin üzerine daha da düşmüştü. Dışarı çıkamıyor, camdan bakamıyor hatta komşu kızlarıyla da görüşemiyordu. Tek gördüğü annesi, iki abisi, yengeleri, yeğenleri ve eve gelen misafirlerdi. Misafirleri de mutfakta bulaşık yıkıktan çıkıp da pek göremezdi. Hem pek edepten değildi büyüklerin yanında gençlerin oturması.

Derken günler günleri, aylar ayları, yıllar yılları kovaladı. Abileri içki içtiğini duydukları nişanlısından da S.'yi ayırdıktan sonra kapılar ona hepten kapandı. S. ev işleri, mutfak tezgâhı arasında ömür geçirmeye başladı. Geçkince yaşıyla evlenme umudu da kalmamıştı. Bitişik dairelerde yaşayan abileri, annesi ve büyümekte olan yeğenleri ile onlara adanmış bir ömür yaşıyordu.

Abileri, bir kış günü annesini de alıp kaplıcaya gittiler. Ocak ayının sonları fazlaca ayaz vardı. Ağrıyan bellerine, sızlayan dizlerine derman olsun diye yola düştüler. S. evde kaldı, itiraz etmediler bu isteğine abileri. Soba temizlemek, ütü yapmak gibi işleri ona emanet ederek gittiler. S. kendine asla kalmayan TV karşısındaki somyaya oturdu. Akşam olmuştu, ajansı almak için TV'nin düğmesine bastı. Bir kadın milletvekilinin ülkede hükümet kurmasının üzerinden biraz zaman geçmişti ve herkes buna alışmıştı. Çiller'in bir konuşmasından sonra TRT, haber dünya gündemine geçmişti. Amerika'da da yeni hükümet kuruluyordu. Bill Clinton isimli karizmatik ve dinç bir başkan henüz seçilmişti. Bebekken kaybettiği babasını, annesinin yeniden evlenmesini, bir dönem müzisyen olmak istemesini, aldığı iyi eğitimi ve gittiği iyi üniversiteleri, evliliğini, siyasetle ilk temasını ve barışçıl politikasını anlatıyordu haberler Clinton'un.

Dam tarafından bir şeylerin devrilme sesi geldi. Kedidir diyerek pek aldırmadı S. Amerika başkanının serüveni onun dikkatini çekmişti. İyice anlayabilmek için sesi daha çok açtı. Clinton'un müzisyen olsa hayatının nasıl olacağını hayal ederken diğer sesleri duymadı. Odanın kapısında üç adam belirdi. Somyada donakaldı. Aniden olmuştu her şey, felaketler aniden geliyordu.

Cuma namazından sonra yola çıkan aile iki gün sonra kaplıcadan döndü. Pazar akşamıydı, abisinin esnaf olanı ertesi gün dükkân açmalı diğeri daireye vaktinde varmalıydı. Seslendiler ama kadın kapıya gelmiyordu. Küçük yeğen koştu odaya ilk, "hala" diye çığlık attı. Süper Baba dizisi son ses açtı, S. somyada yatıyor "Clinton" diye sayıklıyordu...

"Kur'an, ilahi, mevlit sesleri geliyor kulağıma; kandil bugün. Durup misafir olsam bu evlerin birine. Yabancıyım ama onlar için. Fotoğraf çekme fantezisini gerçekleştirmek için buralarda dolanan havalı bir kadın."

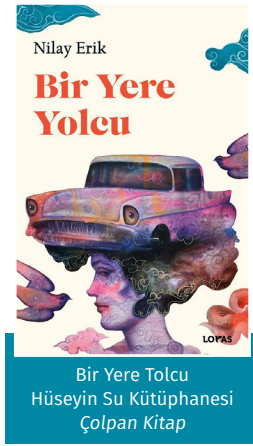

BUMERANG

görmekle ilgili bir yalnızlık
- mıdır ölüm
akşamüstü, uykulu ve uzaksı
tüllerin ardında biriken
puslu yolların uzanışı gibi
sessizce uzanır
- mı içimizde
içini acıtan bir matkap gibi
döndükçe delen
deldikçe dönen
nerden baksan bir yenilgi
- midir yaşam
köşebaşları gibi
hep ağlak
hep suskun
hep sancılı bilinen
öpüşlere ve kaçışlara
belki görülür bir yoksunluğa
sığınır
- mı insan
ve sonra sessiz ikinci
kıvrak ikinci
yoksul ikinci
yüzümü bir yamacın
durgun göğsüne asıp
süzülünce içeri
uzakta çağıldayan bir sesin
durgun sulara siner
- mi yankısı
ve en başa dönerse
hep en başa
nerden baksan bir yalnızlık mıdır yaşam
yoksa görmekle ilgili bir yenilgi midir ölüm

BİR YERE YOLCU ÜZERİNE

Zeynep Sayman

Nilay Erik'in ikinci öykü kitabı olan *Bir Yere Yolcu*, Ağustos ayında Loras Yayınevi'nden çıktı. Kitap "Yol" ve "Varış" başlıklarıyla iki bölüm altında toplam on bir öyküden oluşmaktadır.

Çoğunlukla kadın kahramanların öykülerini okuduğumuz kitapta konu zenginliği kadar karakter çeşitliliği de dikkat çekiyor. Bununla birlikte yazarın öykülere hâkimiyeti, kullandığı temiz dil ve akıcı anlatımı öyküleri durağanlıktan oldukça uzak tutmuştur.

Kitabın ilk öyküsü *Şeref Meselesi*, toplumumuzda neredeyse hepimizin şahit olabileceği "erkek çocuk" arzusunun, bir kız çocuğunun yaşamına nasıl sirayet ettiğini ele almış. Bilinen bir kırgınlık, kıskançlık, öfke duyguları değil, bir

kız çocuğuna erkekmiş gibi bir yaşam biçilmesinin açtığı yaraları görüyoruz. Kısa saçları ve sakladığı göğüsleriyle isyan edip artık "kendi olabilmesi" için ancak babasının cesediyle yüzleşebilen Şeref'in öyküsü.

Kitap boyunca birçok öyküde karakterlerin aidiyetsizliği ön plana çıkıyor. *Şeref Meselesi*'nde Şeref kendisine dayatılan kimliğe ait değil, Bir Yere Yolcu'da Güzide kocasının kendisini yaşamaya zorladığı topraklara ait değil, *İçim Oyuk Derdim Büyük* öyküsünde Gül ait olduğu toprakları terk edip yabancı olduğu topraklara gitmek zorunda... Dikkat çeken bir başka husus ise eşyalar ile karakterlerin ilişkilendirilmesi. "Biliyorum ki o eşyaların bir ruhu var. Beni bekliyorlar, çağırıyorlar. Benimle konuşuyorlar. Sonra eve koşuyorum her biri bir hikâyenin kahramanı oluyor, âdeta canlanıyorlar." cümlesi geçiyor *Bir Yere Yolcu* adlı öyküde. Birçok eşyanın ruhu olduğunu, bazı eşyaların bir insanı anımsattığını görüyoruz kitabı okurken. Bir oyuk, baba oluveriyor. Eski bir çift deri eldiven, sahibinin derdiyle dertlenip dile geliyor. Tepsî ve sedir ağacı, Güzide'yi anımsatan birer hatıra olarak çıkıyor karşımıza. *İçim Oyuk, Derdim Büyük* öyküsü oldukça etkileyiciydi bu anlamda. Babasının vefatından sonra amcası bir yolunu bulup evlerini ellerinden aldığı için Gül ve annesi yaşadıkları kasabayı terk etmek zorunda kalırlar. Öykü tam da bu taşınma sürecinde anlatılır. Eşyaları toparlayıp kamyona yüklerlerken bahçelerindeki adı Mahmut olan bir oyuk(korkuluk) ile vedalaşmalarının ne kadar zor olacağını hissettirir

"Kısa saçları

ve sakladığı göğüsleriyle isyan edip artık 'kendi olabilmesi' için ancak babasının cesediyle yüzleşebilen Şeref'in öyküsü."

"Nilay Erik'in

Bir Yere Yolcu kitabındaki öyküler, hayata yeniden tutunabilmek için kendini yeniden doğurmaya çalışan kadınların sancısını hissettiriyor."

bize Gül. Çünkü o, oyuk festivalinde sergilenen oyuklardan bambaşka bir kimliğe sahiptir. Mahmut babasının adıdır ve bir oyukun bedeninde onun ruhunu yaşatmaktadır. İlk önce annesinin Mahmut'a karşı ilgisini yadırgasa da babasını bir şekilde yanında hissetmek Gül'e de iyi gelmiştir. Mahmut onların hayatında bir gerçek olarak var olmuştur. Dolayısıyla ait oldukları toprakları, evlerini, bahçelerini terk ederlerken babasını da hatıraları arasında bırakmak zorunda kalmışlardır.

Nilay Erik, bazen genç bir kızın odasına açılan kapıdan, bazen mobil kahve falı uygulamasından, bazen ölü bebeğini doğuran kadının rüyalarından, bazen de Ramazan ayının son günü son mahyadaki gemiye bakan pencereden gözlemlemiş hayatı. Yadırgamadığımız, aşına olduğumuz duyguların içerisinde buluyoruz kendimizi. Sen Bir Kurşun Döktür öyküsünde ailesi ve kalabalık bir arkadaş çevresi olmasına rağmen yalnızlığı ile yüzleşen Füzüzan'ın, aldığı kararı paylaşacak kimseyi bulamayıp kahve falı uygulaması ile iletişim kurması işlenmiş. "Onu sorgulamadan dinleyen, anlayan biriyle konuşmaya ne kadar ihtiyacı vardı. Telefonun rehberini şöyle bir karıştırdı. Mehtap, Sevgi, Serap... Hiçbirini aramak gelmedi içinden. Sonunda kendisini daha yalnız, daha yorgun, daha kötü; bir fincandan, bir çantadan, bir elbiseden daha değersiz hissedecekti." Sadece bu öyküde değil, diğer öykülerdeki kahramanların da benzer yalnızlıkları var. Kurmacanın dışına çıkıp gerçek dünyaya baktığımızda da durum aynı aslında. Hemen hepimiz hayat yolumuzda, kendi kalabalıklarımız arasında bazen varlığımızı unutabilecek kadar yalnız kalmıyor muyuz? Bu açıdan bakınca Nilay Erik'in gözlem kabiliyetini takdir etmek gerekir. Göze sokmadan, üzerinde oyalanıp tadını kaçırmadan insanlara ve hayata dair detayları incellemeyle işlemiş öykülerinde.

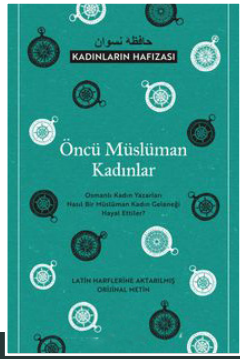
Kitabın ikinci bölümü "Varış"ta yer alan üç öykü, bir hikâyenin üç kahramanı açısından ayrı ayrı ele alınmıştır. Yani bu üç öykü birbirini tamamlıyor diyebiliriz. Kitaba adını veren *Bir Yere Yolcu* öyküsü, bitpazarından alınan bir kutunun ve kutu içerisindeki eski defterin açılmasıyla Güzide'nin ve Sacit'in hatıralarına götürüyor okuru. Sacit'in babasının cenazesi için İzmir'deki köylerine birkaç günlüğüne gittiklerini zanneden Güzide, orada yaşamak zorunda bırakıldığını bir süre sonra fark eder ama oraya ait değildir. Geçen her gün eziyete dönüşür. "Sanki beni bir sinema salonuna hapsedtiler. Çevremdeki eşyalar, insanlar, bir hayalden ibaret. İzlemek istemediğim bu filmde yoruldu. Tek bir şey geçiyor aklımdan: Bir an önce kalkmak ve yola koyulmak..." Defalarca İstanbul otobüsüne binip gitmeye teşebbüs etse de başarısızlıkla sonuçlanır. Ama en nihayetinde Sacit onu orada daha fazla tutamayacağını anlayıp gitmesine engel olmaktan vazgeçer ve Güzide, o köyle birlikte Sacit'i de terk edip İstanbul'a geri döner. Arkasında, hayat karşısında başarısız ve zayıf kalmış ama Gülizar'ı sevmekten hiç vazgeçmemiş olan Sacit'i bırakır. Bir de kanatları olmadığı için uçamayan, otobüsün arkasından bir süre koşabilecek kadar gücü olan Zeynep'i...

Kitaptaki öyküler hayata yeniden tutunabilmek için kendini yeniden doğurmaya çalışan kadınların sancısını hissettiriyor. Bazen isyan eden, bazen terk eden, bazen aşık olan, bazen bekleyen, bazen yola koyulan, bazen kaybeden ama hep yaraları ve umutları kol kola girmiş kadınların hayat yolculuklarına tanıklık ediyoruz Bir Yere Yolcu'da.

ÖNCÜ MÜSLÜMAN KADINLAR: OSMANLI MÜSLÜMAN KADIN YAZARLARI NASIL BİR MÜSLÜMAN KADIN GELENEĞİ HAYAL ETTİLER?

Şeyma Sarı

Öncü Müslüman Kadınlar
Timaş Yayınları

Şubat 2021 tarihinde Turkuvaz Kitap'tan çeşitli araştırmacıların katkılarıyla bir derleme olarak çıkan *Öncü Müslüman Kadınlar* metni, kadınların hafızasını anlamamıza yardımcı olacak bir rehber niteliği taşımaktadır. Arap harflerinden Latin harflerine aktarılan bu metinler, üç farklı kadının hafızasından kesitlere işaret etmektedir. Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı olarak tanıdığımız Fatma Aliye Hanım, kardeşi Emine Semiyeye ve Hanımlara Mahsus Gazete'nin yazı işleri müdiresi olarak bildiğimiz Fatma Şadiye Hanım'ların zihinlerindeki Müslüman kadın portrelerinin nasıl olduğuna dair bir izlenim oluşturmuş oluruz böylece zihnimizde.

Kitap, yazarlar ekseninde üç bölüme ayrılmış durumdadır. İlk olarak Fatma Aliye Hanım'ın Malumat gazetesinde 15 Haziran 1899- 31 Ocak 1901 tarihleri arasında tefrika olarak yayımlanan *Namdararı Zenarı İslamiyan* isimli yazıları bir bütün halinde okuyucuya sunulur. Fatih Altuğ'a göre bu metinde yer alan yazılar, Fatma Aliye'nin *Nisvan-ı İslam* isimli metninde yaptığı itirazı bir üst seviyeye taşımaktadır. Bu itiraz ise Müslüman kadınla özdeşleştirilen olumsuz, karanlık ve nesneleştirici yorumların aslında Müslüman kadını tanımlamak ve anlamaktan oldukça uzak olduğu söylemini taşımaktadır. Fatma Aliye'ye göre Müslüman kadının yaşadığı tarihsel çizgiyi tahaddüs olarak değil de teceddüt olarak okumak gerekmektedir. Başka bir deyişle Fatma Aliye Hanım'ın da içinde bulunduğu dönemde birlikte güçlenen kadın sesi ve kadın hakları meselesini, bir anda ortaya çıkan ve geçmişin karanlık noktalarından bugünün aydınlık sabahlarına ulaşan bir ilerleme olarak dile getirmek hatalı bir tutum olacaktır. Oysa bu hikâye ancak teceddüt kavramı çevresinde okunursa doğru bir anlam kazanmış olur. Bu kavram üzerinden bakıldığında,

1895 sonrasında karşımıza çıkan kadın hareketinin kökenlerini geçmişten aldığını söyleyebilmek mümkündür. Asr-ı saadet dönemiyle başlayan bu güçlü kadınlar hikâyesi; Emevi, Abbasi, diğer hanedanlıklar ve Osmanlı'da da devam etmiş ancak bir şekilde bir gerileme yaşayarak 1895 sonrasında yeniden kendisini hatırlatmış ve eski şaşalı günlerine dönmek için adımlar atmaya başlamıştır. Fatma Şadiye ve Emine Semiyeye Hanım'ların metinlerinde de benzer bir durumu takip edebilmek mümkündür. Emine Semiyeye Hanım tarihsel kadın figürlerinin cesaret ve güçleri üzerinden edebi bir kurgu inşa etmekte Endülüs Emevi ve Osmanlı içerisinde kendine güçlü bir konum inşa eden kadınların hikâyelerinden bahsetmektedir. Fatma Şadiye Hanım'a gelindiğinde ise asr-ı saadet dönemi kadınlarının biyografilerine ve güçlü özelliklerine odaklanan metinler karşımıza çıkmaktadır. Böylece her üç kadın yazarın metinlerini ortak bir çatı altında toplayan bu kitap; yirminci yüzyıl başlarında kadınların hafızasındaki Müslüman kadın tasavvurunun görsel bir haritasını okuyucuna sunmuş olur.

Fatma Aliye'nin metninin giriş bölümünde sebep-i telif benzeri bir yapı bizleri karşılamaktadır. Bu kısımda tefrika halinde yayımlanacak olan bu metinlerin niçin yazılmaya başlandığı ve kime ithaf edildiği anlatılmaktadır. 1893 yılında Chicago Dünya Fuarı'nda tanıştığı Bertha Palmer ile devam eden ilişkileri neticesinde Batılılara Müslüman kadınların portresini sunma fikrinden beslenen bu kitap, temel aldığı düşüncenin izlerini de yer yer taşımaktadır. Fatma Aliye'nin metinlerde zaman zaman Batılı kadınlarla Müslüman kadınları arasında bir karşılaştırma yaptığı görülmektedir. Hatta bunu Türk kadını başlığı altında da devam ettirmektedir. Kadınların bir nüfuza sahip olması ve kazandıkları haklar bağlamında Batılı kadın çağdaşlarından daha ileri bir noktada durduklarına atıf yapar. Ayrıca öncü kadınlardan bahsederken kullandığı "Grand dam" terimi de yabancı zihnin kategorilerine uygun olarak tercih edilmiş gibidir. Seçilen kadınların, kendi dönemindeki kadınlara rol model olması dışında Batılı bir zihniyet önünde temsil değerlerinin yüksek olmasına da dikkat çektiği hissedilir.

"Böylece her üç kadın yazarın metinlerini ortak bir çatı altında toplayan bu kitap, yirminci yüzyıl başlarında kadınların hafızasındaki Müslüman kadın tasavvurunun görsel bir haritasını okuyucuna sunmuş olur."

Öncü olarak bahsedilen kadınların hangi ayırıcı özelliklerine göre seçildiği ve bu tercihlerde hangi sınırlara riayet edildiği meselesi de metinler bağlamında önemli bir husus olarak karşımızda durmaktadır. Fatma Aliye bu konuda metnine dâhil edeceği kadınların yalnızca Müslüman olmasının ayırt edici bir unsur olmadığını dile getirmektedir. Ona göre bu kadınlar tesadüfî bir şekilde büyüklük sıfatı kazanmamaktadır. Soylu bir ailenin kızı olarak doğmak, soylu birinin annesi veya eşi olmak büyüklük ve öncülük mertebesini kazanmak için yeterli vasıflar olarak değerlendirilmemektedir. Bu kadınlar yine soylu bir aileden olmakla birlikte kişiliklerinde ve hayatlarındaki fevkalade tutum, davranış ve eylemleriyle öne çıkmaktadırlar. Ayrıca bu büyük olma vasıflarını belirleyen unsurlar her dönemin koşullarına göre de değişkenlik göstermektedir. Asr-ı saadet döneminde üstün; takva, ilim ve sabır gibi özelliklerle ortaya çıkan bir

vasıfken Emeviler ve Abbasiler dönemine gelindiğinde malını feda etme, hayır kurumları inşa ettirme, köle azat etme gibi yeni birtakım eylemlere dönüşmektedir. Fatma Aliye'ye göre her dönemin üstünlüğünü belirleyen şeyler, yaşanan dönemin güçlü yanlarına bağlı olarak değişmektedir. Herkesin takvasının yüksek olduğu bir yerde öncü olarak anılabilmek için diğerlerinden daha takvalı olmak yahut herkesin zengin olduğu bir ortamda ve malını hayır hasenata sevk ettiği yerde daha fazlasını yapmak gereklidir ki öncü olarak anılabilesin. Bu durum Peygamberlere, kendi dönemlerinde hâkim olan meziyetlere göre mucizeler verilmesi örneği üzerinden de anlaşılabilir. Nasıl ki tıp ilminde ilerlemiş bir ortamda Hz. İsa ölüleri diriltme mucizesiyle, sihir ve büyü'nün yaygın olduğu bir dönemde Hz. Musa denizi ikiye bölme mucizesiyle, sözün ve şiirin büyük bir güç olduğu dönemde Hz. Muhammed Kuran mucizesiyle ortaya çıktıysa bu kadınların vasıfları da dönemin şartları ve güçlü yanları içerisinde bakıldığında anlam kazanmaktadır.

Yirminci yüzyılın başındaki kadın yazarlar, kendilerinden önce gelen ve kadın sesinin duyulması noktasında kimi zaman takvalarıyla kimi zaman mallarıyla kimi zaman da sözleriyle mücadele eden kadınları kendi dönemleri için bir rol model olarak görmüşlerdir. Kendi dönemlerinde üretim yapan, hayata katılanlara rehberlik etmeleri için geçmişten gelen bu kadın hikâyelerini gazetelerde yayımlayıp kamuya sunarak aslında bir öncülük de yapmışlardır. Bizler de bu üç kadın yazarı, içinde yaşadıkları dönemin şartları üzerinden değerlendiresek kendilerini birer öncü olarak sıfatlandırmamız yerinde olacaktır. Bugünün Müslüman kadın öncülerini hangi şartlar içinde aramız gerektiği sorusunu ise yine bizim arayıp bulmamız gerekmektedir.